

တမာ်ထံ

လၢ

ကျိဒ်ထီး

Damming at Gunpoint

ကိုပယီသုးပဒိာ်အတၢ်မၤပယွဲတဖၣ်
လၢအဒါလီၤန့ၢ်ကျဲလၢဆိၣ်လိာ်ကျိတမၢ်အဂီၢ်
လၢကညိကိာ်ပူၤ

ကညိကိာ်ပူၤကယုကယုကယုကယုကယု
နီၣ်တၢ် ၂၀၀၄

တမာ်ထံလာကျိခိ်ထီး

ကိပ်ယီသုးမု်အတၢ်မပယွဲတဖၣ်လာ အဒါလီန့ၢ်ကျဲလာယိၣ်လိာ်ကျိတ
မၢ်အဂီၢ်လာကညိကိၢ်ပူ

ကညိတၢ်ကွၢ်ထွဲကဟုကယၢ်ထံကျိထံကွၢ်
နိၣ်ဒုဘၣ် ၂၀၀၄

သုန်ခိန်တီထံဝဲလ်လၢနး

ဖိမိန်ဘိုအလီၢ်တမုၢ်

သုန်ခိန်တီထံဝဲစီမိ

ဖိမိန်ဘိုအလီၢ်တအိၣ်

ကညီပမံၤပပွၢ်အတၢ်ကတိၤ

ကညီတၢ်ကွၢ်ထွဲကဟုကယၢ်ထံကျိထံကွၢ် မ့ၢ် ကညီတၢ်ကရၢရိတဖၣ်အတၢ်ပၢ်ဖှိၣ်ထီၣ်မၤသကိး
တၢ်လီၤ. တၢ်ကရၢကရိလၢအမ့ၢ် ကညီတၢ်မၤစၢၤဒီးတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဝဲၤဒၢး (KORD), ကညီ
သးစၢ်ကရၢ (KYO), ကညီကွိၣ်ပၢ်ဘျးစဲကရၢ(KSNG), ကညီခိၣ်သၢၤန့ၢ်ဒီး ပၤဂ့ၢ်မိတၢ်မၤပၢ်
ဘျးစဲ (KESAN), ကညီပိၣ်မုၢ်ကရၢ(KWO) ဒီးကိၢ်သူလုၤပၤမၤတၢ်ဖိကရၢ (FTUK) တဖၣ်လၢအဟူး
ဝဲၤလၢတၢ်မၤ န့ၢ်ခိၣ်သၢၤဂ့ၢ်မိ, မိၢ်မုၢ်ဂ့ၢ်မိ, သူၣ်အိၣ်သးစၢ်ဂ့ၢ်မိ, ပၤကညီဃးယၢ်ဂ့ၢ်မိ ဒီးတၢ်
ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဂ့ၢ်မိတဖၣ်လၢကညီအတၢ်ပူၤတဖၣ် ပၢ်ဖှိၣ်ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲၤဒၢ်တၢ်မၤသကိးတၢ်
အလီၢ်တခါလၢကကွၢ်ဒီးပၢ်သူၣ်ပၢ်သး လီၤဆိဒၣ်တၢ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်အကျဲတဖၣ်လၢအအိၣ်
ထီၣ်လၢကညီကိၢ်ပူၤ, ဒီးထီၣ်ဟူးထီၣ်ဝဲၤဂံၢ်ခိၣ်ထံးပၤတၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်မိ, မၤဆုၢ်တၢ်ဒီးကိၢ်ပယိၤထံး
ကိၢ်ဖိအဂၤတဖၣ်လၢတၢ်ကတိၤန့ၢ်ခဲးတၢ်လၢ ကိၢ်ပယိၤလၢအကအိၣ်ဒီးဒံၣ်ခိၣ်ကရၢၣ်စံးဂ့ၢ်မိ, အိၣ်ဒီး
တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢအအိၣ်ဂၢ်ဆိးကျၢၤတဘျီအဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တိ

တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါ ဂ

တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်သးကိၣ်ပယီၤ င

တၢ်ဂ့ၢ်စၢ်ဖှိၣ် ဝ

တၢ်ဂ့ၢ်သိးထီၣ် ဟ

တမၢ် ဒီးသုးပဒိၣ် ကိၣ်ဆၢတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသိထီၣ်အတၢ်တိၣ်ကျဲၤ ၁၁

သိၣ်လိာ်ကျဲၤတမၢ်အတၢ်ကျဲၤတဖၣ် ၁၅

ဝဲကွဲၤဒီး ဒါကွဲၣ်တမၢ်လၢကညီၣ်ကိၣ်အပူၤ ၁၇

ထံၣ်ကိၣ်သဲးအတၢ်အိၣ်သး လၢအဘၣ်သးတမၢ်လၢကညီၣ်ကိၣ်အပူၤ ၂၁

မုၢ်တြီၤဟီၣ်ကဝီၤ တချုး ၁၉၉၂ အဆၢကတိၢ်- သိၣ်လိာ်ကျဲၤလၢကညီၣ်တၢ်ပၤအဖီလၢ ၂၃

န့ဆၢခိၣ်သၢၤတၢ်အိၣ်သၢၤ ၂၃

ကျဲၤမုၢ်ကျဲၤသိး ဒီးတၢ်ဆဲးကျိး ၂၆

ပယီၤသုးအဒုးယၢၤရဲၣ်ကျဲၤလၢမုၢ်တြီၤကိၣ်ရဲၣ်အပူၤတချုးဒီး ၁၉၉၂ ဘၣ်အကတိၢ် ၂၈

ပယီၤသုးအတၢ်ကူၣ်တရံးဟံးန့ၢ်မုၢ်တြီၤကိၣ်ရဲၣ် ဒီး သိၣ်လိာ်ကျဲၤ (၁၉၉၂ ဒီးတုၤမုၢ်မဆါတနံၤ အံၤ) ၃၁

ဒုးယၢၤရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ် ၃၁

-နဂါးဒုးယၢၤရဲၣ်ကျဲၤ ၁၉၉၁ - ၉၂ ၃၁

-မၤနၢၤပျီၤအတၢ်လိာ်ကွဲၣ် ၃၂

-၁၉၉၇- တၢ်ကတိၢ်တၢ်ပတုၣ်တၢ်ဒုးအဂီၢ်ဟးဂီၤဒီး မ့ၢ်လၢန့ၢ် ၃၂

သုးဂံၢ်ဘါဖဲအိၣ်အါထီၣ် ၃၆

-တၢ်ထီၣ်ဒါတၢ်ပူၤထီၣ်လိထီၣ်အတၢ်ကွဲၣ်တဖၣ် ၃၆

-တၢ်နီၣ်ဖှိၣ်ဒုးသိးတဖၣ် ၄၀

-တၢ်မၤဆူၣ်မၤစီး ၄၄

-တၢ်မၤဆူၣ်မၤတရီၤတပါ ၄၅

-ပှၤလိာ်အိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ် ၄၆

-တၢ်မၤသံစၢ်လိာ်တၢ် ၄၆

-တၢ်မၤဟးဂီၤတၢ်အိၣ်တၢ်အိ ၄၇

တၢ်အိၣ်သးတဖၣ်ဖဲဟီၣ်ကဝီၤသုးဒီး တၢ်ကသုၣ်ထီၣ်တမၢ်အလီၢ် ၅၁

ဟီၣ်ခိၣ်မံၤဒီးခိၣ်တၢ်အိၣ်သး ဒီး လုၢ်လၢတၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤတဖၣ် ၅၁

ပှၤနီၣ်ဂံၢ်ဒီး တၢ်အိၣ်မူအတၢ်အိၣ်သးအပတီၢ် ၅၃

-သဝီလၢအအိၣ်လၢပယီၤသးအတၢ်ပၤအဖီလၢ (ညၣ်ခါယုသဝီတဖၣ်) ၅၆

-ပှၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ် ၅၇

-တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၤ - ကျဲဒီး မ့ၣ်ပိၢ်ဟီၣ်လၢ ၅၇

-ဘၣ်သးဒီးတၢ်အိၣ်အိၣ်ကူအိၣ်လၢအဂ့ၢ် ၅၉

-တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ ၆၁

-တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ ၆၃

တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လၢအမၤအသး ဖဲဒိၣ်လိာ်ကျိတဖီ ၆၅

တမၢ်အတၢ်ဘၣ်ဒိယၢ်လၢ ၆၉

တၢ်ဘၣ်ဒိယၢ်လၢတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအဂ့ၢ် ၆၉

တၢ်ဘၣ်ဒိယၢ်လၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၤအဂ့ၢ် ၇၁

တၢ်ဘျူးတၢ်ဖျိၣ်လၢပှၤလီၢ်ကဝီဖီအဂီၢ်တအိၣ် ၇၂

တၢ်ဂ့ၢ်ကျၢၢ်တံၢ်ဒီး တၢ်ဆှၢန့ၢ်ပၢ်ပနီၣ်တဖၣ် ၇၄

တၢ်ဘျူးဖဲတဖၣ် ၇၆

တၢ်ဘျူးဖဲ ၁. တၢ်သံကွၢ်သံဒီးတနီၤဒီးသဝီဖဲဟီၣ်ကဝီလၢတၢ်ကတုတမၢ်တဖၣ် ၇၆

တၢ်ဘျူးဖဲ ၂. နအဖသးအိၣ်တၢ်လီၢ်တဖၣ် ၈၀

တၢ်ဘျူးဖဲ ၃. တၢ်ဂ့ၢ်မၤအသးၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ရဲၣ်လီၤသးအသီးဘၣ်သးဒိၣ်လိာ်ကျိတမၢ်တၢ်တိာ်ကျဲၤ ၈၁

ဝီၢ်သြဲတနီၤ

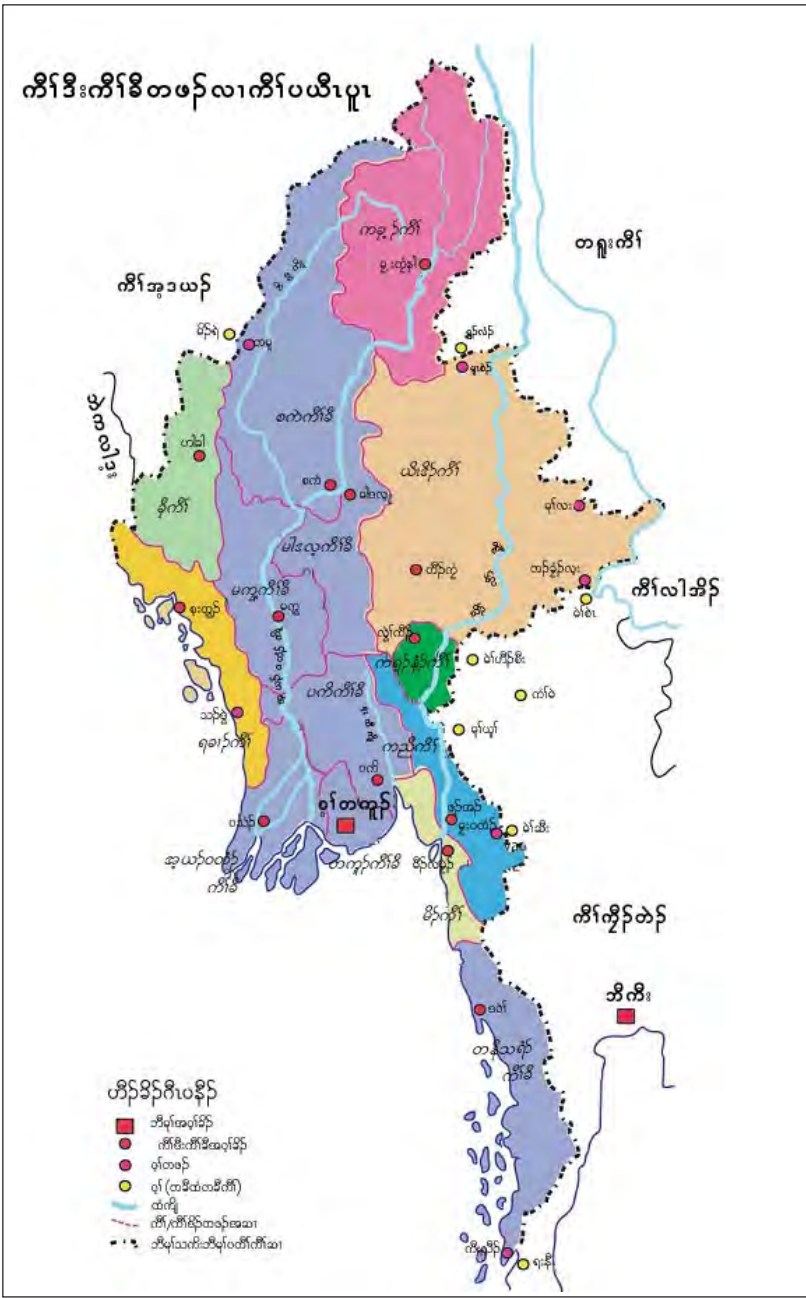
တၢ်အိးဘၣ်သ့ၣ်ညါ

ပသးအိၣ်စံးဘျူးဘၣ်ကရၢ၊ ကရူၢ်တဖၣ်ဒီးပှၤနီၢ်တၢ်တဖၣ်လၢမၤစၢၤပှၤလၢတၢ်ဂ့ၢ်ကလုာ်
ကလုာ်လၢပလံာ်တဘျီအံၤ လၢကညီၣ်ကျိာ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်အဲၣ်ကလံာ်ကျိာ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်၊ ထုးထီၣ်ရၤလီၤသးကနီၢ်
အဂီၢ်လီၤ။ အဆိကတၢ်ပစံးဘျူးဘၣ် သရၣ်ဒိၣ်သမၤထီတဖၣ်လၢ Institute of Education and
Development Studies (IEDS) လၢအတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ပှၤလၢတၢ်ပာ်လီၤတၢ်ဆိထံအတၢ်ကီၣ် ဒီး
အတၢ်စးထီၣ်ကွၢ်ဒီးဟံးစုန့ၣ်ကျဲတၢ်ကွဲးလၢအဲၣ်ကလံာ်ကျိာ်, South East Asia Rivers Network
(SEARIN) ဒီး Rivers Watch East and South East Asia (RWESA) လၢအဟ့ၣ်မၤစၢၤပှၤလၢ
ကျိာ်စ့တၢ်လၢာ်ဘူၣ်လၢာ်စ့ၤ လၢပတၢ်မၤတၢ်ဆိထံဒီတကတီၢ်အဂီၢ်, ကရၢဖိတဖၣ်လၢ Salween
Watch အတၢ်မၤသကိးတၢ်အလီၢ်လၢအတၢ်မၤစၢၤပှၤလၢတၢ်ဖးဘျူန့ၣ်ပတၢ်ကွဲး, ဒီး Peace Way
Foundation (Burma Issues) လၢအမၤစၢၤပှၤလၢတၢ်ပာ်ကီၢ် တၢ်ဂီၤမူတၢ်သံကွၢ်သံဒီးအတၢ်ကွဲး
နီၣ်တဖၣ်အဆိန့ၣ်ဒိၣ်မးလီၤ။

ပသးအိၣ်စံးဘျူးဘၣ်ကရၢဖိတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်လၢအဟ့ၣ်သ့ၣ်ပတၢ်ဝီးတၢ်လီၤ, တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲ
လၢပကသ့ၣ်အီၤ, နီၢ်တၢ်ကရၢဖိတဖၣ်လၢအမၤစၢၤပှၤလၢတၢ်ဟ့ၣ်လီၤသးမၤစၢၤတၢ်ဆိထံက့ၤတၢ်
ဂ့ၢ်တဖၣ်လၢတၢ်သးစူၤအပူၤ, ဥသဝီဖိတဖၣ်လၢ ဆိၣ်လီၢ်မဲာ်ချံ, ပတံၤသကိးလၢ မုၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်ဒီး
သုးက့ ၅ တဖၣ်လၢအဟ့ၣ်ပှၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်သးကီၢ်ရၣ်တၢ်အိၣ်သးလၢထံၣ်ကီၢ်သဲး, ပှၤဂ့ၢ်
ဝီ, မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် ဒီးသုးဂ့ၢ်ဝီတဖၣ်, ဒီးကညီၣ်ထၢၣ်ဝံၣ်ချၢကရၢလၢအဟ့ၣ်ဒုးသ့ၣ်ပှၤအတၢ်ကွဲးနီၣ်ဘၣ်
သးချၢၣ်ချမၤစၢၤဂ့ၢ်ဝီတဖၣ်န့ၣ်ဒိၣ်နီၢ်မးလီၤ။

ပစံးဘျူးဘၣ်ပဒိၣ်မၤ၅ၣ် ဒီး ပဒိၣ်ထူထူလုလၢ ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်လီၢ်ခၢၣ်သးပၤဆွၢတၢ်ကမံးတံာ်
တမီ လၢအတၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဒီးအတၢ်မၤစၢၤပှၤလၢပတၢ်လိာ်တၢ်လဲးတဖၣ်အဆိန့ၣ်ဒိၣ်နီၢ်မး
လီၤ။

ကညီၣ်တၢ်ကွၢ်ထွဲကဟုကယာ်ထံကျိထံကွၢ်
ကီၢ်သ့ၣ်လုၤ

ဟီၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်ဒိၣ် နီၣ်ဂံၢ် ၁. ကိးဒီးကိးဒီးတဖၣ်လၢကိးပယီၤပူၤ

တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်သးကီၢ်ပယီၤ

- စးထီၣ် လၢ ၁၉၈၈ နံၣ် ပယီၤ သးပဒိၣ် မၤ အါထီၣ် အသးမုၢ် ဂံၢ် ဘါ ခံ ဆး တုၤ လၢ ၄၀၀,၀၀၀
- ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထံ ကီၢ်တဘျီလၢအသးနီၣ်ဂံၢ်တၢ်ထီၣ်ယူဒီး အထံဖိကီၢ်ဖိနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်ဝဲအါ ကတၢၢ်တဘျီလၢဟီၣ်ခိၣ်ချၢအံၤလီၤ. (ကီၢ်ပယီၤထံဖိကီၢ်နီၣ်ဂံၢ်မ့ၢ် ၅၂ ကတွဲၢ် ဒီးသးနီၣ်ဂံၢ်မ့ၢ် ၄၀၀,၀၀၀ လီၤ. အသိၣ်ပယီၤထံဖိကီၢ်ဖိ ၁၀၀ အကျါမ့ၢ်ဝဲ သးဖိ ၁၆ ဂၤလီၤ.)
- ထံကီၢ်တၢ်ပၤတၢ်ဆၢအစု ၄၀ မျးကယၤန့ၣ် သးပဒိၣ်အံၤသုၣ်လၢသးဂ့ၢ်ဖိအဂီၢ်. ထံလီၢ် ကီၢ်ပူၤအစုဟဲန့ၣ်လၢအပူၤ သုၣ်ဝဲဒၣ် ၀.၄% ဒီး ၀.၅ % လၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- သးပဒိၣ်ဂ့ၢ်လိာ်ဒီးတပာ်ကဲ ၁၉၉၀ တၢ်ဆူအစၢလၢ NLD ပာ်တံၣ်မၤန့ၣ်တၢ်လၢာ်လၢာ်ဆ့ဆ့န့ၣ်ဘၣ်.
- ထံလီၢ်ကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤလၢအမၤသးတပယူၣ်သီဖဲကလုာ်န့ၣ်ဖိတဖၣ်အကီၢ်အပူၤအံၤ မၤဘၣ်ဝဲပယီၤထံဖိကီၢ်ဖိလၢအအိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ကစၢတဖၣ် ၆၀၀,၀၀၀ လၢဘၣ်ဆူၣ်မ့ၢ်ဖျိးကွံာ်လၢအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်န့ၣ်ဒီး, ၁၄၀,၀၀၀ ဘၣ်ကဲထီၣ်ပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်လၢကီၢ်ဆၢန့ၣ် (လၢအကျါ ကညီဖိနီၣ်ဂံၢ်မ့ၢ် ၁၂၀,၀၀၀), ဒီး ပုၤ၂ကတွဲၢ်ဘၣ်ကဲထီၣ်ပုၤဟးန့ၣ်လီၤအိၣ်ဆိး လၢထံဘူးကီၢ်တၢ်တဖၣ်အပူၤလီၤ.
- ကီၢ်ပယီၤသးပဒိၣ်မၤန့ၣ်ဝဲစု ဒီလၣ် အကတွဲၢ် လွံၢ်ကယၤ ကိးနံၣ်ဒဲးလၢအတၢ်ဆါလီၤန့ၣ်. ဆၢၣ်ဂၢ်သဝံဆူ ထံဂုၤကီၢ်ဂၤပုၤကျါလီၤစုတဖၣ်အအိၣ်လီၤ. ဒီးခဲအံၤအိၣ်ဒီးဆါလီၤဝဲ ထံကီၢ်အသးဟီၣ်ဂံၢ်ဘါလၢထံတခီ ဒ်သီးကဂီၤကၢ်ကျါထီၣ်အသးတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်စၢ်ဖှိၣ်

မ့ၢ်လၢကီၣ်တဲၣ်လဲၤဆူညါလၢအတၢ်ကျဲၤလၢကမၤသးကိးတၢ်ဒီးသးပဒိၣ်လၢကဘျီထီၣ်တမၢ်တဖၣ်လၢဆိၣ်လိာ်ကျိၤအပူၤလၢအကန့ၢ်ဘၣ်လဲၤ လီၤမ့ၣ်အူၣ်ဂံၢ်ဘါလၢ “အပ္ပၤဘၣ်” အဂီၢ်အဆိ၊ တၢ်ပၢ်ဖျါတဘျီအံၤ ဂုၢ်ကျဲးစၢၤလီၣ်ဖျါထီၣ် တၢ်မၤအၢမၤသိတဖၣ်လၢအဒါလီၤန့ၢ်ကျဲၤလၢတၢ်ကဘျီထီၣ်ဆိၣ်လိာ်ကျိၤတမၢ်တဖၣ်အကျါခံၣ်ဖျါအဂီၢ် လၢပၤကမျၢၢ်ဖဲကညီၣ်ကိၢ်အကလံၤစိးတဖၣ်တူၢ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤ.

တမၢ်ခံၣ်ဖျါလၢအမ့ၢ် ဆိၣ်လိာ်ကျိၤတမၢ်လၢအဆၢခိၣ်တတိၤ ဒီး ဆိၣ်လိာ်ကျိၤတမၢ်လၢအဆၢလၢတတိၤ န့ၣ် တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤလၢကဘျီအိၤဖဲ ကညီၣ်ကိၢ်မုၢ်တြီၤကိၢ်ရၣ် ဒီး ကီၣ်တဲၣ်ကိၢ်မဲၢ်ဟီၣ်စီၣ်ကိၢ်ရၣ်အဆၢန့ၢ်လီၤ. တမၢ်ခံၣ်ဖျါလၢကထုးထီၣ်န့ၢ်ဒဲဒၣ် လီၤမ့ၣ်အူၣ်ဂံၢ်ဘါ လၢအဆူၣ်ဒဲ ၅,၃၀၀ မံကၣ်ဝး (၅,၃၀၀ ကကွဲၢ် ဝး) န့ၣ်လီၤ. တၢ်တယးဃာ်လၢ တမၢ်အထံတၢ်တအၢၣ်လီၤဆီဒၣ်တၢ် ဆိၣ်လိာ်ကျိၤတမၢ်အဆၢခိၣ်တတိၤဖဲ (၁၆၇)န့ၣ် ကသလၣ်ထီၣ်အသးဆူထံအဆၢခိၣ်တစီ ၃၀၀ ကံလိမံထၢၣ် (၂၃၆မံးလၢ) လၢကညီၣ်ကိၢ်ဒီးကရၣ်န့ၣ်ကိၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တမၢ်ခံၣ်ဖျါလၢအံၤ ကအိၣ်သုၣ်လီၤအသးအလီၤန့ၣ်, တဘျီခါမ့ၢ် တၢ်တူၣ်ဖျဲးဟီၣ်ကဝီၤလၢကညီၣ်ပၤန့ၣ်လီၤ. လၢအနီၣ်တဆံအတိၢ်ပူၤ မုၢ်တြီၤဟီၣ်ကဝီၤ မ့ၢ်ဟီၣ်ကဝီၤလၢသးပဒိၣ်မၤဒဲဒၣ်ဒုးယၢရဲၣ်ကျဲၤအဘျီတဖၣ်အဘျီလၢ တၢ်ဒုးသဘျီ ကညီၣ်တၢ်ပၢ်ဆၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တဈးဒီးဘၣ် ၁၉၉၂ န့ၣ်န့ၣ် လၢမုၢ်တြီၤကိၢ်ရၣ်ပူၤ ကိၢ်ပယီၤအသးမုၢ် အသးခိၣ်တဃာ်အလီၤ အိၣ်ဒၣ်ထဲ ၁၀ တီၤစီၤလီၤ. မ့ၢ်မုၢ်မဆါတနံၤအံၤ သးအလီၤအိၣ်ဒဲဒၣ် ၅၄ တီၤ, ဒီး ၁၂ တီၤအိၣ်ဖဲဆိၣ်လိာ်ကျိၤအကၢၢ်ခိၣ်, ကိၢ်ပယီၤကိၢ်ဆၢဒီး ကီၣ်တဲၣ်ကိၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဒုးယၢရဲၣ်ကျဲၤတဘျီဘၣ်တဘျီမၤဟးဂီၤ လီၢ်ကဝီၤပၤထံဖိကိၢ်ဖိအါတက့ၢ်လံၤလီၤ. ဂူသဝီ ၂၁၀ ဖျါဘၣ်ဟးဂီၤ, ဒီး ဂူဖိသဝီတဖၣ် ဘၣ်တၢ်နီၢ်ဖှိၣ်အိၤလၢ တၢ်နီၢ်ဖှိၣ်အလီၤ ၃၁ ခါအပူၤဖဲ အဲသ့ၣ်အတၢ်ဆုၢ်ထီၣ်က့ၤလီၤတဖၣ်တၢ်ဖိၣ်ဆံးအိၤ, ဒီး ဘၣ်တူၢ်ဘၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးဒီးတၢ်မၤပယွဲပၤကညီၣ်ခွဲးယာ်တဖၣ်လီၤ. ဂူသဝီလၢအကလးတဖၣ် ဆုၢ်ကွံာ်ဆူ ကီၣ်တဲၣ်ကိၢ်ပူၤ ၆ပၤဘၣ်ကိဘၣ်ခဲအသိးန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မုၢ်အဂၤတနီၤတစီအိၣ်ဂူသုၣ်ဂူလံာ် လၢပၤမုၢ်ကနၢ်အပူၤ ဒီးပျံးဘၣ်တၢ်မၤပယွဲ ဒီးတၢ်မၤသံမၤစိးမုၢ်နံၤမုၢ်နံၤဒဲးန့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၁၉၉၂ န့ၣ်န့ၣ် မုၢ်တြီၤကိၢ်ရၣ်အပူၤ ပၤနီၣ်ဂံၢ်တယးအိၣ်ဒဲ ၁၀၇,၀၀၀ လီၤ. မ့ၢ်မုၢ်ခဲအံၤ ပၤနီၣ်ဂံၢ်လီၤ၅၁၆ တဝၢ်ဃာ်ဃာ်, အိၣ်က့ၤဒၣ် ၅၄,၀၀၀ လီၤ. လၢပၤ ၅၄,၀၀၀ အကျါအံၤ ၃၅,၀၀၀ (မ့ၢ်တမ့ၢ် ၆၀ မျးကယၢ) မ့ၢ်က့ၤ ပၤလီၢ်

၂ တမာ်ထံလာကျိခိ်ထိး

အိၣ်ကမ့ၣ်တဖၣ်လာပှ်မုၢ်ကနၢအပူၤလီၤ. ပှၤနီၣ်ဂံၢ်အဂၤတဖၣ် တနီၤသ့ၣ်ဆူက့ၣ်တဲၣ်ကီၢ် ဒီးတနီၤသ့ၣ် ပြံၣ်သးလာကီၢ်ပထီၤပူၤတၢ်လီၢ်အဂၤတဖၣ်လီၤ.

ခုၤသိ ၈၅ ဖျၢၣ် လၢအအိၣ်လၢဝဲၣ်ဖၣ်ပူၣ်အမုၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ကဝီၤလၢ အအိၣ်သးသးလီၢ်သးဒီးတၢ်လီၢ်လၢတၢ်ကသုၣ်ထီၣ်တမၢ်န့ၣ် ခဲအံၤအိၣ်တၢ်က့ၤဒၣ်ထဲ လွံၢ်ပူၤတဖၣ်လီၤ. ခူၣ်သိဝီၣ်လၢညါအိၣ်တူၢ်ရဲၣ်လီၤအသးလၢသိၣ်လီၢ်န့ၣ် လၢအလုၢ်အိၣ်သးသမူၤတၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤ, တၢ်မၤမုၢ်မၤဝဲၤတဖၣ် သ့ၣ်ကွံာ်ဆူက့ၣ်တဲၣ်ကီၢ်လီၤ. တၢ်မၤမုၢ်မၤဝဲၤအလီၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဂ့ၤ ဒီးစံာ်ခိၣ်ခိၣ်လၢအအိၣ်လၢ သိၣ်လီၢ်ကျိအထံဒုထံဆၣ်တဖၣ်အတြီၤပူၤ ဘၣ်အိၣ်လီၤသီဝဲ လၢဆဲးဆဲးန့ၣ်အတီၢ်ပူၤလံၤလီၤ. ပှၤခုၤသိဝီၣ်အါန့ၣ်ဒီး ၅,၀၀၀ ဂၤအိၣ်ရူသုၣ်ရူလံာ် ဒီးဒၣ်တၢ်ဖဲ ပှ်မုၢ်သီထီၣ်အပူၤ, ဒီးဘၣ်ကွံာ်ဆၣ်ခဲာ် တၢ်အိၣ်တကူတၢ်အိၣ်တလၢ ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲမုၢ်လၢအလီၤဆဲးတုၤတၢ်လီၢ်လၢတၢ်ကဘျိတမၢ်တဖၣ် တၢ်ဘျိအီၤလၢ တၢ်မၤဆူၣ်မၤစီး, ဖဲကျဲၤတရူၤထံးတဖၣ် အိၣ်ဝဲၤဒီးမ့ၣ်ပိၢ်ဟီၣ်လၢတဖၣ်လီၤ.

ဘၣ်သးတမၢ်အတၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤ တၢ်တသ့တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးလၢလီၢ်ကဝီၤထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်အအိၣ်ဘၣ်. တၢ်မုၢ်ဘျိတမၢ်သၢပျၢၤ, ထံလုၢ်ဘၢတၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်လီၢ်အိၣ်မ့ၣ်လီၤစိၤလီၤထီၣ်လၢပှၤလီၢ်ကဝီၤအါအါဂီၢ်ဂီၢ်, လၢခဲအံၤအိၣ်ရူသုၣ်ရူလံာ်လာပှ်မုၢ်ကနၢအပူၤတဖၣ်မုၢ်ဂ့ၤ ဒီးလၢအကဲပှၤဘၣ်ကိဘၣ်ခဲဖိလၢကီၢ်က့ၣ်တဲၣ်အပူၤတဖၣ်မုၢ်ဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သးနီၣ်ဂံၢ်လၢတမၢ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ် ကအါထီၣ် ဒီး တၢ်မၤပယွဲလၢလီၢ်ကဝီၤထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်အလီၤ ကအိၣ်ထီၣ်ဝဲၤတီၣ်န့ၣ်လီၤ.

သိၣ်လီၢ်ကျိတမၢ်အံၤ ဘၣ်လီၢ်သးဒီး သးပဒိၣ်အတၢ်ကူၣ်တရံး, လၢအသုၣ်ဝဲ “တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်” အတၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်ဒ်သီးကန့ၢ်ဘၣ်စ့, ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ထံကီၢ်ဘူးတံၢ်တဖၣ်အတၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးအီၤလၢတၢ်ကူၣ်တရံးဘၣ်အဘၣ်သီအတၢ်မၤ လၢအမၤလီၤမၤခူၣ်ကလုာ်ဖိတဖၣ်အတၢ်ပၢ်ဆၢအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အပူၤ, ဒီးတဘျီသီအိၣ်တူၢ်အိၣ်ကလီၤန့ၣ်ဆၢခိၣ်သၢတၢ်အိၣ်သၢလၢခူၣ်ကလုာ်ဖိတဖၣ်အဟီၣ်ကဝီၤအပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကညီတၢ်ကွံာ်ထွဲကဟုကယၢ်ထံကျိထံကွံာ် ပာ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ပာ်သး တဖၣ်ဒ်လၢအံၤအသီးလီၤ.

ဆူ နအဖ အအိၣ်

- ကပတုာ်ကွံာ် အတၢ်မၤအါမၤသီထီၣ်ဒါကမျၢၢ်လၢကညီကီၢ်ပူၤဒီး ထုးကွံာ်အသးတဖၣ်လၢကညီကီၢ်ဟီၣ်ကဝီၤလၢ

- ကစူးကွံာ်ညိကွံာ် တၢ်ကျဲၤလၢကတိၣ်တမၢ်တဖၣ်လၢသိၣ်လိာ်ကျိအပူၤ, အဂ့ၢ်ဒ်အံၤထံ ကျိအံၤမ့ၢ်တၢ်အရ့ၣ်လၢ ကိၢ်မိၢ်ပၢၢ်အ့ၣ် န့ဆၢၣ်မိၣ်သၢၤဒီးတၢ်မူဘျးစဲဂ့ၢ်စိ (eco-system)အဂီၢ် အသိလီၤ. ကျဲၤလၢတၢ်မၤန့ၢ်လိာ်ဂံၢ်ဘၢလၢအတမ့ၢ်တၢ်သိၣ်တမၢ်လၢသိၣ်လိာ်ကျိအပူၤတဖၣ် တၢ် ကဘၣ်ဃုအိၤတီၢ်နီၤလီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ် တၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ် ကဘၣ်အိၣ်ဒၣ်လၢတၢ်တီၢ်မိၣ်ရီၤမဲ လၢအဘၣ် တၢ်ဃုထၢအိၤလၢဒၣ်မိၣ်ကရၢၣ်စံၣ်အကျဲသန့အစုပူၤမိၤလီၤ.

ဆူ ကျိၣ်တဲၣ်ပဒိၣ်အအိၣ်

- ကပတုၣ်ကွံာ် တၢ်ကျဲၤလၢကတိၣ်တမၢ်ထံလၢသိၣ်လိာ်ကျိအပူၤ, မ့ၢ်လၢတၢ်ဘၣ်ဘျးလၢလိာ်က ဝီၤကမျၢၢ်အဂီၢ်တအိၣ်ဘၣ်အသိလီၤ. မ့ၢ်တမိ, တမၢ်တဖၣ် ကဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်သုးဆူၣ်လိာ်သုး ဆူၣ်ကျဲ, တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိ, တၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢ်, ဒီး တၢ်မၤပယွဲပၤကညိခွဲးယၢ်လၢအဂၤတဖၣ် လၢလိာ် ကဝီၤကမျၢၢ်တဖၣ်အလီၤ, လၢအကဒုးန့ၣ်ထီၣ် တၢ်လိာ်အိၣ်ကမ့ၢ်အတၢ်ဂ့ၢ်ကိအသိလီၤ.

- ကပတုၣ်ကွံာ် တၢ်ဘျးလီၤစ့အကွၢ်အဂီၢ်တမံၤလၢလိာ်ပယီၤအပူၤ တုၤဆၢကတိၣ်မဲ ဒၣ်မိၣ်ကရၢၣ်စံၣ်အိၣ်ထီၣ်လၢကိၢ်ပယီၤအပူၤတစုအဂီၢ်. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ တၢ်ဘျးလီၤစ့လၢဆၢကတိၣ်မဲ အံၤ မ့ၢ်တၢ်ဂီၤကၢ်ကျၢၤထီၣ် သုးမိၤစိရီၤ ဒီး မ့ၢ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤသုးပဒိၣ် လၢအတၢ်မၤန့ၢ်လၢလုာ် ချဲၣ်ဖိတဖၣ်အတၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်အသိလီၤ.

- ကပတုၣ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်ဟ့ၣ်မၤစၢၤတဖၣ် ဆူကိၢ်ပယီၤအပူၤ တုၤဆၢကတိၣ်မဲဒၣ် မိၣ်ကရၢၣ်စံၣ်အိၣ်ထီၣ်လၢကိၢ်ပယီၤပူၤတစုအဂီၢ်. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ တၢ်ဘၣ်ဘျးဘၣ်ဖျိၣ်လၢအဖဲထီၣ် တဖၣ် ကတုၤဒၣ်ဆူသုးအလိာ်လၢအိၣ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်မိၤ, ဒီးတၢ်ဘၣ်ဘျးတဖၣ်န့ၣ် တၢ်တဟ့ၣ် နီၤလီၤဆူကမျၢၢ်တဖၣ်အအိၣ်ဘၣ်အသိလီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်သိးထီၣ်

တၢ်ဂ့ၢ်ဂံၢ်ထံးလၢအဘၣ်ဃးတၢ်ကွဲးလံာ်ပာ်ဖျါတဘျီအံၤ

လံာ်ပာ်ဖျါတဘျီအံၤ ပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်ကူၣ်တရံးအကျဲတဖၣ်လၢ ကီၢ်ပယီၤသုးသုၣ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်ဟံး န့ၢ် ကညီၣ်ကီၢ်ကလံာ်စးဟီၣ်ကဝီၤလၢ ဒီးလၢအမ့ၢ်စ့ၢ်ကိး ဟီၣ်ကဝီၤလၢ ကျီၣ်တဲၣ်ပဒိၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤ သုးပဒိၣ် ရဲၣ်ကျဲၤလၢကဘျီထီၣ် တမၢ်လၢဆိၣ်လီၤကျိအပူၤလၢအအိၣ်ဖဲ ကီၢ်ပယီၤ-ကျီၣ်တဲၣ်ကီၢ် ဆၢအပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တကတီၢ်ဆီၣ် သုးဖျါထီၣ်လီၤဆီၣ် တၢ်မၤအၢမၤသီတမံၤဘၣ်တမံၤလၢသုး ပဒိၣ်အသုးတဖၣ်မၤဝဲလၢဟီၣ်ကဝီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

လံာ်ပာ်ဖျါအံၤပညိၣ်ပာ်ဖျါထီၣ် သုးပဒိၣ်အတၢ်ပာ်မၤသးသုၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ် “တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီ ထီၣ်” န်သိး ကပာ်တီပာ်လီၤအသး လၢကဃျါလၢထံလီၤကီၢ်ပူၤအမဲာ်ညါမ့ၢ်ဂ့ၢ်, ထံဂ့ၢ်ကီၢ်ဂၤ တဖၣ်အမဲာ်ညါမ့ၢ်ဂ့ၢ် ဘၣ်ဃးအသုးသုးသံၣ်တၢ် လၢဟီၣ်ကဝီၤလၢညၣ်ကလုာ်ဖိပၤဝဲတဖၣ်အပူၤ န်လဲၣ်, န်လဲၣ်,အဂီၢ်န့ၣ်, ဒီးပာ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးအကျဲကူၣ်တရံးပာ်န့ၣ်သ့ၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ဂံၢ်ထံးလၢအသုးအိၣ် ထီၣ်ထံလီၤကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤ [လၢအမ့ၢ်ကလုာ်ညၣ်ဖိအစွဲးအယၢ်] န့ၣ်န်လဲၣ်, န်လဲၣ်လီၤ.

စးထီၣ်လၢသုးပဒိၣ်အံၤဟံးန့ၢ်ထံကီၢ်အတၢ်ပာ်တၢ်ဆွၢအစိကစီၤလံာ်လံာ်, သုၣ်ဒၣ် ကျဲကူၣ်တရံး အကလုာ်ကလုာ် န်သိးကမၤန့ၢ်ပၤဘၣ်ညၣ်ကလုာ်ဖိတဖၣ်အဟီၣ်ကဝီၤ, ဒီး မၤက့မၤကွဲၣ်ညၣ် ကလုာ်အသုးတဖၣ်လၢအအိၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်အပူၤန်သိးဟူးဂဲၤသုတန့ၢ်တဂ့ၢ်အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကူၣ်တရံးအကျဲတဖၣ်အံၤ တမ့ၢ်ထဲလၢအသုၣ်ဒၣ် စုကဝဲၤဒုးယၤရဲၣ်ကျဲၤတခါမၤဘၣ်. မ့ၢ်တခါသုၣ်စ့ၢ်ကိး ကျဲကူၣ်တရံးလၢအမ့ၢ် တၢ်မၤတၢ်ပတုာ်တၢ်ဒုးဒီးညၣ်ကလုာ်အသုးတဖၣ် န့ၣ်စ့ၢ်ကိးလီၤ. လၢတၢ်ပတုာ်တၢ်ဒုးအတၢ်ကျဲၤတဖၣ်အပူၤ ဟ့ၣ်ဝဲညၣ်ကလုာ်အသုးတဖၣ် တၢ်ခွဲး တၢ်ယၢ်တဆိးတက့ၢ် လၢအတၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤတကပၤ, ဒီး ဖဲန့ၣ်လွဲကပၤကွဲၣ်ညၣ်ကလုာ်တၢ်ပာ် ဆၢဖိတဖၣ်အတၢ်ဂဲၤလီၤလၢထံၣ်ကီၢ်သဲးအတၢ်မၤတဖၣ်ဆူကျဲအဂၤတခါန့ၣ်လီၤ.

တကတီၢ်ဆီၣ် သုးပဒိၣ်အံၤ မၤတၢ်ပတုာ်တၢ်ဒုးအတၢ်ကျဲၤတဖၣ်န့ၣ် သဘျီၣ်ဆီၣ်မၤဝဲဒၣ်တၢ် ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်တီၢ်ကျဲၤအဒိၣ်အသွၢတဖၣ် လၢအန့ၢ်အျူးန့ၢ်ဖျိၣ်လၢစုတကစီအါမးန့ၣ် လီၤ. ပထံၣ်ဘၣ်အဒိအဝဲၣ်လၢတၢ်မၤတၢ်ပတုာ်ဒီးမိၣ်ကီၢ်သီပာ်တံၣ် (NMSP) န့ၣ်လီၤ. န်သိးအက ဘျီဘၣ် ယဒနၣ်ဂၢ်ထီၣ်အဂီၢ် မၤဝဲတၢ်ပတုာ်တၢ်ဒုးဒီး မိၣ်ကီၢ်သီပာ်တံၣ်ဖဲ ၁၉၉၅န့ၣ် ဒီးတကျဲ ကျဲန့ၣ် မၤက့မၤကွဲၣ်ကွဲၣ်ဝဲခ့ၣ်အဲၣ်ယုၣ်အသုးလၢအဟူးဂဲၤဖဲဟီၣ်ကဝီၤန့ၣ်အပူၤ လၢဒုးယၤတ ကပၤလီၤ. တၢ်မၤအံၤဒါလီၤန့ၢ်ကျဲလၢကဘျီထီၣ်ယဒနၣ်ဂၢ်ထီၣ်အဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပာ်ဖျါအံၤ အိၣ်ဒီးတၢ်ပညိၣ်လၢကပာ်ဖျါထီၣ်သးပဒိၣ်အတၢ်ကူၣ်တရံးအကျဲတဖၣ် လၢအဘၣ်ဃးဒီး “တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်” လၢ ကိၢ်ရှၢၣ်မုၢ်တြီၤအပူၤအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါအကျဲကပူၤ

တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါဃီထံအံၤ တၢ်မၤအီၤလၢအအိၣ်ဒီး တၢ်ဃီထံဃုထံၣ်န့ၣ်လၢတၢ်ကွဲးတဖၣ်အပူၤ ဒီး တၢ်လီၤဃုသ့ၣ်ညါတၢ်လၢဟီၣ်ကဝိၤအပူၤခံမံၤလၢာ်န့ၣ်လီၤ. လၢအဘၣ်ဃးဒီး တၢ်ဃီထံဃုထံၣ်န့ၣ်လၢတၢ်ကွဲးတဖၣ်အပူၤန့ၣ် ပာ်ဃုာ်ဒီးလံာ်တၢ်ကွဲးတဖၣ်လၢအမ့ၢ် “တၢ်သအုးသဖွါလၢကိၢ်ခံဘ့ၣ်အဆၢ” လၢအမ့ၢ်လံာ်ပာ်ဖျါဘၣ်ဃးဃီၣ်လိာ်ကျိတမၢ်အဂ့ၢ်, ကညီပွၤကညီခွဲးယာ်ဂ့ၢ်မိကရူၢ် (KHRG) အလံာ်ပာ်ဖျါလၢအဘၣ်ဃး ကိၢ်ရှၢၣ်မုၢ်တြီၤတဖၣ်လီၤ. တၢ်ကွဲးအဂ့ၢ်အဂၤလၢတၢ်ဒီးသန့ၤထီၣ်အီၤတဖၣ် ပာ်ဃုာ်တၢ်ဝဲာ်ထံနီၤဖး သးပဒိၣ် အတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်မၤဒီး အကိၢ်ဆၢလိာ်ကဝိၤတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲ, ဒီးကိၢ်တဲာ်ဒီးတရူးကိၢ်အတၢ်ကျဲလၢတၢ်ကအိၣ်ဃီၣ်လိာ်ကျိတမၢ်တဖၣ်လီၤ. ကျိာ်လၢလံာ်လဲၤ ဒီးတၢ်ကွဲးတဖၣ်အံၤ မ့ၢ် အဲကလံးကျိာ်, ကိၢ်တဲာ်ကျိာ်, ပယီၤကျိာ် ဒီး ကညီကျိာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါအကျဲကပူၤအံၤ ဘၣ်တၢ်ပာ်သ့ၣ်ပာ်သးစ့ၢ်ကိး ဟီၣ်ခိၣ်ခိၣ်မံးရှၢၣ်လၢတမၢ်အဂီၢ် (WCD) အတၢ်ပာ်ပနီၣ်တဖၣ်, ပွၤကညီခွဲးယာ်တကိၢ်တဖၣ်, ဒီး အိၣ်မုၢ်စၢ်ဖျိာ်ကရၢ အတၢ်အိးဘၣ်ရၢလီၤ ဘၣ်ဃး ပွၤပၤမုၢ်ထူလံာ်ဖိတဖၣ်အခွဲးအယာ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖျိပူၤတၢ်ဃီထံသ့ၣ်ညါတခီ တၢ်မၤအီၤလၢ ၈ လၢအတီၢ်ပူၤ လၢမဲးပတုဘၣ်၂၀၀၃ တုၤလၢအံၤ ဖြၢၣ် ၂၀၀၄ အကတီၢ်လၢကိၢ်ဆၢခံဘ့ၣ်လၢ ကိၢ်ရှၢၣ်မုၢ်တြီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ကိၢ်ဆၢခံဘ့ၣ်အံၤ အိၣ်ခဲအူးလိာ်အသးဒီးဃီၣ်လိာ်ကျိ ဝဲကိၢ်ပယီၤ-ကိၢ်တဲာ်ကိၢ်ဆၢန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤအီၤလၢ သမိ ၁၈ ဖျါၣ် ဘၣ်ဃးဒီးကရူၢ်လွံာ်ဘ့ၣ်လၢအအိၣ်လၢ လူၤသီကိၢ်ဆၢ ဒီး ဃုသိၣ်ကိၢ်ဆၢအပူၤန့ၣ်လီၤ. ပွၤမဲးဆၢတၢ်တဖၣ် မ့ၢ်ဝဲဒၣ်ပွၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဃုသိၣ် ဒီးလူၤသီကိၢ်ဆၢ ခံဘ့ၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဃုထၢအီၤလၢတၢ်မၤဖျိပူၤတၢ်ဃီထံအဂီၢ်မ့ၢ်လၢအအိၣ်ဘျးဝဲလိာ်အသးဒီး တၢ်လီၤလၢတၢ်ကအိၣ်ဃီၣ်လိာ်ကျိတမၢ်ခံဖျါၣ်လၢအမ့ၢ် ဃီၣ်လိာ်ကျိတမၢ်ဆၢခိၣ်(ဝဲက့) ဒီးဃီၣ်လိာ်ကျိတမၢ်ဆၢလၢာ်(ဒါကွဲၣ်) န့ၣ်အဃီလီၤ. ကိၢ်ရှၢၣ်မုၢ်တြီၤတၢ်လီၤတဖၣ် စးထီၣ်လၢ ၁၉၉၅ နံၣ်လံာ်လံာ် အါတက့ၢ်လီၤကွံာ်ဆူသးပဒိၣ်အတၢ်ပၤတံၢ်ဖျါတံၢ်အဖီလၢဒီး ပွၤလၢအကထီဃုာ်ကွံာ်ဆူကိၢ်တဲာ်ကိၢ်ဒဲကဝိၤတဖၣ်အပူၤလီၤ. ပွၤနီၣ်ဂံၢ် ၃၅,၀၀၀ ဃုာ်ဃုာ်(ကိၢ်ရှၢၣ်ဒီးဘ့ၣ်ပွၤအိၣ်ခဲအံၤ ၅၄,၀၀၀) ဝဲအံၤအိၣ်ဝဲဒၣ်ပွၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်ဖိတဖၣ် ဒီးတၢ်ဃီထံသ့ၣ်ညါအတၢ်မၤအံၤတၢ်မၤအီၤလၢ အဝဲသ့ၣ်အကျါတနီၤန့ၣ်လီၤ.

° South East Asian Rivers Network (SEARIN), 2003 “တၢ်သအုးသဖွါလၢကိၢ်ခံဘ့ၣ်အဆၢ”

ကရူၢ်ဃိထံတၢ်တဖုလၢပှၤနီၣ်ဂံၢ်အိၣ် ၈ ၈၁ (မုၢ် ၂၈၁ ၈၁ ၆၈၁) လၢအဖဲလၢတၢ်ကရၢကရီၤ မၤသကိးတၢ်လၢကညီတၢ်ကွၢ်ထွဲကဟုကယၢ်ထံကျိထံကွၢ်အပူၤတဖၣ် မၤဝဲဗျီပူၤတၢ်သံကွၢ်သံဒီး တဖၣ်လၢကမျၢၢ်အကျါန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်မၤဗျီတၢ်ဃိထံသ့ၣ်ညါအဂီၢ် တၢ်ဃုန့ၣ်တၢ်ဗျဲလၢခ့ၣ်အဲၣ် ယူၣ် ပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်အအိၣ်လီၤ.

ကရူၢ်ဃိထံတၢ်တဖုအံၤ မၤစုၢ်ကိးတၢ်သံကွၢ်သံဒီးဒီး ကိၢ်ရၢၣ်အပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါလွံၣ်၈၁ လၢ အဟံးမူဒါလၢ သ့ၣ်ပှၤ, ပၤဆွၢတၢ်, ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တခီန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဃံးတၢ်စုၤ ဒီး တၢ်ပာ်ဖျါအါထီၣ်က့ၤတၢ်ဂ့ၢ်တနီၤ

လၢအဘၣ်ဃးဒီး တမၢ်အတၢ်တိာ်ကျဲၤ, လီၤဆိဒၣ်တၢ်ဘၣ်ဃးဒီးထံလုၢ်ဘၢတၢ်အဟီၣ်ကဝီၤတ ဖၣ်န့ၣ် ပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါလၢထံကိၢ်ခဲဘၣ်လၢာ်— ကိၢ်ပယီၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ကိၢ်တဲၣ်ကိၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ— တပာ်ဖျါ အိၣ်ဆူၣ်ကမျၢၢ်မဲာ်ညါဘၣ်.

ဂူသဝီဇီလၢအအိၣ်လၢဃိၣ်လိာ်အနံၤတဖၣ် ဃုာ်ကွၢ်လၢသုးပဒိၣ်ဒုးယၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ် စးထီၣ်လၢ ၁၉၉၅ နံၣ်လံ အဃိ လိာ်ကဝီၤတၢ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ဃး န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃၢၤတၢ်အိၣ်ယၢၤဒ် ပစံးတၢ်အသိး လၢအဘၣ်ဃးဒီးတၢ်မဲာ်မၤမ့ၢ်ဂ့ၤ တၢ်မၤလၢာ်တဖၣ်န့ၣ် တၢ်မၤပာ်ကိၢ်အိၣ်လီၤတံာ် လီၤဆဲးတအိၣ်ဘၣ်, မ့ၢ်လၢတၢ်အိၣ်မူအတၢ်အိၣ်သး တဂၢၢ်တကျါဘၣ်အဃိလီၤ.

လၢအဘၣ်ဃးဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤတခီန့ၣ် သုးပဒိၣ်အသုးသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်ဒၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤတဖၣ်လၢအ ဘၣ်တၢ်ထုးကွဲးတၢ်အိၣ်လၢ အဲကလံးပၤတၢ်အစီၤလံအဃိ တၢ်အံၤ ဝဲၤခဲလံတၢ်ဆၢကတီၢ် ၈၀ နံၣ် လံလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဃိ ဂူသဝီတဘျုးဖျါၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ယၢၤထီၣ်အိၣ်လၢ လံာ်ပာ်ဖျါတဘျုး အံၤအပူၤ တအိၣ်ဘၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒ်န့ၣ်တဖၣ်အပူၤဘၣ်. ဒ်န့ၣ်အသိး, ဂူသဝီတနီၤ လၢအက တၢ်မ့ၢ် “ဒါ” တဖၣ်လၢသုးပဒိၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤန့ၣ် ကွဲးဝဲလၢ “ဒီ - Doe” န့ၣ်လီၤ.

ဂူသဝီလၢ မုၢ်တြီၤဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ လၢအကတၢ်လၢ “ထၣ်” မ့ၢ်တမ့ၢ် “ခဲ” တဖၣ် အါတက့ၢ် မ့ၢ်သဝီတဖၣ်လၢ အဆဲးပတြၢ်သးလၢသဝီမိၢ်ပှၤလၢအအိၣ်ဘျုးတဖၣ်, ဒီးအါစုအါဘျီမ့ၢ်သဝီတဖၣ် လၢ ပှၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်သ့ၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်ဒီးအိၣ်ဝဲဆိးဝဲလီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်မးတၢ်လၢအပာ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဘၣ်သုးလီၢ်သုးကျဲၤလၢအအိၣ်ထီၣ်လၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၢ်အဃိ လၢအမၤတၢ်လံာ်အသးယံာ်တၢ်လံ လၢဟီၣ်ကဝီၤအံၤအပူၤအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီလာ တၢ်ဃိထံလီၤဘၣ်တဖၣ်

နီၣ်ဂံၢ်	သဝီဃံ (သဝီအိၣ်ဃူသုၣ်)	ပှၢ်နီၣ်ဂံၢ်	န့ၣ်ဖိထၢဖိနီၣ်ဂံၢ်
၁	လးအိၣ်	ပၣ်ဖျါတန့ၢ်	ပၣ်ဖျါတန့ၢ်
၂	ဒုၣ်ဘူနီၣ်	ပၣ်ဖျါတန့ၢ်	ပၣ်ဖျါတန့ၢ်
၃	လုသၢမိၣ်	၄၃၂	၂၈
၄	မဲၣ်န့ၢ်ထၣ်	ပၣ်ဖျါတန့ၢ်	၂၆
၅	ထီၣ်ဝံဒၢ	၅၀၆	၇၅
၆	တုၣ်မၤဒၢ	၄၀၃	၅၆
၇	ဟံၣ်ဖိဒၢ	၈၇	၁၃
၈	ပတုၤဒၢ	ပၣ်ဖျါတန့ၢ်	ပၣ်ဖျါတန့ၢ်
၉	ပဒဲဒၢ	ပၣ်ဖျါတန့ၢ်	ပၣ်ဖျါတန့ၢ်
၁၀	တၢ်ဘူဒဲဒၢ	၂၀၀	၄၂
၁၁	မံၣ်မိၣ်ဒၢ	၅၁	၈
၁၂	ဝုၣ်နီၣ်ဒၢ	၄၅၈	၅၇
၁၃	သၣ်သွံဒၢ	၃၇၉	၄၃
၁၄	ကျိခံဒၢ	၁၇၀	၃၈
၁၅	ဖၢၣ်လၢၣ်ဒၢ	၁၁၄	၁၉
၁၆	ဆိၣ်က့ၣ်	၁၄၆	၂၆
၁၇	လီၤဖျးသ့ၣ်	၁၀၁	၁၈
၁၈	ထံဒၢၣ်ကွံ	၁၅၆	၂၈
	ပၣ်ဖျါ	၃,၂၂၃	၄၇၇

ဝဲကုဟ်ာ်ကဝီဖဲ တာ်ယီခါကတီၢ်

တမာ် ဒီးသုးပဒိန် ကီၢ်ဆၢတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီ ထီၣ်အတၢ်တိၢ်ကျဲၤ

“တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘိၣ်တၢ်တၢ်သ့ၣ်ဘိၣ်တၢ်တၢ်သ့ၣ်ဘိၣ် (infrastructure) လၢထံကီၢ်ဒီတဘျီအပူၤ ဒုး
အိၣ်ထီၣ် ကီၢ်စၢ်ဖျိအသးသဟီၣ် ဒီး တၢ်ဆဲၣ်ထံဆဲၣ်ကီၢ်အသးသဟီၣ်လီၤ.”

နအဖသုးမိၣ်ကျၢၢ်မိၣ်အ့, အီကူး ၂၂, ၁၉၉၉ (ရၤလီၤအီၤလၢတံၣ်ဘိၣ်စံၣ်အပူၤ)

“တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်” အဂ့ၢ်အခး မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်မိၣ်ပၤလၢ သုးပဒိန်သုးအီၤလၢအကျဲကူၣ်တရံးမၤစံး
မဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မၤဝဲဒၣ်ခီဖျိပၤဖျါ ဒီယုၢ်တကူၢ်သ့ၣ်အတၢ်ဂၢ်လီၤအသးလၢ တၢ်မၤ “တၢ်ဂုၤ
ထီၣ်ပသီထီၣ်” လၢထံကီၢ်အဂီၢ်လဲၣ်လဲၣ် လၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်ကစီၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢ
တၢ်အုၣ်သးအဂီၢ် ညီၣ်ပၤဖျါထီၣ်ဝဲအတၢ်ဘိၣ်ဝဲ ကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, တကီၢ်အဂၢၢ် တမာ်လၢတၢ်
သ့ၣ်တၢ်ဖျးအဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ် စံးတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်ဒ်သီး ကလွဲယံၤကွံာ်ပၤကဃျၢၢ်တဖၣ် ဒီး
တၢ်အိၣ်သးအနီၢ်ကီၢ်တဖၣ်— တၢ်လိၣ်ဘၣ်ဂ့ၢ်ဂီၤအူလၢအမ့ၢ် ထံၣ်ကီၢ်သးတၢ်အတၢ်ဆီတလဲလၢ
အလီၢ်အိၣ်မၤအသးလၢအဆီအချတဖၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ တၢ်မၤသုၣ်မၤဝီၢ်တၢ်လၢတၢ်ပၤလီၤ
တၢ်ဆၢတဲာ် လၢတၢ်မၤတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်အပူၤ စံးတၢ်တဖၣ်— အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ်လၢ ၁၉၈၉ နံၣ်န့ၣ် သုးပဒိန်သုးဝဲဒၣ် “တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်” ဒ်သီးကလးန့ၢ်ကွဲးန့ၢ်
ကလုာ်တၢ်ပၤဆၢအသုးတဖၣ် လၢကမၤတၢ်ပတုာ်တၢ်ဒုးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အၢၣ်လီၤတဖၣ်
အပူၤ, န့ၣ်ကလုာ်အသုးတဖၣ်အံၤတၢ်တဖၣ်ခွဲးတဖၣ်ယၢ်အဝဲသ့ၣ် လၢအဘၣ်သးဒီးထံၣ်ကီၢ်သး
န့ၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်, မ့ၢ်မ့ၢ်တကူၢ်သ့ၣ်န့ၣ် ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကပၤဘၣ်ဟီၣ်ကစီၣ်တဆံးတ
က့ၢ် ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကမၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွံာ်အတၢ်မၤအကလုာ်ကလုာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သုးပဒိန်မၤ
တၢ်အံၤမ့ၢ်ဒ်သီးက “ဒီးကအဲ” ကလုာ်န့ၣ်အသုးတဖၣ်ဒ်သီးကလဲထီၣ်ကရၤမၤအိၣ်မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွံာ်
တဖၣ်, ဒီးဖဲန့ၣ် မၤ “လူၤကွံာ်” န့ၣ်ကလုာ်အသုးတဖၣ်အထံၣ်ကီၢ်သးတၢ်ပညိၣ်ကွံာ်စီတဖၣ်, ဒီး
“လီၤသံကွံာ်” အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်ပၤဆၢအတၢ်ဟူးတၢ်ဝဲၤတဖၣ်, အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

^၂ ဂီၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်လၢအသုးစဲပုၤတဝၢတဖုဘၣ်တဖု အိၣ်မ့ၢ်ကျဲ, တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤ, တၢ်ဆဲးကျိး

၆ လါမု၊ ၁၉၈၉ နံနံ သုးပဒိင်အံးဒုးအိင်ထီၣ်ဝဲ ကမံးတံာ်တဖုလာအမုာ် ကိာ်ဆါလိာ်ကဝါဒီး နူကလုာ်ဖိတဖုာ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ကမံးတံာ် (နယ်စဒေသနှင့်တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စုများဖွံ့ဖြိုးရေးကော်မတီ) ဒီးကမံးတံာ်တဖုာ် သုးလိာ်ထီၣ်ဖးထီၣ် ကိာ်ဆါလိာ်ကဝါတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်တိာ်ကျဲၤတဖုာ်န့ၣ်လီၤ။ တၢ်အံးမုာ်တၢ်ကူၣ်တရံးလၢပယၤထီၣ်တွံာ်လၢထး လၢအမုာ်တၢ် “လီသံ” နူကလုာ်ဖိတဖုာ်အတၢ်ပၢ်ဆၢတၢ်ပုၤတၢ်ဂၤတဖုာ်အကျါ တၢ်မၤအရၣ်အဒုတခါန့ၣ်လီၤ။ ကိာ်ဆါလိာ်ကဝါ အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤလၢသုးပဒိင်မၤဝဲအံး အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ် မ့ၢ်တၢ်ဘျီထီၣ်ကျဲၤမုာ်ကျဲၤဘိတဖုာ်, ဒီးကျဲၤတဖုာ်အံး မ့ၢ်တၢ်လၢအဖျါအူၤန့ၢ် သုးပဒိင်အသုးတဖုာ်လၢအတၢ်န့ၣ်လီၤ။ ဆူ ကလုာ်နူကလုာ်ဖိတဖုာ်အဟီၣ်ကဝါအပူၤဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ သုးပဒိင်အကိာ်ဆါလိာ်ကဝါတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်တိာ်ကျဲၤအစု ၆၅ မျးကယၤန့ၣ် သူဝဲဒၣ်လၢတၢ်ဘျီထီၣ်ကျဲၤတဖုာ်,တိၤတဖုာ်,ဒီးလၢကူၣ်သုးဆူၣ်ချတကပတိအိၣ်ဒၣ်တဆံးတက့ၢ်လီၤ။ (Global Witness, October 2003, “A Conflict of Interest: The uncertain future of Burma’s forests”)

တၢ်ပတုာ်တၢ်ဒုးတၢ်ယၤဒီး တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်မၤ, လီၤဆိဒၣ်တၢ် တၢ်ဘျီထီၣ်ကျဲၤမုာ်ကျဲၤဘိတဖုာ် မ့ၢ်မးတၢ်လၢအမၤစၢၤသုးပဒိင် လၢအတၢ်အိၣ်ဂီၢ်ကွံာ်န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃၢၤတၢ်အိၣ်ယၢၤဒ်အမုာ်သ့ၣ်မိၤဝဲဒၣ် ဒီး ဟီၣ်လၢတၢ်အိၣ်ယၢၤတဖုာ် လၢအတၢ်လၢကလုာ်နူကလုာ်ဖိတဖုာ်အလိာ်ကဝါအပူၤဒီးဆါအီၤဆူထံဘူးကိာ်တံာ်တဖုာ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ တၢ်အံးပကထံၣ်ဘၣ်လၢသုးပဒိင်မၤန့ၢ်ဘၣ်စ့ယဲန့ၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုာ်မုာ်လၢတၢ်ဘျီထီၣ်ယဒန့ၣ်ဂၢ်သဝံထီၣ် ဒီးအတၢ်ဆါ န့ၣ်ဆၢၣ်ဂၢ်သဝံဆူကီၣ်တဲာ်ကိာ်န့ၣ်လီၤ။ ဂၢ်သဝံထီၣ်အံး ကဲထီၣ်အသးသ့ မ့ၢ်လၢမၤဝဲဒၣ် တၢ်ပတုာ်တၢ်ဒုးဒီး မိၣ်တၢ်ပၢ်ဆၢကရူၢ်အသီလီၤ။

လၢအတၢ်ဆါလီၤ တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖုာ်ဆူထံဘူးကိာ်တံာ်တဖုာ်အသီ သုးပဒိင်အံးမၤန့ၢ်ဘၣ်စ့တဖုာ်လၢကဂီၢ်ကၢ်ဂုၤထီၣ် အသုးအက့ၢ်အဂီၢ်တဖုာ် ဒီး မၤဆူၣ်ထီၣ်အါထီၣ်ဒုးယၤရဲၣ်ကျဲၤထီၣ်ဒါတၢ်ပၢ်ဆၢအသုးလၢအတၢ်တုၢ်ဒီးတဖုာ်န့ၣ်လီၤ။ ၆ ၁၉၈၉ - ၁၉၉၂ နံၣ်အဘၢၣ်စၢၤ, တကတိာ်သီဖဲအမၤတၢ်ပတုာ်တၢ်ဒုးအတၢ်ကျဲၤဒီးတၢ်ပၢ်ဆၢကရူၢ်လၢ ယီၤဒိၣ်ကိာ်ပူၤတဖုာ်အခါ, သုးပဒိင်အံး မၤစ့ၢ်ကိးဒုးယၤ ရဲၣ်ကျဲၤလဲၣ်လဲၣ်ကွံာ်ကွံာ် လၢကညီ ဟီၣ်ကဝါတဖုာ် အပူၤန့ၣ် လီၤ။ တၢ်လိာ်လၢခၢၣ်အံၣ်ယုၣ်ပၤဝဲအါတက့ၢ်လီၤကွံာ်ဆူပယီၤသုးအစုပူၤန့ၣ်လီၤ။

ပ ထံၣ်ဘၣ်သ့လၢ သုးပဒိင်အတၢ်ကျဲၤ ဒ်သီး က အိၣ်ကလွၢကွံာ် သိၣ်လိာ်ကျိထံ တၢ်အိၣ်ယၢၤ, မိဖျိကဘျီထီၣ်ဝဲဒၣ်ထံတမၢ်ဒီးဆါလီမ့ၢ်အူၣ်ဂံၢ်ဘါဆူကီၣ်တဲာ်ကိာ်အအိၣ်အံး, ဘၣ်လိာ်ဖးခၢၣ်မးဒီး သုးပဒိင်အတၢ်ကျဲၤလၢတၢ်ဂုၤန့ၢ်ကလုာ်နူကလုာ်ဖိတဖုာ်အဟီၣ်ကဝါဒီး အတၢ်န့ၢ်အူၤန့ၢ်ဖှိၣ်လၢ န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃၢၤတၢ်အိၣ်ယၢၤတဖုာ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ။ စးထီၣ်လၢ ၁၉၉၂ နံနံ သုးပဒိင်ဂၤပျါဂၤဆွးဒ်သီးကမၤန့ၢ်ပၤဘၣ်ကညီဟီၣ်ကဝါမဲလၢာ် မိဖျိ အမၤဝဲဒုးယၤရဲၣ်ကျဲၤထီၣ်ဒါကညီတၢ်ပၢ်ဆၢတဖုာ်တဘျီဝံၤတဘျီန့ၣ်လီၤ။ ဒုးယၤရဲၣ်ကျဲၤတဖုာ်ဒီးမဲၣ်ဖုလၢ တၢ်မၤလီၤဖှိၣ်ပူၤထီၣ်လီ

ထီၣ်တၢ်တဖၣ် ပညိၣ်မၤဆါဝဲကဗျၢၢ်ထံဖီၣ်ဖီၣ်တဖၣ်လီၤလီၤန့ၣ်လီၤ။ မ့ၢ်ဒ်န့ၣ်ဘၣ်ဆၣ်, ခုၣ်အဲၣ်
ယုၣ် တလီၤကဆၣ်ဘၣ်။ သုးပဒိၣ်အံၤ, လၢအဂီၤပျုၤဂီၤဆွးကဘိထီၣ်သကိးတမာ်ဒီးကီၣ်တဲၣ်
ပဒိၣ် လၢဆိၣ်လိာ်ကျိအပူၤန့ၣ်, ပျါဝဲဒၣ်တြၢၢ်ကလၢလၢ အမုၢ်လၢသုၣ်ကျၢၤထီၣ်အမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်
အတၢ်ဘျးစဲဒီးကီၣ်တဲၣ်ဒီး တဘျီဖီကမၤန့ၢ်ဝဲဒၣ်ကီၣ်တဲၣ်အတၢ်ဆိၣ်ထွဲအီၤ လၢတၢ်မၤသဘျးကွၢ်
ကညီတၢ်ပၢၢ်ဆၢ မ့တမ့ၢ် ဆိၣ်သနံးကွၢ် အီၤဒ်သိးကမၤတၢ်ပတုၣ်တၢ်ဒုးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ဂီၤ- KRW (2003)

ဖိသၢ်တကလ၊ ပုၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်လ၊အအိၣ်ခူသ့ၣ်ခူလံာ်ဖဲ တၢ်ကသ့ၣ်ထီၣ်တမာ်အပာ်ကဝီၤတဖၣ်အကျါ၊ ပုၤနီၣ်
ဂံၢ် အါန့ၢ်ဒီး ၅,၀၀၀ အိၣ်ခူသ့ၣ်ခူလံာ်လ၊ ပယီၤသးဖဲပာ်ကဝီၤန့ၣ်လီၤ။

ယဉ်လိာ်ကျိတမၢ်အတၢ်ကျဲတဖၣ်

ယဉ်လိာ်ကျိအံၤထီၣ် ၂,၈၀၀ ကံလိမံထၢၣ် (၁,၃၅၀ မံးလၢ), ဒီးမ့ၢ်ထံကျိအထိကတၢ်ထဲတဘီလၢ အ့ၣ်မုၢ်ထီၣ်ကလံးထံးအံၤ လၢအတဘၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤအီၤလၢတၢ်ဘျီထီၣ် တမၢ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အကွၢ်ခံအိၣ်လၢ တရူးကီၢ်မုၢ်န့ၣ်, တံးဘဲးကီၢ်ဖဲၣ်အမုၢ်ထီၣ်တမိ, ဒီးထံကျိအံၤတဝၢ်ဘၣ်ယုၤ လီၤခိဖျိတရူးကီၢ်, ဝံၤအအိၣ်တၢ်တဖၣ်ယုၤလီၤခိဖျိဖဲၣ်ဘၣ်ကီၢ်ပယီၤအမုၢ်ထီၣ်ကလုာ်ဂူၣ်ဖိအကီၢ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်အယုၤဂၢ်ဘၣ်ကီၢ်တဲၣ်ကီၢ်န့ၣ် မ့ၢ်ဒၣ်တၢ်တဆံးတက့ၢ်မိ, ဖဲကညီကီၢ်ဒီးကီၢ် တဲၣ်ကီၢ်အကီၢ်ဆၢန့ၣ်လီၤ. အထံထၣ်လီၤဆဲးဝဲဖဲ မိးဒမးပိၣ်လဲၣ်ကျိပုၤလၢအဘၣ်ဘးဒီးကီၢ်ပယီၤ န့ၣ်လီၤ. တနံၣ်အတီၢ်ပုၤ တၢ်မံးဝဲလၢ အထံယုၤလီၤဝဲဒၣ် ၁၂၄,၀၀၀,၀၀၀,၀၀၀ကူးဘံးမံထၢၣ်န့ၣ် လီၤ.

စးထီၣ်လၢ ၁၉၇၀ အနံၣ်တဖၣ်အပူၤအတုၤန့ၣ် ကီၢ်ယပၣ်ဒီးကီၢ်အိးစတြဲလယၣ်အမိပနံၣ် ကူၣ်လိာ်တၢ်တဖၣ် ဒီး ကီၢ်ပယီၤဒီးကီၢ်တဲၣ်အပဒိၣ်အတၢ်ကရၢကရိတဖၣ် မၤဝဲဒၣ်တၢ်ယုၤသ့ၣ် ညါတဘျုးခါဘၣ်ဘးဒီး တၢ်ဘျီထီၣ်တမၢ်တဖၣ်လၢယဉ်လိာ်ကျိပုၤ ကသ့ၣ်လဲၣ်, နဲလဲၣ် အဂ့ၢ် န့ၣ်လီၤ.^၃

ကီၢ်တဲၣ်ပဒိၣ်လိမုၢ်အူၣ်ဂၢ်ဘၢကရၢ (EGAT) တမိ, ဖဲ ၁၉၈၁ နံၣ်န့ၣ်, စးထီၣ်ပၢ်လီၤတၢ်ရဲၣ် တၢ်ကျဲၤနဲၤသီးကဘျီထီၣ် တမၢ်ခံဖျၢၣ်— ယဉ်လိာ်ကျိတမၢ်အဆၢမိၣ်တတီၤ, ဒီးအဆၢလၢတ တတီၤ— ဖဲမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်လၢကညီကီၢ်တမိ ဒီး ဖဲၢ်ဟီၣ်မိးကီၢ်ရၣ်လၢကီၢ်ကီၢ်တဲၣ်တမိ အိၣ်သယဲၤ လိာ်သးအလီၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်လီၤအံၤ ယဉ်လိာ်ကျိမုၢ်ကီၢ်ဆၢ, ဒီးကီၢ်ဆၢလၢယဉ်လိာ်ကျိယုၤလီၤ အံၤ ထီၣ်ဒၣ် ၁၂၀ ကံလိမံထၢၣ် (၇၄ မံးလၢ) ယၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲ ၁၉၉၆ နံၣ် ကီၢ်တဲၣ်ပဒိၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤသးပဒိၣ်မၤဝဲဒၣ်တၢ်ဆဲးလီၤမံၤလၢအမ့ၢ် “လံာ်သံး ဃာ်လၢတၢ်နၢ်ပၢ်လိာ်သးအဂီၢ်-MoU” လၢကီၢ်တဲၣ်ကပွၤန့ၣ်လိမုၢ်အူၣ်ဂၢ်ဘၢ ၁,၅၀၀ မံကၣ်ဝံး

^၃ ကီၢ်ယပၣ် မၤဘၣ်ယးအသးဒီး တၢ်ဘျီတမၢ်လၢကီၢ်ပယီၤအပူၤ စးထီၣ်လၢ ဟီၣ်မိၣ်တၢ်ဒုးခံဘျီတဘျီဝံးအလီၤခံ ဖဲကီၢ်ယပၣ်ဟ့ၣ် တၢ်မၤစၢလၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်က့ၢ်ကီၢ်ပယီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤစၢအံၤမုၢ်လၢကီၢ်လၢအဝဲဒၣ်မၤဟးဂီၤဝဲဒၣ် ဖဲဟီၣ်မိၣ်တၢ်ဒုးခံဘျီတဘျီအယီ တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၁၉၆၇ နံၣ်န့ၣ် ကီၢ်ယပၣ်ဘျီထီၣ်ဝဲဒၣ် ပလူၤခီၣ်တမၢ် ဖဲ ပလူၤထံကျိ ဖဲကရၣ်နံၣ်အကီၢ်ပုၤန့ၣ်လီၤ. ထံကျိပလူ အံၤ မ့ၢ်ဝဲပိၣ်ကျိအထံကျိဒုတဘီ, ဒီးပိၣ်ထံကျိအံၤမ့ၢ်ဝဲဒၣ်ယဉ်လိာ်ကျိအဒုဒီးအထၣ်မ့ၢ်ဖဲ တယီၤထၣ် ကရၣ်နံၣ်ကီၢ်ဒီးမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်အဆၢ န့ၣ်လီၤ.

လာကိပ်ယီအအိန်စးထီၣ် ၂၀၁၀ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. တဘျီဖီ ကျိၣ်တဲၣ်အိးဘၣ်ရၤလီၤဝဲလာခါအူညါ ကမၤဝဲလံာ်ဆံးဘၣ်လာတၢ်န့ၣ်ပၢ်လိာ်သး လာကဘျီထီၣ်ထံတမာ်ဒီးသးပဒိၣ်န့ၣ်အဂီၢ်လီၤ.

EGAT ပာ်လီၤအတၢ်ကျဲၤလာက ဘျၢလီၤစ့ ၅.၅ ဘုလယၣ် ဒီလၣ် လာတၢ်ကဘျီထီၣ်ထံတမာ် ခံဖျၢၣ်အံၤ ဒီးကစးထီၣ်ထုးထီၣ်န့ၣ်လီၤမ့ၣ်အူအဂီၢ်အဘါလာကျိၣ်တဲၣ်ဂီၢ်စးထီၣ် ၂၀၁၂ န့ၣ်လီၤ.

ဖိၣ်လိာ်ကျိတမာ်ခံဖျၢၣ်အံၤ မ့ၢ်စ့ၢ်ကိး တၢ်အရၣ်အဒုတခါလာကျိၣ်တဲၣ်အတၢ်သးဆံးဖျၢၣ် လာ ကမၤထီၣ် ကိးအူၣ်မ့ၢ်ထီၣ်ကလံးထံး လီၢ်ဂံၢ်ဘါသဟီၣ် အတၢ်စးဖျိၣ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. EGATသး အိၣ်သုထၢဘျီတမာ်ခံဖျၢၣ်န့ၣ်ဝဲ ဖိၣ်လိာ်ကျိလာအယုၤလီၤဝဲ အကိးဆါအလီၢ်တတိၤတိၤ, တမ့ၢ် လာကိပ်ယီအပူၤတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, EGAT ဒူးပာ်ဝဲလာ မ့ၢ်ဘျီဝဲကိးဆါတမီ, လာ EGAT အဂီၢ် ကညီတစးလာတၢ်ဟံးလီၢ်အိၣ်မ့ၢ်သကိးအိၣ်မ့ၢ်ပတီၢ်အစုတဖၣ်လီၤ.^၅ တၢ်မ့ၢ်လၢ်လာ က ဘျီတမာ်ဝဲကိးဆါအပူၤအံၤ ပာ်ဖျါဝဲသဲၤ EGAT အတၢ်ပလီၢ်သ့ၣ်ပလီၢ်သးဘၣ်သး ကိပ်ယီအ ဂ့ၢ်— လာဆါကတိၢ်ဝဲအံၤ အိၣ်မ့ၢ်သကိးအိၣ်မ့ၢ်ပတီၢ်ပုၤမၤစၢၤတၢ်တဖၣ်ဘၣ်ဖိၣ်ဘၣ်အိၣ်တၢ်ဘၣ်သး ကိပ်ယီအပူၤတၢ်သ့ၣ်ကျိၣ်စ့ဖျါဆွံဆွံတအိၣ်ဘၣ်, တၢ်စံၣ်ညီၣ် (Sanction) လာအအိၣ်ပာ်စၢၤတဖၣ် ကအါထီၣ်သးထီၣ်အူညါကွၢ်ကွၢ်, ဒီးလာအဘၣ်သးဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘါတကပၤတမီ တၢ်ဘၣ်တၢ် ဘါလာကိပ်ယီတမီတအိၣ်ဘၣ်— တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကိးအူၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်စုတးတမီ ရဲၣ်ကျဲၤပာ်စၢၤတၢ်လာ်အူၣ်လာ်စုၤလာ တၢ်ကတံၢ် မ့ၢ်အူတၢ်ဆဲးကျိးအပူၤလာဖိၣ်လိာ်ကျိတမာ်ဒီး အူ ကိးအူၣ်တၢ်ပာ်ဖျိၣ်မ့ၢ်အူအလီၢ်ဒ်သိးတၢ်ကိ တၢ်ခဲသုတအိၣ်တဂ့ၢ်အဂီၢ်လီၤ. ကိပ်ယီသးပဒိၣ်စ့ၢ်ကိးဆါတရူထီၣ်ဝဲဒၣ် အၣ်စံၣ်ယၣ် (ASEAN) ထံကိးတဖၣ်အခံၣ်သိးကဘျၢလီၤစ့အူကိပ်ယီအပူၤလာအဘၣ်သးဒီးတၢ်ဘျီထီၣ်ထံတမာ်လာဖိၣ် လိာ်ကျိအပူၤန့ၣ်လီၤ.^၆

EGAT ယၢ်လီၤပာ်စ့ ဒီလၣ် ၉၅၀ ကကွဲၢ်လာကဘျၢလီၤဝဲလာ တမာ်ခံဖျၢၣ်အတၢ်တိာ်ကျဲၤအ ပူၤ ဒီး အဆိကတၢ်ကသုဝဲအစ့ဒၣ်ဝဲမ့ၢ်စ့လၢကမၤန့ၢ်ဝဲလာ အဆါန့ၢ်စ့ဆံးဘၣ် (bonds) တ ဖၣ်န့ၣ်အပူၤလီၤ.

^၅ အူၣ်လီၤမ့ၢ်အူၢ်ဘါ တၢ်ဟံးကိးအလီၢ် (Asian power grid) အံၤ မ့ၢ်ဝဲဒၣ် ကိးအူၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်အစုတး (Asian Development Bank- ADB) အတၢ်တိာ်ကျဲၤတခါလာကမၤဝဲဒၣ်ကျိၣ်တဲၣ် ကံထီၣ်ပုၤလာအဟံးကိးမ့ၢ်အူၢ်ဘါဒီး ဆါအီၤအူ အူၣ် ထံကိးလၢအလီၢ်ဘၣ်လီၤမ့ၢ်အူၢ်ဘါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

^၆ Bangkok Post 3 December, 2002

^၆ ဝဲအၣ်စံၣ်ယၣ် ထံကိးတဖၣ်အ ကိးတိာ်တဖၣ်အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဝဲ ကိးခဲဘီယၣ်န့ၣ် သါန့ၣ် ဆိတရူ အၣ်စံၣ်ယၣ်ထံကိးတဖၣ်အ ခံၣ်သိး ကဘျၢလီၤစ့လာတၢ်ဘျီထီၣ်ဖိၣ်လိာ်ကျိတမာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. SEARIN 2003, ဒ်အဖီခိၣ်အသိး, ကဘျးဟ ၂၁

ဝဲကုံဒီး ငါကွန်တမာ်လာကညီကီ်အပူ၊

တမာ်လာအဆာ်ခိ်တတီး ကအိ်သု်လီၤအသးဝဲ ကိုးညး ဒီး ဝဲကုံအဘၢ်စၢၤန့ၣ်လီၤ။ ထံကျိ အဒုစၢၤစးထီၣ်ဝဲ ကိုးညး (လၢ်ကတံၢ်) အံၤထီ ၃ မံးလၢ်ဃၢ်ဃၢ်, ဒီးဝဲအကတၢ်န့ၣ် အိ်ဒီး ဝဲ ကုံလီၤ။ တမာ်အံၤတၢ်ကဘိအိၤဝဲဝဲကုံဒီး မဲခိ်ကုအဘၢ်စၢၤဝဲ တၢ်လီၤလီၤကတံၢ်တတီးန့ၣ်လီၤ။ ဝဲကုံဒီးအဟိၣ်ကဝိၤအံၤအမံၤဒိၣ်လၢပှၤလဲၤတၢ်လၢချံၤလၢထီတဖၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်လၢ ဝဲတၢ်စူၤခါ ဝဲကုံ အံၤ ဒိၣ်ပုၤဝဲဒၣ် ဒီးလီၤပျံၤလၢတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤအဂီၢ်, ဒီးဝဲတၢ်ကီၢ်ခါ မဲခိ်ကုလၢအအိၣ်လၢဝဲကုံ ဆာ်ခိ်တဝဲန့ၣ် ယွၤဆူၣ်ဒီးလီၤပျံၤလၢတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤအဂီၢ်အဃိလီၤ။

ဟိၣ်ခိၣ်ဂီၤ နီၣ်ဂံၢ် ၄။ ဝဲကုံတမာ်ဟိၣ်ခိၣ်ဂီၤ

ဟိၣ်ခိၣ်ဂီၤ နီၣ်ဂံၢ် ၅. ခါကွၢ်တမာ်ဟိၣ်ခိၣ်ဂီၤ

ဆိၣ်လိာ်ကျိတမာ်လာလၢတတီး, အိၣ်ဝဲဒၣ်ဝဲဒါကွၢ်န့ၣ်လီၤ. ခါကွၢ်အနီၣ်ပညီလၢကညီကျိာ် မ့ၢ် ယဲာ်ကွၢ်လီၤ. တၢ်လီၤအံၤ ထံဒါကွၢ်ထီ ခမံးလၢန့ၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢအဲၤကလံးပၢတၢ်အစီၤ အိၣ် ဒီး အဲၤလံးအကီၢ်ဆၢပၤကီၢ်အတၢ်လီၤဒီးမ့ၢ်တၢ်လီၤလၢ ပှၤကူၣ်လဲၤမၤကၢဖိလၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ကျိၣ်တဲာ်ကီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ ကူၣ်လဲၤမၤကၢ, ခီထီခီလီၤအလီၤလီၤ.

၆ ကီၢ်ယဝၣ်အနီၣ်ပနံၣ် EPDC ^၂ အတၢ်ဃုသုၣ်ညါအသိး ဝဲကွဲတမာ် ဒီးခါကွၢ်တမာ် ခံဖျၢၣ် အံၤ ကမ့ၢ်တမာ်တဖၣ်လၢအမၤစၢၤ လိာ်သးကဲကဲဒဲ န့ၣ်လီၤ. ခါကွၢ်တမာ်ကမ့ၢ်တမာ်လာတီ ဃာ်ထံလၢအယွၤလီၤတလၢကွၢ် ဝဲကွဲတမာ် ဒီးထံသုၣ်တဖၣ်တၢ်ကက့ၤဆူးသီန့ၣ်ကဒါက့ၤအီၤဆူ ဝဲကွဲတမာ်အပူၤ ၆ သိးထံကအိၣ်လၢအိၣ်လိာ်လၢတၢ်ဒုးတရံးဝဲကွဲတမာ်အဂီၢ်လီၤ. ခါကွၢ်တမာ် အံၤ အထံတၢၤတအၢၣ်ကထီၣ်ဘးတုၤထီၣ်ဝဲ ဝဲကွဲတမာ်အခိၣ်ထံးလီၤ. တမာ်ခံဖျၢၣ်အံၤ ကစီၤစုၤ ယံၤလိာ်အသး ၃၅ ကံလိမံထၢၣ် (၂၁.၇မံးလၢ) လီၤ. ဝဲကွဲတမာ်အထံတၢၤတအၢၣ်ကလဲၤထီဆူ ထးခီ ၃၈၀ ကံလိမံထၢၣ် (၂၃၆မံးလၢ)လီၤ. ၅၆ ကံလိမံထၢၣ် (၃၄မံးလၢ) ကမ့ၢ်ဝဲလၢ မုၢ်တြီၤ ကီၢ်ရှၢ်ဒီးကျိၣ်တဲာ်ကီၢ်အပူၤ မ့ၢ်မ့ၢ်အ အိၣ် တုၢ် ၃၂၄ ကံလိမံထၢၣ် (၂၀၁မံးလၢ) န့ၣ်ကမ့ၢ်ဝဲ လၢ ကရှၢ်နံၣ်ကီၢ်အပူၤလီၤ.

ဝဲကွဲတမာ်အထံတၢၤတအၢၣ်ကဝီၤကလဲၢ်ဝဲ ၉၆၀ စကွဲကံလိမံထၢၣ်^၁ (၃၇၀ စကဲမံးလၢ) ဒီး ၃၀ စကွဲကံလိမံထၢၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ထဲလၢ ကျိၣ်တဲာ်ကီၢ်တကပၤ ဒီး မ့ၢ်မ့ၢ်အဂၤတဖၣ်တခီကမ့ၢ်လၢ မုၢ်တြီၤကီၢ်ရှၢ်ပူၤတခီဒီး ကရှၢ်နံၣ်ကီၢ်တခီလီၤ. တမာ်ဆၢလၢာ် ခါကွၢ်တခီ အထံတၢၤတအၢၣ်က လဲၢ်ဝဲဒၣ် ၅ စကွဲကံလိမံထၢၣ်, ဒီးတၢၤတအၢၣ်ထီကတုၤထီၣ်ဘး ဝဲကွဲတမာ်အခိၣ်ထံးလီၤ. တၢ်ဒုး စၢၤမ့ၢ် ၃၅ ကံလိမံထၢၣ်လီၤ.

^၂ EPDC အံၤကျိၣ်တဲာ်ဒီးကီၢ်ပယီၤသုးပခိၣ်အတၢ်မၤသကိးတၢ်ကမံးတၢ်လၢအမ့ၢ် “တၢ်မၤသကိးတၢ်ကရူၢ်လၢ လီၤမ့ၢ်အူဂံၢ်ဘါ လၢထံ အတၢ်တီၢ်ကူၤလၢကီၢ်ဆၢထံကျိအဂီၢ်” – Joint Working Group for the Development of Hydroelectric Projects on Border River မၤအီၤဖိသိးကမၤတၢ်ဃုသုၣ်ညါ ဝဲ ၁၉၉၁ နံၣ်န့ၣ်လီၤ.

^၁ EGAT အပူၤန့ၣ်တၢ် ဆၢထီၣ်ဟံၣ်ဖျါဝဲဆူကျိၣ်တဲာ်စုန့ၣ်အိၣ်ခိၣ်ကရၢကမံးတၢ်လၢကမ့ၢ်အတၢ်မၤသုၣ်မၤဂီၢ်တၢ်အဂ့ၢ် အအိၣ် န့ၣ်လၢ ဝဲကွဲတမာ်အံၤကလီၤဘဲဝဲတၢ်လီၤ ၆၀၀,၀၀၀ ရဲၣ် (၉၆၀ စကွဲကံလိမံထၢၣ်)န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တိာ်ကျဲ

	တမၢ်အဆၢနီၣ်တတိၤ	တမၢ်အဆၢလၢတတိၤ
အိၣ်သ့ၣ်လီၤအလီၤ	ကလံၤစိးလးတံတူး ၁၈ ခံၣ် ကရံၤ ၁၉ မံးနံး, မုၢ်ထီၣ်လီၤ ကွံၣ်တူး ၉၇ ခံၣ်ကရံၤ ၃၃မံး နံး. အိၣ်ဖဲ မဲၢ်ယဲးထၣ်အဆၢ နီၣ် ၁၄ ကံလိမံထၣ် (၈.၆ မံးလၢ) မုၢ်ယူၢ်ကီၢ်ဆၣ်, မဲၢ် ဟီၣ်နီၣ်ကီၢ်ရၢၣ်အပူၤ	ကလံၤစိးလးတံတူး ၁၈ ခံၣ်က ရံၤ ၀၄ မံးနံး, မုၢ်ထီၣ်လီၤကွံၣ် တူး ၉၇ ခံၣ်ကရံၤ ၄၂ မံးနံး ဖဲ မဲၢ်ခါထၣ်, လၢသီလဲၤထၣ်အဆၢ နီၣ် ၁၅ ကံလိမံထၣ်)
တမၢ်ကလုာ် တမၢ်အကစီၤထီၣ်ထီ အဒိၣ်ဃီလဲၢ် -	တမၢ်ကၤဃာ်ထံ ၁၆၈ မံထၣ် (၅၅၁ နီၣ်ယီၤ) ၅၇၀ မံထၣ် (၁၈၆၉.၆ နီၣ်ယီၤ)	တမၢ်ဒုးတရံးထံ ၄၉ မံထၣ် (၁၆၀.၇ နီၣ်ယီၤ) ၃၇၉.၅ မံထၣ် (၁၂၄၄.၇ နီၣ်ယီၤ)
ထံ တၢၤ တ အာ် အဟီၣ် ကစီ	၁၉,၁၀၁ ရဲၣ် (၃၀.၇ စက္ကံလိမံထၣ်) ထဲ လၢကွီၣ်တဲၣ်ကီၢ်ပူၤ	၁,၃၄၀ ရဲၣ် (၂ စက္ကံလိမံထၣ်) ထဲလၢကွီၣ်တဲၣ်ကီၢ်ပူၤ
ထူးထီၣ်ထံအဂံၢ်ဘါ (မံကၣ်ဝံး)	၄,၅၄၀	၇၉၂
တၢ်သျှၢ်လီၤစ့အလၢာ်	၂၇၇,၀၀၀ ကကွဲၢ်ဘး (၆,၁၅၀ ကကွဲၢ်ဒီလၢ)	
စးထီၣ်ထူးထီၣ်လိဂံၢ်ဘါ	၂၀၁၂	

© EGAT ၂၀၀၃, & FER ယူၤ ၂၀၀၃ ဟံးန့ၢ်ဖျါဝဲလၢအတၢ်ဟံးဖျါ "Salween Hydropwer Project (Thai-Burma border) အသိး

ကညီဖိတဖၣ်ဖၣ်တြိးကီၢ်ရှၢ်ဂူၤ

ထံရှုကိန်းသုံးအဂ္ဂဘဉ်သးတမာ်လၢကညီ ကိ်အပူၤ

ကညီဖိလၢကိ်ပယီၤအနီၣ်ဂံၢ်တယးမ့ၢ်ဝဲ ၇ကကွၢ်, ဒီးမ့ၢ် ၁၃မုၢ်ကယၤလၢထံဖိကိ်ဖိခဲလၢၢ်အပူၤ (ကိ်ပယီၤပှၤနီၣ်ဂံၢ် အိၣ် ၅၂ ကကွၢ်) န့ၣ်လီၤ.

ကညီဖိအါတကွၢ်အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢခဲအံၤ ကညီကိ်အပူၤ, ပကိ်ကိ်ဒိၣ်, တနီတရံၣ်ကိ်ဒိၣ်, ဒီး ထံထၣ်စွၢ်ဟီၣ်ကဝိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်တၢ်လီၤစၢၤလီၤသ့ၣ်လၢအမ့ၢ်ပှၤမၤမ့ၢ်မၤဝဲၤဖိအသိး အိၣ်မူဝဲ ပှၤမၤမ့ၢ်မၤဝဲၤအထူသန့တဖၣ်လီၤ. ဝဲအဲကလံးခီလန့ၣ်ပၤတၢ်အကတိၢ်, ကညီဖိအါမး ကဲထီၣ်ခရံၣ်ဖိဒီး အါမး ဒီးန့ၢ်ဘဉ်တၢ်ကူၣ်ဘဉ်ကူၣ်သ့လၢ အဲကလံးတၢ်ကူၣ်ဘဉ်ကူၣ်သ့သန့အပူၤလီၤ.

ကညီအတၢ်ဂဲၤလိာ်လၢတၢ်ပၤတၢ်ပြးလီၤက့ၤသးအဂီၢ်စးထီၣ်အသးဖဲဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ဒုး တၢ်တအျီဝဲအလီၢ်ခဲလီၤ. တုၤလီၤတၢ်ဒုးခဲအျီတအျီဝဲအလီၢ်ခဲ တၢ်ဂဲၤလိာ်လၢတၢ်ပၤတၢ်ပြးလီၤက့ၤသးအဂီၢ်အံၤ လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ဒီးအူၣ်ထီၣ်လီၤ. ဝဲ ၁၉၄၉ နံၣ် ဝဲကိ်ပယီၤမၤန့ၢ်တၢ်သအျၢလၢအဲကလံးတယံာ်တမိၢ်န့ၣ် ကညီန့ၣ်လီၤအူ ထံလီၢ်ကိ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအပူၤလၢ တၢ်ပၤတၢ်ပြးလီၤက့ၤသးအကွီၣ်ဒိၣ်ထီၣ်အဂီၢ် လၢ ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်-ကညီဒီကလုာ်စၢၤဖျိၣ်ကရၢအတၢ်တိခိၣ်ရဲၤဝဲအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဝဲခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်ဘဉ်တၢ်ပၤပနီၣ်အိၣ်ဒ်တၢ်ကရၢကရိတဖိးသဲစးဘဉ်ဝဲ ၁၉၄၉ နံၣ် အလီၢ်ခဲ ဂုၤက့ၤအခံလၢ ဝုၢ်တကူၣ်အကဝိာ်ကပၤဟီၣ်ကဝိတဖၣ်တဆိဘဉ်တဆိဒီး သူၣ်ထီၣ်ဆိလီၤအတၢ်ပၤတၢ်ပြးဝဲ ခဲအံၤကညီကိ်အမ့ၢ်ထီၣ်တၢ်လီၢ်တဖၣ် ဒီးကိ်ဆၢတၢ်လီၢ်တဖၣ်လၢအအိၣ်စၢၤစုာ်လိာ်သးဒီးကိ်ကွီၣ်ထဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဝဲ ၁၉၇၀ နံၣ်ဒီး ၁၉၈၀ အနီၣ်တဖၣ် အဘၢၣ်စၢၤ ကိ်ကွီၣ်ထဲၣ်သူအိၣ်ကညီတၢ်ပၤဆၢဒ်အျၢၣ်ဒီသဒၢ (buffer) လၢကဒီသဒၢအသးလၢ အ “ဒုၣ်ဒါလၢသန့တမိ” လၢအမ့ၢ်ကိ်ပယီၤဖိရှၢၣ်လံးပဒိၣ်လၢန့ၣ်ဝဲဖိလၢန့ၣ်လီၤ.

တကတိၢ်ဖိ ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်စ့ၢ်ကိး ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလီၤက့ၤအသးသ့ခီဖျိ အိးထီၣ်ပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤ ဝဲကိ်ဆၢတၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤအခီသွဲတြၢတဖၣ်လီၤ. ခီသွဲတြၢတဖၣ်အံၤ ဆၢပနံာ်တဖၣ်အူကိ်ပယီၤ

၂၂ တမာ်ထံလာကျိဒ်ထိး

အလီခာ်သး ဖှါသူတဖၣ်အပူၤလၢအဟူးဂဲၤလၢပဒိၣ်အဖှါတဖၣ်အမဲာ်တဒၢအလီခံန့ၣ်လီၤ။^{၁၀}

ကိုၣ်တဲာ် အဘျုးဒိသဒၢအဖီလစံာ်အံၤ ကတၢ်ဂဲၤ ၁၉၈၈ နံၣ်န့ၣ်လီၤ။ ကိုၣ်တဲာ်အသးပှါ ဘၣ်မူဘၣ်ဒၢလၢ အဒိၣ်စီဒိၣ်ကမီၤလၢကိုၣ်တဲာ်အထံၣ်ကီၢ်သးအပူၤတနီၤလၢအဘၣ်တၢ်တီခိၣ်ရီၤ မဲအီၤလၢ သးခိၣ်ကျါၣ် ခါဝၣ်လံး ယီကျါယူး (Chavalit Yongchaiyud) လဲၤဟးဝဲဒၣ်ဆူကီၢ်ပယီၤ ၁၉၈၈ နံၣ်ကတၢ်န့ၣ်လီၤ။ ကီၢ်ပယီၤသးပဒိၣ်စးထီၣ်ဆါလီၤတၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤသ့ၣ်ဒီးတၢ်ဖီၣ် ညၣ် အတၢ်ပျဲအစူးအယၢ်ဆူ ကိုၣ်တဲာ်ခီပနံၣ်တဖၣ်အအိၣ်လီၤ။ တၢ်လဲၤဟးအံၤ ကဲထီၣ်တၢ်ဆီတ ခူထီၣ်တၢ်န့ၣ်န့ၣ်လီၤသးလၢသးပဒိၣ်အဂီၢ် လၢအကဲၤမ့ၢ်အါထီၣ်အိၣ်မုၢ်သးကိးအိၣ်မုၢ်ပတီၢ် ခီပနံၣ် ဖးဒိၣ်တဖၣ် ၆ အမဲရကၤ သီခီပနံၣ် ယူနိုၣ်ခၢၣ် (Unocal) ဒီး ဖြၣ်စ့ၣ်အသီခီပနံၣ် ထီထၢၣ် (Total) တဖၣ်လၢ ကမၤသးကိးတၢ်လၢအတၢ်ထုးထီၣ်ဆါလီၤန့ၣ်ဆၢၣ်ဂၢၢ်သဝံတဖၣ် ဒီးကမၤစၢၤ အီၤလၢတၢ်ဒုးလီၤဟီၣ်ကလုာ်ညၣ်အသးတဖၣ် ၆မိၣ် ဒီး ကညီတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။

“ဖဲ မၤ ၁၉၈၉နံၣ် ကီၢ်ပယီၤအသးခိၣ်ကျါၣ်သါၣ်, လဲၤဟးဆူကိုၣ်တဲာ်ကီၢ်ဒီး တဲာ်ဝဲကိတိၣ်ခိၣ်ကျါၣ်ခဲၤတၢ်ကၤ , ပြးဖး လံၤဖိၤပါဒ် (Prapath Limphapandu) လၢကီၢ်ပယီၤအဲၣ်ဒီးမၤခွဲၣ်ကီၢ်ဆါလီၤကတီၤလၢအဆီအဆူ “လၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်” ဒီး လၢတၢ်ကီၢ်ခဲၣ်တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ Global Witness, *A conflict of Interest*, October 2003

မ့ၢ်လၢသ့ၣ်တၢ်လီၤလၢ သးပဒိၣ်ဆါန့ၣ်ကိုၣ်တဲာ်ခီပနံၣ်တဖၣ် ၁၉၈၉-၁၉၉၂ အဘၢၣ်စၢၤ တဖၣ် အိၣ်လၢခ့ၣ်အဲၣ်ယူၣ်ဒီးမိၣ်ကီၢ်သီပတံၣ် အဟီၣ်ကတီၤပူၤအဆီ ကီၢ်ပယီၤသးမၤဝဲဒုးယၢ်ရဲၣ် ကျဲၤထီၣ်ခါခ့ၣ်အဲၣ်ယူၣ် ဒီးမိၣ်ကီၢ်သီပတံၣ် အခိၣ်တဖၣ်တၢ်လီၤတဖၣ်၆သီး ကဟံးန့ၢ်ပၤဘၣ်တၢ် လီၤတဖၣ်န့ၣ်အဂီၢ်လီၤ။ မိၣ်ကီၢ်သီပတံၣ်တမိဘၣ်မၤ တၢ်ပတုာ်တၢ်ဒုးဒီးသးပဒိၣ် ၁၉၉၅နံၣ် န့ၣ်လီၤ။

ဒုးယၢ်ရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်အံၤယဲစီၣ်န့ၢ်တၢ်အသူအသၣ်လၢ ပှါကမၤလၢကညီကီၢ်ပူၤတဖၣ်ဘၣ်သ့ၣ် ကွံာ်ဆူကိုၣ်တဲာ်ကီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ။ လၢမုၢ်မဆါတနံၤအံၤ ကညီဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်မဲလၢအအိၣ်လၢကိုၣ်တဲာ်ဒဲ ကတီၤတဖၣ်အနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်လံ ၁၂၀,၀၀၀ ဃၣ်ဃၣ်လံန့ၣ်လီၤ။

^{၁၀} ဖဲ ၁၉၆၀ တုၤ ၁၉၈၀ အနံၣ်တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤ တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤဆူသ့ၣ်တဖၣ် မၤအသးလံၤလံၤကွံာ်ကွံာ်လီၤ။ ပနံၣ်တဖၣ် လၢ ထံဘူးကီၢ်တံၢ် (အါတက့ၢ်လၢကိုၣ်တဲာ်ကီၢ်တမီ) လဲၤန့ၣ်ခီဖျိကီၢ်ဆါ ခိသ့အတြဲၤလၢကလုာ်ညၣ်အသးတဖၣ်ပာဲ ဆူ ကီၢ်ပယီၤအဖှါသူလၢ အအိၣ်ထီၣ်လၢ ကီၢ်ပယီၤအစီၣ်ရှၢၣ်လံးသန့အမဲာ်တအလီၤန့ၣ်လီၤ။

မု်တြီဟီၣ်ကဝီၤ တချုး ၁၉၉၂ အကတိၢ် – ဃိၣ်လိာ်ကျိလၢကညီတၢ်ပၤအဖီလၢ

အပူၤကွံာ်ဒီးတုၤလီၤ ၁၉၉၂ နံၣ်န့ၣ် မု်တြီၤကိၢ်ရှၢၣ်ဟီၣ်ကဝီၤလၢအအိၣ်တဖၣ်ဒီး ကိၢ်ဆၢတဖၣ်အိၣ်လၢ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်အတၢ်ပၤအပူၤန့ၣ်လီၤ။

မု်တြီၤကိၢ်ရှၢၣ် ဟီၣ်ကဝီၤလဲၣ် ၂,၅၉၅ စက္ကမံးလၢလီၤ။ အိၣ်သဖၣ်ဒီး မဲၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကိၢ်ရှၢၣ်လၢ ကိၢ်တဲၣ်ကိၢ်တခီ, ဒီးအိၣ်စၢၢ်စုၣ်ဘူးလိာ်အသးဒီး ကိၢ်ကိၣ်တဲၣ်ဃိၣ်လိာ်ကျိသ့ၣ်ပှၢ်ပျံၤကွီၤ ဒီး ဃိၣ်လိာ်ကျိဆၢဖိကိၢ်ဖိပျံၤကွီၤန့ၣ်လီၤ။ လၢကလံၤထံးစိးတခီဘူးမဲၢ်လိာ်အသးဒီး ကရုၣ်နံၣ်ကိၢ်န့ၣ်လီၤ။

ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ် အတၢ်ပၤတၢ်ဆွၢနီၤဖးလီၤကိၢ်ရှၢၣ်အံၤလၢကိၢ်ဆၢသၢဘၣ်လၢအမ့ၢ် လူၤသီကိၢ်ဆၢ, ဘုသိၣ်ကိၢ်ဆၢဒီး ခွဲၣ်လိာ်ကိၢ်ဆၢ ၆ကစၢၢ်တူၢ်သၢဘိလၢအတူၢ်ရဲၣ်လီၤအသးလၢ မု်တြီၤအကလံၤစိးဒီးဆူကလံၤထံးတခီန့ၣ်အသိးလီၤ။ ဘုသိၣ်ကစၢၢ်တူၢ်မၤပှၢ်ဒဲၣ်ဃိၣ်လိာ်ကျိအကၢၢ်ခိၣ်ဒိတတိၤမဲၢ်ကိၢ်ဆၢန့ၣ်လီၤ။

ကလုာ်ပူၣ်ဖိတဖၣ်လၢအအိၣ်လၢမု်တြီၤကိၢ်ရှၢၣ်ပူၤ မ့ၢ် ကညီ, ဒီးယိၤဒိၣ်တနီၤ ဒီးကလုာ်ပူၣ်အဂၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ မဲၢ် ၁၉၈၅ နံၣ်န့ၣ် ကိၢ်ရှၢၣ်ဒိတဘၣ်အပှၢ်နီၣ်ဂံၢ်တယးမ့ၢ် ၁၀၇,၀၀၀ ဂၤန့ၣ်လီၤ။

န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢတၢ်အိၣ်ယၢ

မု်တြီၤကိၢ်ရှၢၣ်, ဒီးဟီၣ်ကဝီၤလၢအမ့ၢ်ဃိၣ်လိာ်ကျိအတြီၤထံးကွံာ်စိးဟီၣ်ကဝီၤ တဖၣ်အိၣ်ပှၢ်ဒဲၣ်ဒီး သ့ၣ်ပဟံၣ်အပှၢ်တဖၣ်, ဒီးမ့ၢ်သ့ၣ်ပဟံၣ်အဘိတကလုာ်လီၤ။ မဲၢ်အဲၣ်ကလံးခိၣ်လနံၣ်အစီၤန့ၣ် သ့ၣ်ပဟံၣ်တဖၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ဆၢထွဲထီၣ်အိၣ်လၢကိၢ်ပယိၤပူၤအါတက့ၢ်, ဒီးပိာ်ထီၣ်အခံတခီ မ့ၢ်တူၤ ဒီးစၢၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤသ့ၣ် ဒီးတၢ်ဝံးစိာ်တိဆွၢသ့ၣ်တခီ ဘၣ်ဒီးသန့ၤထီၣ်တၢ်လဲၤကျိလၢထံတပၤလၢအမ့ၢ်ဃိၣ်လိာ်ကျိန့ၣ်လီၤ။

ဖဲသးပှ် ညါအိၣ် ၉၀ နံၣ်တဂၤ ယၤထီၣ်အတၢ်သ့ၣ်နီၣ်ဒ်အံၤ-

“ဖဲကီၤလၢစၢ်န့ၣ် တၢ်မၤသ့ၣ်မၤတၢ်အိၣ်ဖဲဟီၣ်ကဝီၤအံၤအပူၤလီၤ. သ့ၣ်တဖၣ်တၢ်ထီၣ်ထွံၣ်လီၤအံၤလၢဃီၣ်ကျိအပူၤလီၤ. ကိုၣ်တဲၣ်စ့ၢ်ကိးမၤအိၣ်သ့ၣ်လၢအကီၤပူၤစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.”

သဝီဖိဖဲ ပးဖဲကရူၢ်, ဖဲပတုဘၢၣ် ၂၀၀၃

ပှ်အတၢ်ဟးထီၣ်အဂၤဒ် ဂ့ၢ်သ့ၣ်ဂီၤ ဒီး မးအံးတဖၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးဒဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. ကစၢ်တူၢ်တၢ်လီၤအါတက့ၢ် အိၣ်ပှ်ဒီး မိၣ်စူသ့ၣ်ပှ်လၢအလၢၣ်လီၤဆူကိးနံၣ်ဒဲးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢအနံၣ်သၢဆံအတီၢ်ပူၤ စးထီၣ် ၁၉၄၉ နံၣ် ကညီတၢ်ပၢၢ်ဆၢစးထီၣ် ဒီးတုၤလီၤ ၁၉၈၀ နံၣ်တဖၣ်စးထီၣ်သီန့ၣ် ဟီၣ်ကဝီၤအံၤ တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤသ့ၣ်တအိၣ်ဘၣ်. တၢ်မၤသ့ၣ်မၤဝၣ်စးထီၣ်ကျဲၤ ၁၉၈၃ နံၣ် ဖဲခ့ၣ်အံၣ်ယုၣ် ဆါန့ၢ်ကိုၣ်တဲၣ်အခိပနံၣ်တဖၣ်တၢ်ကူၣ်ဆါသ့ၣ်အခွဲးယၢ်ဖဲဃီၣ်လိာ်အကၢ်မိၣ်တၢ်လီၤတဖၣ် အလီၢ်ခဲန့ၣ်လီၤ.

ခ့ၣ်အံၣ်ယုၣ်သ့ၣ်ပှ်ဝဲၤကျိပၢ်လီၤတၢ်ဃျၢဘၣ်သးသ့ၣ်ပှ်ဂ့ၢ်ဒိး ၁၀ လိာ်ကဝီၤမုၢ်တြီၤဖိတဖၣ်အတၢ်ဘၣ်သးအသိး ၁၀ တၢ်ဖဲးစးစးသံၣ်ဂ့ၢ်ဒိး, တၢ်ကွၢ်ထွဲမ့ၣ်အူအိၣ်ပှ်, တၢ်သ့ၣ်က့ၤသ့ၣ်ပဟံၣ်အသိတဖၣ်, တၢ်တြီတၢ်ခးတၢ်မံၤလၢလၢအလီၤစ့ၢ်ဒီးဘူးကလီၤမၤတဖၣ်စးတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

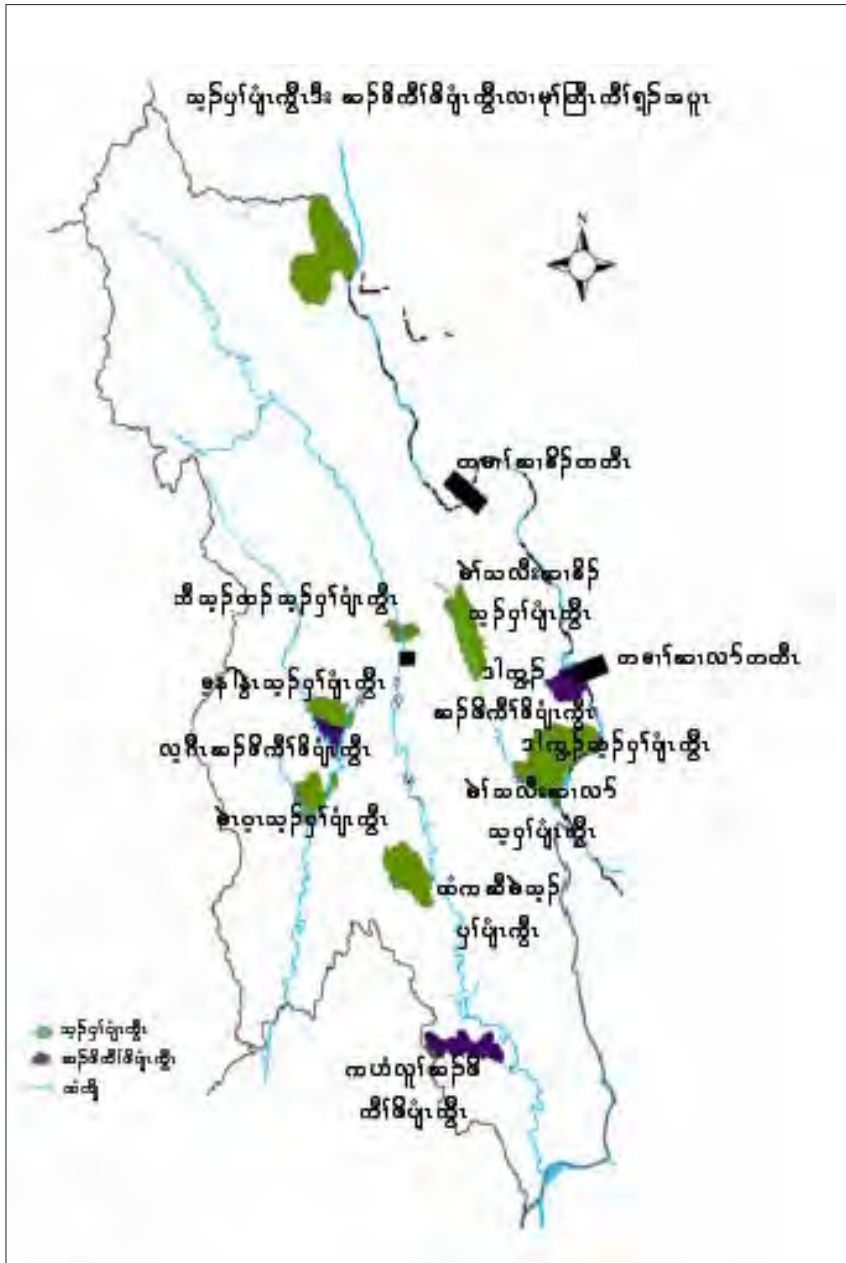
ခ့ၣ်အံၣ်ယုၣ်သ့ၣ်ပှ်ဝဲၤကျိရဲၣ်ကျဲၤမၤဝဲဒၣ်တၢ်သ့ၣ်က့ၤသ့ၣ်ပဟံၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤတနီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ခ့ၣ်အံၣ်ယုၣ် ပၢ်ပနီၣ်သ့ၣ်ပှ်ပျံၤကျိ^{၁၁} တနီၤန့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်ပှ်ပျံၤကျိတဖၣ်မုၢ်ဝဲ, မဲၤဝဲၤသ့ၣ်ပှ်ပျံၤကျိ, မ့ၢ်နီၤခဲၣ်သ့ၣ်ပှ်ပျံၤကျိ, ထံကဆိဖဲသ့ၣ်ပှ်ပျံၤကျိ, မဲၤသရိ (သံရိၣ်ကျိ) သ့ၣ်ပှ်ပျံၤကျိအဆၢကမိၣ်တတိၤ ဒီးအဆၢလၢ်တတိၤ, ဖၣ်ဖိသ့ၣ်ပှ်ပျံၤကျိ, အိၣ်သ့ၣ်ထၣ်သ့ၣ်ပှ်ပျံၤကျိ ဒီးဒါကွၢ်သ့ၣ်ပှ်ပျံၤကျိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (ဟီၣ်မိၣ်ဂီၤ ဖဲကဘျဲးပၤ ၂၅)

ဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိပျံၤကျိတမိအိၣ်ဝဲသၢတိၤလၢ မုၢ်တြီၤကိၢ်ရၣ်အပူၤလီၤ. လၢခ့ၣ်အံၣ်ယုၣ်သ့ၣ်ပှ်ဝဲၤကျိပၢ်ပနီၣ်ဝဲန့ၣ်မ့ၢ် ဒါကွၢ်ဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိပျံၤကျိ, လုၢ်ဂီၤဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိပျံၤကျိလီၤ. အိၣ်တ့ၢ်တတိၤလၢအမ့ၢ် ကဟံၣ်လုၢ်သ့ၣ်ပှ်ပျံၤကျိလၢအအိၣ်လၢခွဲၣ်လိာ်ဆၣ်အပူၤန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ပၢ်ပနီၣ်တ့ၢ်အိၤလၢအဲကလံးပၤတၢ်အစိၤလံၤလံၤလံၤလီၤ.

၁၀ တၢ်လီၤစၢၤအိၣ်အသိး, မုၢ်တြီၤပူၤ ဂူသဝီတဖျၢၣ်ဘၣ်တဖျၢၣ်အိၣ်ဒီးဟီၣ်ကဝီၤဒၣ်ဝဲဒီးကိးဝဲလၢ “ကိၢ်” လီၤ. ကိၢ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ဒီးအကီၢ်မိၣ်လၢအမ့ၢ် “ထံဖိကိၢ်ကစၢ်”^{၁၂} န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤစၢၤအလုၢ်အလၢ်လၢအဘၣ်သးဒီး ကိၢ်အဟီၣ်ကဝီၤအံၤ အိၣ်ဒဲးဒၣ်တၢ်ဒီးတၢ်ပၢ်ကဲအိၤဒဲးကစီဒိ

^{၁၁} ခ့ၣ်အံၣ်ယုၣ်ဒုးမုၢ်ဒုးဂၤက့ၤ သ့ၣ်ပှ်ပျံၤကျိလၢအဘၣ်တၢ်ဟံၣ်လီၤတၢ်အံၤလၢအဲကလံးပၤတၢ်အစိၤန့ၣ်လီၤ.
^{၁၂} စးထီၣ်လၢအဲကလံးသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. “သဝီသးပှ်” တၢ်ပတၢ်ဆုၤအကူၢ်အဂီၤလၢဟီၣ်ကဝီၤပူၤအလီၢ်ခဲ, ပုၤတၢ်အခိၣ်အနီၢ်အံၤတကလုၢ်အံၤ အတၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢတၢ်ပတၢ်ဆုၤတကမတၢ်အိၣ်လၢဘၣ်, အိၣ်က့ၤထဲလၢတၢ်လုၢ်တၢ်လၢ်တက့ၤစိၤလီၤ.

ဟိာ်ခိာ်ဒီး နိာ်ဂံ ၆. သုဉ်ဉ်ပျံးကျွန်းဒီးဆန်ဖိလိပ်ပျံးကျွန်းလားမုာ်ကြီးလိာ်ရှည်ဆူ

၂၆ တမာ်ထံလာကျိခိ်ထိး

လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်သူအိၣ်ဝဲဒၣ် ဟီၣ်ခိၣ်အတၢ်အိၣ်ယၤတဖၣ်ဒ်အလီၢ်အိၣ်ဒီးအတၢ်လိၣ်ဘၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်အသိးလီၤ. သဝီအဟီၣ်ကဝီၤတနီၤနီၤပၢ်ကီၤဝဲဒၣ် “ဥသဝီအပွၢ်- Community forest” န့ၣ်လီၤ.

ထံဖိကိၢ်ကစၢ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးအမူအဒါလၢအဘၣ်ဃးဒီးဥသဝီဖိတတၢ်လုၢ်တၢ်လၢ်တဖၣ်ဒ်တၢ်အိၣ်ခုၣ်အိၣ်ကဘးကိၢ် စံးတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကိးန့ၣ်ဒဲးတၢ်လုၢ်တၢ်လၢ်သ့ၣ်တဖၣ်တၢ်မၤအီၤဒီး ထံဖိကိၢ်ကစၢ်တဖၣ်ဟံးမူဒါထီခိၣ်ရီၤမဲတၢ်လုၢ်တၢ်လၢ်တဖၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤန့ၣ်လီၤ.

ကျဲၤမုၢ်ကျဲၤဘိ ဇီးတၢ်ဆဲးကျိး

ကျဲၤမုၢ်ကျဲၤဘိလၢအဲကလံးခိလန့ၣ်တဖၣ်ဘျီထီၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲ, ဒီးအါတက့ၢ်မ့ၢ်လၢတၢ်ဝံစိာ်တိဆွၢ်သ့ၣ်ဝၣ်အဂီၢ်, ဒီးကျဲၤတဖၣ်အံၤဟးဂီၤဒီးတၢ်တဘျီအိၣ်မ့ၢ်လၢထံလီၢ်ကိၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအသိးလီၤ. ပထံၣ်ဘၣ်လၢ တချုးဒီး ၁၉၉၂ နံၣ်တုၤဃီၤဒဲးဘၣ်အခါ ကျဲၤလၢပယီၤသုးတဖၣ်သူဝဲဒၣ်ဒ်သိးကဆဲးကျိးဒီးကိၢ်ပယီၤအဝုၢ်တဖၣ်န့ၣ်ကျဲၤယဲဆူဖၣ်ပူၤ ဒီးကျဲၤထီၣ်ဘးဝဲ ဖျၢၣ်ဂီၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်မိၤလီၤ. ဒီးတၢ်အံၤမ့ၢ်ဒၣ်အါတက့ၢ်လၢတၢ်ဝံစိာ်တိဆွၢ်သုးဒီးသုးတၢ်ဝီၤတဖၣ်အဂီၢ်မိၤလီၤ.

ဝဲ ၁၉၈၀ နံၣ်အပူၤအတုၤ, ဝဲခွၢ်အဲၣ်ယုၣ်ဆါန့ၢ်ကီၢ်တဲၣ်ခီပန့ၣ်တဖၣ်လၢ တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤသ့ၣ်အစူးအယၢ်အကတီၢ် ခီပန့ၣ်တဖၣ်ရူၣ်ဝဲကျဲၤတဖၣ်လၢထံဒုထံဆၣ်တဖၣ်အကြိၤပူၤ လၢတၢ်ဝံစိာ်တိဆွၢ်သ့ၣ်အဂီၢ် ဒီးအါတက့ၢ်မ့ၢ်ဝဲဃီၣ်လိာ်အနီၤဟီၣ်ကဝီၤလၢ ဘုသိၣ်ကိၢ်ဆၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဖၣ်ပူၣ်ဝုၢ်အိၣ်ဒီး ကဘိယူၤဖျိဒီးကဘိယူၤယူၤဝဲဒၣ် လုၣ်လီၤ လၢဖၣ်ပူၤ, ဝုၢ်တကူၣ်, ဒီးဖၣ်အၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆဲးကျိးလၢလိပျံၤလၢကမျၢၢ်အဂီၢ်အိၣ်ဝဲလၢကဆဲးကျိးဒီးဝုၢ်အဒိၣ်အထီတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်လၢတၢ်စူၤခါကတီၢ်တခီ ဘုလိာ်ကျိးဒီး ပွဲၤလိာ်ကျိးမ့ၢ်တၢ်လဲၤထီၣ်က့ၤလီၤလၢထံတကပၤလီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်လၢကိၢ်ဆၢတခီ ဃီၣ်လိာ်ကျိးမ့ၢ်ဝံစိာ်တိဆွၢ်အကျဲၤမုၢ်လီၤ.

၂၈ တမာ်ထံလာကျိခိ်ထိး

ပယီသုး အဒုးယၢရဲၣ်ကျဲၤလၢ မုၢ်တြိၤကိၢ်ရၣ်အပူၤ တချုးဒီး ၁၉၉၂ အနံၣ်အကတိၢ်

၁၉၅၅ ပယီသုးဟဲဆီလီၤအလိၢ်ဖဲဝုၢ်ဖၣ်ပူၣ်အပူၤ (ဖဲန့ၣ်အကတိၢ် ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်အလိၢ် ခၢၣ်သးအိၣ်ဖဲန့ၣ်)

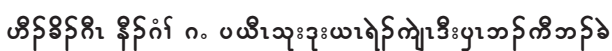
၁၉၆၃ န့ၣ်သုးပဒိၣ်ဒီး ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်တၢ်ထံၣ်လိာ်ကတိၢ်တၢ်ဟးဂီၤဝံၤအလိၢ်ခံ, န့ၣ်ဝု သုးပဒိၣ်မၤဝဲဒၣ် မ့ယၣ်အိၣ် ဒုးယၢရဲၣ်ကျဲၤ. ပယီသုးမၤန့ၢ်ဝဲဟီၣ်ကဝီၤလၢက လံၤထံးတနီၤဒီးပၢ်လီၤအလိၢ်

၁၉၇၅ ပယီသုး မၤ “တဲာ်လွံာ်တဲာ်” ဖဲ ဖရဲလိာ်ကျိ (စူးတိကျိ) အမုၢ်ထီၣ်ဒ်သီးကဒုး လီၤပွဲၢ်ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်အဂီၢ်. ဒုးမၤန့ၢ်ဝဲဟီၣ်ကဝီၤလၢဘုလိာ်ကျိအတြိၤပူၤ, ဒ်မဲၤ ဝုၤ, မဲၤသုၣ် ဒီးပၢ်လီၤအသုးအလိၢ်တဖၣ်လီၤ. တၢ်အံၤဟ့ၣ်ထီၣ်အသူအသၣ် လၢပှၤထံဖိကိၢ်ဖိအါမးဟဲသ့ၢ်ဆူကိၣ်တဲာ်ကိၢ်ဒီးကဲထီၣ်ပှၤဘၣ်ကိၢ်ဘၣ်မဲ (လၢခံ အိၣ်က့ၤဖဲ ဖုးလုၢ်, ဘူးဒီးသူမ့ၢ်ထၣ်)

၁၉၈၃-၉၁ ပယီသုးမၤဝဲတၢ်ကိၢ်ခါကတိၢ်ဒုးယၢရဲၣ်ကျဲၤတဘျီဘၣ်တဘျီဒီး မၤန့ၢ်ဝဲတၢ် လိာ်တနီၤဒ်ဖိဒွဲ ဒီး ထံမူခံဟီၣ်ကဝီၤတဖၣ်လၢအအိၣ်လၢ ပွဲၤလိာ်ကျိအထးဖိ.

လာတင်ဂွံအပူ— အဝဲပိာ်ခါဒီးအဟံာ်ဖိဗိဗိဗာ်တၢ်လာ ပယီၤသုးအမဲာ်ညါဖဲ ဒံစ့ဘၢာ် ၂၀၀၀ နံာ် ဒီးတၢ်အခိၣ်ဆူ ကိုာ်တၢ်ကီၢ်တကပၤန့ၣ်လၢ။ အိၤဒီးအဟံာ်ဖိဗိဗိတမၤလၢကဝိဘၢာ်ကညိနံာ်ထီၣ်သီ လၢအဘၢာ်ဖဲ ဒံစ့ဘၢာ် ၂၆သီ တနံာ်န့ၣ်ဘၢာ်လၢ။

၃၂ တမာ်ထံလာကျိခိ်ထိး

“ဖဲန့ၣ်အကတီၢ် (၁၉၉၂ နံၣ်), ခလရ ၄၈ အခိၣ် ခဲၣ်အိၣ် ကိးဖျိၣ်သဝီဖိတဖၣ်ဒီး တဲၤ, “ဟဲဒီးမးသကိးတၢ်ဒီး ပုၤ. ပကတိၣ်ထီၣ်ထံတမာ်ဖဲ ကိးညး (ဃီၣ်လိာ်ကျိတမာ်အဆၢခိၣ်တတိၤ). ပကဟ့ၣ်ကလိသုလိမ့ၣ်အူၣ်ဘၢ.””

ဆီၣ်သၢသဝီဖိ, ဘုသိၣ်ကိၢ်ဆၣ်, ဖဲးပတုဘၢၣ် ၂၀၀၃

ဖဲ အံၤ ၂၀၁၁, ၁၉၉၂ နံၣ် ပယီၤသုးမးန့ၣ်ဖဲထွံၣ်ဖါဝံၣ် ကိၢ် လၢအမ့ၢ် မးန့ၣ်ပျီခိၣ်တဘၣ်ဒီသ သၢန့ၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်အံၤအလီၢ်ခံ ကညီအခိၣ်တဘၣ်အလီၢ်လၢအဂၤတတိၤလၢအိၣ်လိာ်ကျိအဆၢခိၣ် လၢမုၢ်တြီၤကိၢ်ရၣ်အမုၢ်ထီၣ်တခါလၢအမ့ၢ် စီၤထၣ်လီၤဝဲဒၣ်ဆူပယီၤသုးအစုပူၤ ဖဲလၢဖဲးပတုဘၢၣ် အကတၢ်တနံၣ်ဃီ န့ၣ်လီၤ. ပယီၤသုးတဖၣ် စးထီၣ်တုထီၣ်ဝဲကျဲလၢဖျၢၣ်ဂီၤဒီးဆူ စီၤထၣ်လၢအိၣ် လိာ်ကျိအန့ၣ်လီၤ. ကျဲအံၤဒုးညီဒုးဘျါသုးပဒိၣ်လၢအတၢ်ဝံၣ်ဖိတိဆွၢအသုးသံၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိ လၢဖဲလိာ်ကျိအတြီၤ ဒီးဆူကိၣ်တဲၣ်ကိၢ်ဆၢလၢအိၣ်လိာ်ကျိအကၢၢ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲအိးကထိဘၢၣ် ၁၉၉၂နံၣ်န့ၣ်, ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကမ့ၢ်လၢအိၣ်မုၢ်သကိးအိၣ်မုၢ်ပတိၢ်တၢ်ဝဲၣ်အၢဝဲၣ်သီသုးပဒိၣ်ဘၣ်သးဒုး ယၢရဲၣ်ကျဲအံၤအဆီ, သုးပဒိၣ်ဘိးဘၣ်ရၢလီၤလၢအပတုၣ်ကွံၣ်ဒုးယၢရဲၣ်ကျဲထီၣ်ခါခၣ်အဲၣ်ယူၣ်န့ၣ် လီၤ.

မ့ၢ်န့ၣ်ကလၢအထုးကွံၣ် ဒုးယၢရဲၣ်ကျဲအဒိၣ်အမုၢ်ဘၣ်ဆၣ် ဒုးယၢရဲၣ်ကျဲလၢအဆံးကိၢ်ဆံး ကဲတဖၣ်မၤဝဲဒၣ်အညတတဲၣ်ဘၣ် လၢ ၁၉၉၂ နံၣ်ဒီး ၁၉၉၄ နံၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်, ဒီးအါတက့ၢ် ဖဲတၢ်ကိၢ်ခါကတိၢ်န့ၣ်လီၤ.

မးန့ၣ်ပျီအတၢ်လီၤကွံၣ်

ဖဲ ယန့ၣ်အါရံၤ ၁၉၉၅ နံၣ် ပယီၤသုး မးကဒီးဝဲဒုးယၢရဲၣ်ကျဲအသိတဘျီ ဒီးဒုးယၢရဲၣ်ကျဲအဘျီ ဝဲအံၤအပူၤမးန့ၣ်ကွံၣ်ဝဲမးန့ၣ်ပျီ, ခိဖျိ ကညီသုးဖိတနီၤလၢအဟးကွံၣ်ခၣ်အဲၣ်ယူၣ်ဒီးမးသကိးတၢ် ဒီးခံၣ်ခၣ်ဘၣ်အံၤလၢအါခါအူသုးစးတိခိၣ်ရဲၤမဲဝဲတဖၣ်အတၢ်မးစၢၤအီၤအဆီလီၤ. တကတိၢ်ဃီ ခံၣ်ခၣ်ဘၣ်အံၤမးတၢ်နီၤဖျိၣ်ခူဖိသဝီဖိတဖၣ်လီၤ. ခူသဝီလၢ ဘုသိၣ်ကိၢ်ဆၣ်အပူၤ ဒီး ခွဲၣ်လိာ် ကိၢ်ဆၣ်အခံလီၤတနီၤ ဘၣ်တၢ်နီၤဖျိၣ်အီၤဆူခံၣ်ခၣ်ဘၣ်အံၤအဝဲၤလီၤခိၣ်သ့ၣ်ဝဲဒီတိၢ်သဝီ (ခွဲၣ်ကွံၣ်) န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိအဂၤ ၁၅,၀၀၀ ဃုၢ်န့ၣ်လီၤဆူကိၣ်တဲၣ်ကိၢ်ပူၤ၁၅၁ဘၣ်ကိဘၣ်မဲအသိးန့ၣ်လီၤ. စး ထီၣ်ဖဲန့ၣ် ကိၢ်ဆၢဖဲအိၣ်လိာ်ကျိအံၤ ပယီၤသုးတဖၣ်မးန့ၣ်ဝဲမဲလၢန့ၣ်လီၤ.

၁၉၉၇ - တၢ်ကတိၢ်တၢ်ပတုၣ်တၢ်ဒုးအဂၢၢ် ဟးဂီၤဒီး မ့ၣ်လၢၣ်စနး

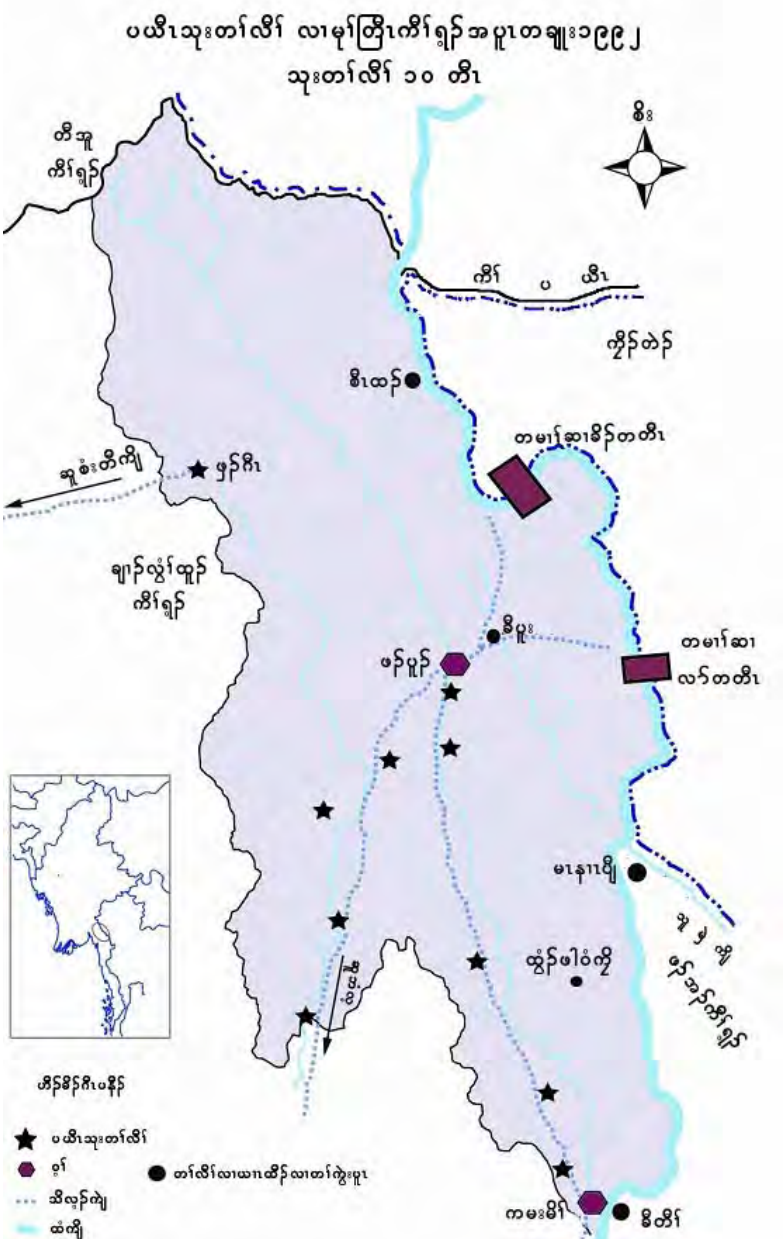
ဖဲ ၁၉၉၇ နံၣ်စးထီၣ်န့ၣ်, ပယီၤသုးမၤဝဲဒုးယၢရဲၣ်ကျဲလဲၣ်လဲၣ်ကွံၣ်ကွံၣ်အသိတဘျီလၢခၣ်အဲၣ်ယူၣ် ဟီၣ်ကဝီပူၤ လၢတၢ်ပတုၣ်တၢ်ဒုးလၢသုးပဒိၣ်ဒီးခၣ်အဲၣ်ယူၣ်အဘၢၣ်စၢၤဟးဂီၤဖဲ ၁၉၉၆ နံၣ်အ ကတၢ်အဆီန့ၣ်လီၤ. လၢကလံၤဖိးကိၢ်ရၣ် (တိအူ, ချၢၣ်လံၤထူၣ်, မုၢ်တြီၤ ဒီးခူသုး) တဖၣ်အ

ပူၤန့ၣ်, နအဖအသုးတဖၣ်မၤဝဲဒၣ် ခဲၣ်ဖွဲးဆူၣ်ဆူၣ်ကိၤကိၤလၢ ကၤစွၢ်ကျၢၤတၢ်ဆံးထီၣ် ဟီၣ်ကဝိၤ တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခဲၣ်ဖွဲးအံၤပညိၣ်လီၤဆိဝဲဒၣ် ကဗျၢၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢခဲၣ်ဖွဲးတခါအံၤပူၤ အိၣ်ဒီး တၢ်နီၢ်ဖျိၣ်ဂူၤသဝီ, တၢ်မၤဟးဂီၤကွံာ်ဂူၤသဝီ, ဒီး တၢ်မၤပယွဲ, မၤဆူးမၤဆါ ဒီးမၤသံကယဲၢ် ပှၤလၢအတဲသ့ၣ်တယးဝဲလၢအဆိၣ်ထွဲတၢ်ပၢၢ်ဆါအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.ပယီသုးမၤအါ ထီၣ်အသုးတၢ်လီၢ်တဖၣ်လၢမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်အပူၤ, ဒီးခဲၣ်ဖွဲးအံၤအဖီ ကဗျၢၢ်ဖိအါမးဆၢကွံာ်ဆူ ကိုၣ်တဲၣ်ကိၢ်ပှၤဘၣ်ကိဘၣ်ခဲအသိးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂီၤ- KORD (1995)

ပှၤကဗျၢၢ်လၢအလုၢ်ပယီသုးတဖၣ်ဝဲ ယန္တၢအါရံၤ ၁၉၉၅ ဝဲသုးတဖၣ်မၤဝဲ ဒုးယၢရဲၣ်ကျဲၤလၢ အမၤန့ၢ်ကွံာ်မၤနၢၤပျီ အခါန့ၣ်လီၤ. ပှၤကဗျၢၢ်တဖၣ်အံၤလဲၤလုၢ်အိၣ်ဝဲဝဲ ခဲၣ်ခိၣ်ခါဒဲကဝိၤန့ၣ်လီၤ.

ဟိန္ဒိုက်၊ နိုဝင် ၉။ ပယိသုးတင်လိာ်လၢမုၢ်တြၢ်ကိၢ်ရှၢ်ပူၤ တချုး ၁၉၉၂, ၁၀ တိၤ

သုးဂံၤဘါဟဲအိၣ်အါထီၣ်

တချုးတုၤသီးဒံးဘၣ် ၁၉၉၂ နံၣ်ဘၣ်န့ၣ် လၢမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်ဒိတဘၣ်အပူၤ ပယီၤသုးအလီၢ်အိၣ်ဝဲ ၁၀ တီးလီၤ. ကိးနံၣ်ဒဲးသုးလၢတၢ်လီၢ်အဂၤတဖၣ်တၢ်ဆွၢ်အီၤဆူမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်ပူၤ ဒီးမၤဝဲတၢ် ကီၢ်ခါဒုးယၤရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ်အခါသုးအလီၢ်တဖၣ်အိၣ်ဘူးဒီးကျဲၤမုၢ်တဖၣ် (ဘံလု-ဖၣ် ပူၣ်, ကမးမိၢ်-ဖၣ်ပူၣ်) န့ၣ်လီၤ. လၢကလံၤစိးတမိၤအသုးတၢ်လီၢ်ကအိၣ်ဖဲ ဖှၣ်ဂီၤပူၤန့ၣ်ဒီးဟံးန့ၣ် တၢ်အိၣ်တၢ်အီၤမၤ ဖရဲလိာ်ကျိအတြီၤပူၤ လၢလၢၢ်ဒိၣ်တမိၤန့ၣ်လီၤ.

ပယီၤသုးထီၣ်ဒုးန့ၣ်စိးထီၣ်ဖဲ အိးကထိဘၣ် ၁၉၉၂ နံၣ်ဝံၤ ပၢ်လီၤအါထီၣ်အသုးတဖၣ်စး ထီၣ်လၢ ဖြၣ်ဂီၤဒီး ဒီးဆူဆိၣ်လိာ်ကျိအကၢၢ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ပယီၤသုးအတၢ်ဆဲးကျိးအကျဲအံၤဒုးအိၣ် ထီၣ်ဝဲတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢ ဂူသဝိစိတဖၣ်မုၢ်ဂ့ၤ, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်တဖၣ်အဂီၢ်မုၢ်ဂ့ၤ အတၢ်ဆုၢ်ထီၣ်က့ၤလီၤ လၢ ဖၣ်ပူၣ်ကလံၤထံးဒီးဆူကလံၤစိး ထီၣ်ဒီးဆူတီအူကီၢ်ရၣ်ဟီၣ်ကဝိၤအပူၤအဂီၢ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. ကျဲၤတဖၣ်တၢ်ပၢ်လီၤမုၢ်ဂီၢ်ဟီၣ်လၢတဖၣ် ဒီး ပယီၤသုးဟး ဝုၤဝီၤထီၣ်အီၤလၢအကျဲတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

မုၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်ဟီၣ်ကဝိၤအံၤ လီၤဘၣ်လၢ ပယီၤသုး မုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးသုးဟီၣ်ကဝိၤဒိၣ် (အ ရှေးတောင်တိုင်းစစ်ဌာနချုပ်) အတၢ်ပၤအပူၤလီၤ. ဖဲသုးပဒိၣ်မၤတၢ်ပတုၣ်တၢ်ဒုးဒီးခူၣ်ကလုာ်အ သုးလၢ ဟီၣ်ကဝိၤအဂၤတဖၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံ သုးလၢ ဟီၣ်ကဝိၤအဂၤတဖၣ်တၢ်ဆွၢ်အီၤဆူမုၢ်တြီၤဟီၣ် ကဝိၤအပူၤ ဒီးတၢ်အံၤပၣ်ဃုာ်ဒၣ်လဲၣ်ဒီး သုးလၢအအိၣ်လၢ စကဲကီၢ်ဒိၣ်အဟီၣ်ကဝိၤအပူၤတဖၣ် န့ၣ်လီၤ.^{၁၄}

စးထီၣ်လၢ ၁၉၉၂ နံၣ်ဒီးတုၤလီၤဆၢကတီၢ်ခဲအံၤန့ၣ်, သုးအလီၢ်လၢအအိၣ် ၁၀တီးန့ၣ်အါ ထီၣ်ဝဲတုၤလၢ ၅၄ တီးလၢမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်ဒိတဘၣ်အပူၤလံၤလီၤ. (ဘျးဖဲအါထီၣ်နီၣ်ဂံၢ် ၂)

တၢ်ထီၣ်ဒါတၢ်ပူၤထီၣ်လိထီၣ်အတက့ၢ်တဖၣ်

ဖဲ ၁၉၉၇နံၣ်န့ၣ် ပယီၤသုးမၤအါထီၣ်အသုးတၢ်လီၢ်, လီၤဆိဒၣ်တၢ်ဖဲ ဖဲၣ်လိကီၢ်ဆၣ်အပူၤန့ၣ် လီၤ. ဟီၣ်ကဝိၤအံၤ စးထီၣ်ဖဲ ၁၉၉၅ အလီၢ်ခံကဲထီၣ်တၢ်လီၢ်အရ့ဒိၣ်လၢ သုးက့ ၁ ဒီးသုးက့ ၃ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဆိ စးထီၣ် ၁၉၉၇နံၣ်န့ၣ် ပယီၤသုးမၤဝဲဒၣ် ဒုးယၤရဲၣ်ကျဲၤလၢအကိး ဝဲလၢ “လဝိဒုးယၤရဲၣ်ကျဲၤ -ရေလှိုင်းစစ်ဆင်ရေး” န့ၣ်လီၤ. ဒုးယၤရဲၣ်ကျဲၤအံၤမုၢ်ဒ်သိး ကမၤဖျိ ကွံာ်ဟီၣ်ကဝိၤဒီး ခံပတီၢ်တပတီၢ်န့ၣ်မုၢ်ဒ်သိးကယုၣ်လီၤသုးတၢ်လီၢ်တဖၣ် လၢကဒိသဒါ သုးအ တၢ်ဖိးတၢ်လီၤဒီးတၢ်အိၣ်အကျိၤ, ဝံၤတွံၢ်န့ၣ်ကမျၢၢ်ဂူဖိသဝိစိတဖၣ်လၢအတၢ်ဖိၣ်တံၢ်ဖျိတံၢ်အဖိလၢ

^{၁၄} လၢ KHRG အတၢ်ဟံၣ်ဖျါ မ့ၤ ၂၀၀၁ “နအဖ ဒီးဒိၣ်ခွဲၣ်ဘၣ်ဆုၣ် အလံာ်ဟ့ၣ်တၢ်ကလုာ်ဆူဒသဝိတဖၣ်” ကတြၢၢ် ၂၀၀၁-က အပူၤဟံၣ်ဃုာ်ဒီး နအဖအသုးလၢအဟူးဂံၤလၢမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်အပူၤ လၢအသုးတၢ်လီၢ်အိၣ်လၢ ကလုာ်ဝံၤ စကဲကီၢ်ဒိၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

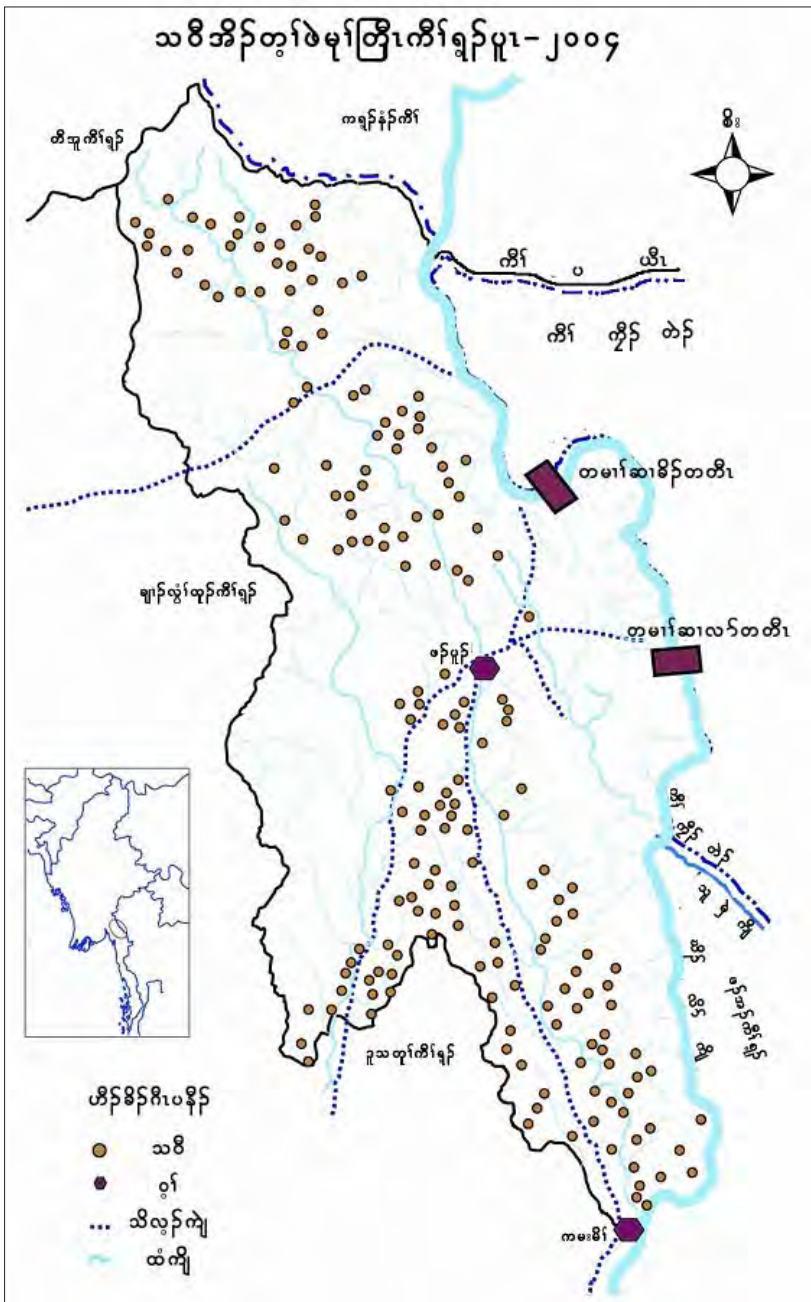

တၢ်ဂီၤ- KORD (2004)

တၢ်သံတၢ်ပှၢ်အကျဲ— ပုၤန့ၣ်ဖိသဝီဖိတနီၤလၢအဟဲဝံအိၣ်တၢ်လၢ ဗဟံလိာ်န့ၣ်ဒီး က့ၤတၢ်ဆူအဟံၣ်လၢ မ့ၢ်တြိၤကီၢ်ရှၢ် ကလံးစိးတၢ်လိာ်တဖၣ်အခါ ဒီဝဲ “စီထံၣ်ကျဲ”. ကညိသုးဖိဟံးန့ၣ်အဝဲသ့တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ.

ဟိန်ခိန်ဂီ၊ နိုင်ဂံ ၁၁၊ သဝီတဖန်တချူးဒီးလာ ၁၉၉၂ လာမုၢ်တြါကီၢ်ရှဉ်ပူ၊

ဟိန်ခိန်ဂီ၊ နိဉ်ဂံၣ် ၁၂။ သဝီအိဉ်တုၣ်ဖဲမုၢ်တြီၤကိၢ်ရၢၣ်အပူၤ-၂၀၀၄

လာအသုဝဲကျဲကုန်တရံးလာအမု်တၢ်အျိးတျံးကွံာ်ဟီၣ်ခိၣ် (မြေလှန်စနစ်) န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုးထီၣ်ဒါတၢ်ပူထီၣ်လိထီၣ်အကျဲကုန်တရံးတဖၣ်အံၤ လၢနံၣ်ဟဲက့ၤလၢခံတဖၣ်သုးပဒိၣ် အသုးတဖၣ်သုဝဲအညတတဲာ်ဘၣ်လၢကညီအဟီၣ်ကဝိတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

“နအဖ အဖီလစံာ်လၢအကတီၢ်ခဲအံၤန့ၣ်မုၢ်ဒ်သိးကထုးန့ၣ်ဒဲဒၣ် န့ၣ်သဝီလၢခိၣ်ခဲလၢာ်လၢအတၢ်ပၤတံၢ်ဖျါတံၢ် အဖီလၢန့ၣ်လီၤ. ဖီလစံာ်မုၢ်ဝဲ, တၢ်ဆီလီၤအါထီၣ်သုးအလီၢ်တဖၣ် လၢကညီအဟီၣ်ကဝိဒီတလၢညါအပူၤ, ဒီး နီၣ်ဖျိာ် န့ၣ်သဝီတဖၣ်လၢအအိၣ်ယံးဒီးအသုးအလီၢ်တဖၣ် ဆုၣ်န့ၣ်သဝီလၢသုးပၤတံၢ်ဖျါတံၢ်ခဲအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဝံးဒီး, သုးတဖၣ် ပားမၤပားဂီၤကွံာ်သဝီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.”

KHRG တၢ်ဆုၢ်, တၢ်သးဝံးလီၤဒိ ဒီးတၢ်ဂုၢ်မူဂုၢ်ဂဲၤ, အိးကထီၣ်ဘၣ် ၂၀၀၁

တုၤမုၢ်ညသဝီဖိတဖၣ်တၢ်နီၣ်ဖျိာ်အိၣ်ဝံးအလီၢ်ခံ, ပယီၤသုးတဖၣ်ပားဝုၤဝီၤသုၣ်အျိးဟီၣ်ကဝိ လၢသဝီလၢအတဟ့ၣ်ခွဲးလၢပုၤကအိၣ်လၢဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်အပူၤ, အကဝိကပၤဒ်သိးကထီၣ်န့ၣ်ပုၤ လီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်ဖိအိၣ်ညသုၣ်လံာ်တဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. တၢ်အံၤအါဘျိးခဲသံစၢ်လီၤကွံာ်ဝဲဝဲအထီၣ်န့ၣ်ဝဲ အခါဒီးမၤပားဂီၤတၢ်မုၢ်တၢ်အိၣ်, တၢ်သုၣ်တၢ်ဖျါလၢအထီၣ်န့ၣ်ဝဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဝဲ ၁၉၉၉ နံၣ်အပူၤ ပယီၤသုးဆွၢဝဲန့ၣ်သုးရၣ် ၈ ရၣ်ဖဲမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်အပူၤ ဒ်သိးကပားမၤပား ဂီၤညသဝီလၢ အဝဲသ့ၣ်တယးဝဲလၢအဆဲးကျိးဒီး ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ် သုးက ၅ န့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. DVB ကွဲးလုၤလီၤတၢ်ကစီၣ်ပၢ်ဖျါဝဲ ဖဲအိးကထီၣ်ဘၣ် ၂၃, ၁၉၉၉ နံၣ်အနံၤလၢ-

“ဒ်မုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးသုးဟီၣ်ကဝိဒီၣ်အခိၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤအိၣ်အသိး, နးယၢရဲၣ်ကျဲၤအံၤအတၢ်ပညိၣ်မုၢ်ဒ်သိးကမၤ ပားဂီၤ န့ၣ်သဝီလၢအအိၣ်လၢသုးက ၅ ဟီၣ်ကဝိအပူၤဒီးအကတီၢ်ကပၤတဖၣ် လၢအစံးဝဲလၢအိၣ်ဒီးတၢ်ဆဲးကျိးဒီး ဆီၣ်ထွဲခဲၣ်အဲၣ်ယုၣ်န့ၣ်အဂီၢ်လီၤ.”

တၢ်နီၣ်ဖျိာ်န့ၣ်သဝီတဖၣ်

လာအဆၢကတီၢ်အခဲအံၤ, တၢ်နီၣ်ဖျိာ်အလီၢ်အိၣ်ဝဲ ၃၁ တီၤလၢမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်အပူၤ, လၢအဘၣ်တၢ် ပၢ်ပနီၣ်အီၤလၢအတီၢ်ဒီးကတီၢ်ဒၣ်ဝဲစးထီၣ်လၢ ၁၉၉၁ နံၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၅} တၢ်နီၣ်ဖျိာ်အလီၢ်တဖၣ်ညီ န့ၣ်မုၢ်သဝီအိၣ်ပၢ်စၢၤတဖၣ်လီၤ. သဝီတဖၣ်အံၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤလၢ ပယီၤသုးလၢအတၢ်ဆီလီၤပၢ်လီၤပုၤလၢအနီၣ်ဖျိာ်ဝဲတဖၣ်န့ၣ်အဂီၢ်လီၤ. ပယီၤသုးတဖၣ်တဟ့ၣ် ပုၤ လၢအနီၣ်ဖျိာ်ဝဲတဖၣ်လၢတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ် ဒီးတၢ်မၤစၢၤအဂၢၢ်တမံၤဘၣ်.

မ့မုၢ်လၢခွဲၣ်လိကီၢ်ဆၣ် အပူၤ, ဝဲ ၁၉၉၇အကတီၢ် ဝဲ တကျဲကျဲဒီး ပယီၤသုးမၤဝဲဒုးယၢရဲၣ်ကျဲၤ လဲၢ်လဲၢ်ကွံာ်ကွံာ်လၢ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ် အကီၢ်ရၣ်လၢအအိၣ်လၢ ကလံာ်ထံတခီၣ် သုးက ၆ ဒီး သုး က ၄ အကတီၢ်န့ၣ် ပယီၤသုးနီၣ်ဖျိာ်ဝဲဒၣ် သဝီ ၂၄ ဖျါၣ် လၢတၢ်ပၢ်ဖျိာ်အလီၢ်ဖဲ ဝဲၤဝုၤ, ဝဲၤညး

^{၁၅} KORD မုၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်ခၢ်စး တၢ်မၤနီၣ်, ၂၀၀၄

ထၣ်, ဝိၣ်မုၢ်, ဒီးနူသုၣ်ထၣ်တဖၣ်န့ၣ်အပူၤလီၤ. သဝီဖိတနီၤတလဲၤဆူတၢ်ပၢ်ဖှိၣ်အလီၢ်ဘၣ်, မ့မ့ၢ်တမီၤအိၣ်နူသုၣ်နူလံာ်ဝဲတကူၢ်သ့ၣ်လၢပၢ်မုၢ်သီထီၤအပူၤ, ဒီးအဂၤတနီၤတမီၤသ့ၣ်ကွံာ်ဝဲဆူကီၣ်တဲၣ်ကိၢ်ဒီးကဲထီၣ်ပၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်မဲဖိန့ၣ်လီၤ.

ပယီသုးတဖၣ်တၢၤကရၢလၢတၢ်နီၣ်ဖှိၣ်အလီၢ်န့ၣ်အသိၣ်တၢ်မၤပယွဲၤပၤကညီအစွဲးအယၢ်တဖၣ်ကဲထီၣ်အသးရးမးလီၤ. သုးတဖၣ်ပၢ်လီၤဝဲတၢ်ကလုာ်တၢ်ဘျၢတဖၣ် ဒီး မၤဆဲးဝဲတၢ်ဟူးထီၣ်က့ၤလီၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဆ့ၢ်ထီၣ်က့ၤလီၤလၢခူသဝီအချၢအဂီၢ် ခူသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်ဟံးန့ၢ်လံာ်ဝီၣ်ကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤဆီဒၣ်တၢ် ဝဲ ၁၉၉၈ နံၣ်, ဝဲနအဖ စးထီၣ်ပၢ်လီၤတၢ်တိာ်ကျဲၤလၢ အသုးလၢတၢ်မဲာ်ညါတဖၣ်ကဘၣ်အိၣ်ဒီး အတၢ်ဒီးသန့ၤလီၤက့ၤသးအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဒၣ်ဝဲန့ၣ် သုးတဖၣ်ဘၣ်သုၣ်အိၣ်အကစၢ်ဒၣ်ဝဲအဘျုးအဟုၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အံၤအသိၣ်, ခူသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်တူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအဘၣ်မၤန့ၢ်သုးတဖၣ်အတၢ်အါထီၣ်, သုးတဖၣ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ကွံာ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒ်သီးကသုၣ်တၢ်အိၣ်လၢသုးတဖၣ်အဂီၢ်, ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ကျိၣ်စ့, တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်ဒီး,တၢ်ဝီးတၢ်လီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်နီၣ်ဖှိၣ်အလီၢ်တဖၣ် အမံၤစရိ

နီၣ်ဂံၢ်	တၢ်နီၣ်ဖှိၣ်လီၢ်(သဝီ)	ကရူၢ်	ကီၢ်ဆၣ်
(က)	တၢ်နီၣ်ဖှိၣ်အလီၢ်လၢ ဖၣ်ပူၤဟီၣ်ကဝီၤ		
၁	တၢ်ဒိၣ်ထၣ်	ဘိသုၣ်ထၣ်	လူၤသီ
၂	ကျိထၣ်	ကျိထၣ်	လူၤသီ
၃	တၢ်သ့ၣ်ဖူ	ကျိထၣ်	လူၤသီ
၄	တဝီၤပူၤ	မဲာ်ကျိ	ဘုသိၣ်
၅	ဝုၢ်မိာ်	မဲာ်ကျိ	ဘုသိၣ်
၆	ဝုၢ်ဆၣ်	မဲာ်ကျိ	ဘုသိၣ်
၇	ထံသဘျူၣ်ထၣ်	ထံသဘျူၣ်ထၣ်	ဒွဲၣ်လီ
၈	ဘိၣ်သိၣ်ထၣ်	ထံသဘျူၣ်ထၣ်	ဒွဲၣ်လီ
၉	မၤထီ	မၤထီ	ဒွဲၣ်လီ
၁၀	မဲာ်ညူးထၣ်	မဲာ်ညူး	ဘုသိၣ်
၁၁	မဲာ်န့ၣ်ထၣ်	မဲာ်န့ၣ်	ဘုသိၣ်

နိဂံ	တၢ်နိဒ်ဖျိလိာ်(သဝိ)	ကရူာ်	ကိာ်ဆၢ
(ခ)	လာ် ဂွၢ်လိာ်ကျိအတြိယူ		
၁၂	မၤစွဲထၢ	မၤစွဲ	ဘုသိၣ်
၁၃	ဖျိထီၣ်ရိာ်	ကတၢၢ်တံး	ဒွဲၣ်လိ
၁၄	ဘိကူလဲၤ	ကတၢၢ်တံး	ဒွဲၣ်လိ
၁၅	လုဖိထၢ	လုဖိထၢ	ဒွဲၣ်လိ
၁၆	ဖါလိ	ကတၢၢ်တံး	ဒွဲၣ်လိ
၁၇	နိၣ်ဖိထံ	ကတၢၢ်တံး	ဒွဲၣ်လိ
၁၈	သၢ်ဂီၤပျါ	လုဖိထၢ	ဒွဲၣ်လိ
၁၉	ဝိၣ်တမိာ်	လုဖိထၢ	ဒွဲၣ်လိ
(ဂ)	လာ်ဘုလိာ်ကျိအတြိယူ		
၂၀	လုဒိၣ်ထံး	လုဒိၣ်ထံး	ဒွဲၣ်လိ
၂၁	ဖျိၣ်ဝဲထၢ	လုဒိၣ်ထံး	ဒွဲၣ်လိ
၂၂	မၤဝဲၤ	မၤဝဲၤ	ဒွဲၣ်လိ
၂၃	ရူၤအူၣ်ထၢ	ရူၤအူၣ်ထၢ	ဒွဲၣ်လိ
၂၄	မဲၤခိၣ်	မဲၤခိၣ်	ဒွဲၣ်လိ
၂၅	မးလုလၢာ်	မးလုလၢာ်	ဒွဲၣ်လိ
၂၆	ကွံတမၢ်	မဲၤခိၣ်	ဒွဲၣ်လိ
၂၇	ဝိၣ်မုာ်	ဝိၣ်မုာ်	ဒွဲၣ်လိ
(ဃ)	လာ် ဃိၣ်လိာ်ကျိအတြိယူ		
၂၈	တၢ်သီထၢ	ကိၤလူၤဒၢ	လူၤသီ
၂၉	သံမုာ်ထၢ	ပါဖဲး	ဘုသိၣ်
၃၀	ဒိပူး	ဒိပူး	ဘုသိၣ်
၃၁	ဖိထၢ	ဒိပူး	ဘုသိၣ်
	မဲၤလၢာ်	၃၁ တီၤ	

နအဖ အံၤဘဉ်သတံၢ်သန့ၤဒၣ်အသးဒီး တမာဆူင်မာစီးတဖၣ် လၢအသးအဂီၢ် ဒီးလၢတၢ်ဘျီထီၣ် ကျဲၣ်မုၢ်ကျဲၣ်တဖၣ်အဂီၢ်မုၢ်ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. လၢမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်အပူၤ, သဝီလၢအဘူးဒီးကျဲၣ်တဖၣ်တမာ ဆူင်အီၤလၢကဘဉ်ဘျီကျဲၣ်လီၤ. မုၢ်တြီၤကီၢ်ရၣ်ဒီတဘဉ် ကျဲၣ်တဖၣ်မုၢ်ဒၣ် ကျဲၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အသိ တၢ်စူၤ ခါအကတီၢ်မုၢ်ပူၤကွံာ်လံၤန့ၣ် နအဖ ဘဉ်ဘျီက့ၤကျဲၣ်တဖၣ်ကိးနံၣ်ဒဲးဒဲးသိးဝံစီတိဆွါအသးတဖၣ်တၢ် လံၤတဖၣ်ကသ့ အဂီၢ်လီၤ. တၢ်အံၤသဝီတဖၣ်ဘဉ်တၢ်မာအီၤလၢကဘျီကျဲၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ မုၢ်န့ၣ်က့ၤအဘိးဘဉ်ရၤလီၤလၢအပတုာ်ကွံာ်တၢ်မာဆူင်မာစီးတဖၣ်ဖဲ ၂၀၀၀နံၣ်ဘဉ်ဆဉ် နအဖ လီၢ်ကဝီၤပူၤသးတဖၣ်သ့အိၣ်ဒဲးဒဲးတၢ်မာဆူင်မာစီးတဖၣ်ဒဲးလီၤ.

နအဖးသးဖိဆုၢ်ဖျိးကွံာ်ဖဲ ၂၀၀၁ နံၣ်အပူၤတဂၤ ယၤဘဉ်ဖဲဒၣ်အသးခိၣ်တဂၤတဲတၢ်ဘဉ်သး တၢ်မာဆူင်မာစီးအဂီၢ်ဒၣ်အံၤ, “ယကသ့ဒဲး တၢ်မာဆူင်မာစီး လၢယဟီၣ်ကဝီၤအပူၤဒဲး.” (တုၣ်လွၣ်, သးစကိၢ်ပြဲ လၢအယဲဟ့ၣ်လီၤသးဆူခုၣ်အံၤယုၣ် -KHRG, တၢ်ဆုၢ်, တၢ်သးဝံၤလီၤဒီးတၢ်ဂုၢ်မူ ဂုၢ်ဂဲၤ, အိးကထိဘဉ် ၂၀၀၁)

သးအနီၣ်ဂံၢ်အါထီၣ်အံၤ ဟ့ၣ်ထီၣ်အသ့အသဉ်လၢ တၢ်မာဆူင်မာစီးဥဖိသဝီတဖၣ်အါထီၣ်ဝဲ ဃါမနုၤ, လီၤဆိဒၣ်တၢ် လၢတၢ်ဘျီထီၣ်, မၤဂ့ၤထီၣ်သးအလီၢ်အကျဲတဖၣ်, ဒီးတၢ်အံၤမၤအသးအ ပတီၢ်တုၤဒၣ်လဲၣ်ဥဖိသဝီတဖၣ်မၤအိၣ်က့ၤတၢ်လၢအကစၢ်ဂီၢ်တချူးတဒးလၢဘဉ်န့ၣ်လီၤ.

“တၢ်မၤစၢၤပနုၤမးတန့ၢ်ဘဉ်, အဝဲသ့ၣ်နီၢ်ဖျိၣ်ပုၤဝံၤ, ပဘဉ်ဘျီထီၣ်သးတဖၣ်အလီၢ်အကျဲ, ပဘဉ်တီၢ်ကရၢၢ်တဖၣ် လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်, ဒီး ပဘဉ်လဲၤ “လိးအါပ” ဒီး ဆဲးသါ တဖၣ်လီၤ. ပုၤတဖၣ်မၤက့ၤတၢ်လၢအကစၢ်အစံာ်လီၢ်ဂ့ၤလီၢ် အပူၤတချူးတဒးလၢဘဉ်. တနံၣ်အံၤ မတဂၤမးအဘုတအိၣ်ဘဉ်.” စီၤသံအူ (ပိၣ်ခွါ သး ၆၀ နံၣ်) သဝီ သးပုၢ် +++ သဝီ, ခွဲၣ်လိကီၢ်ဆဉ်

KHRG, တၢ်ဆုၢ်, တၢ်သးဝံၤလီၤဒီးတၢ်ဂုၢ်မူဂုၢ်ဂဲၤ,အိးကထိဘဉ် ၂၀၀၁

တၢ်မာဆူင်မာစီးဥဖိသဝီအံၤ အိၣ်ဒဲးတုၤ ၂၀၀၄ နံၣ်အပူၤအံၤဒဲး, မ့မုၢ်န့ၣ်က့ၤလၢ ခုၣ်အံၤ ယုၣ်ဒီး နအဖ မၤတၢ်ကတိၤသကိးတၢ်အတီၢ်ဘဉ်ဆဉ်န့ၣ်လီၤ. ခုၣ်အံၤယုၣ်တၢ်ကစီၣ်ဝဲၤကျိၤပာ် ဖျါထီၣ်ဝဲ ဖဲ ၁၅.၁.၂၀၀၄ န့ၣ် နအဖအသး ခမရ ၃၆ အခိၣ် စီၣ်စီၣ်န့ၣ် မာဆူင်ဝဲဒၣ်သဝီတ ဘျူးဖျါၣ်လၢ ခွဲၣ်လိကီၢ်ဆဉ်အပူၤ ဒဲးသိးကမၤန့ၢ်အီၤ မၤတဖၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ် ဃုဝဲဒၣ် မၤ ၃၀၀ ဘဉ်လၢ ထံလီၤသံးထဉ်သဝီအအိၣ်, ၅၀ ဘဉ်လၢ နီၣ်ဂီၤသဝီအအိၣ်, ၅၀ ဘဉ်လၢ ဝဉ်သိကျိၤသ ဝီအအိၣ် ဒီး ၅၀ ဘဉ်လၢ ဘိၣ်သိၣ်ထဉ်သဝီအအိၣ်န့ၣ်လီၤ. [မၤတဖၣ်အံၤ သုဝဲလၢ အသးကရၢၢ် အတၢ်ဘဉ်တၢ်အါအဂီၢ်လီၤ.]

တၢ်မူၤဆူၣ်မၤတရီၢ်တပၤ

ဟီၣ်ကဝီၤဖဲပယိုးသုးတၢ်လိၢ်အိၣ်အလိၢ် ဒီးဟးဝုၤဝီၤန့ၣ် တၢ်မူၤဆူၣ်တဖၣ်ကဲထီၣ်ဝဲခဲအံၤခဲအံၤ လိၢ်. ကညီၣ်ပိၣ်မုၢ်ကရၢ, လၢအတၢ်ပၢ်ဖျါလၢအကွဲးနီၣ်ကွဲးယၢ်ပၢ်ဖျါ^{၁၅} ဝဲဒၣ် တၢ်မူၤဆူၣ် ၁၂၅ ခါ, လၢသုးပဒိၣ်မၤဝဲလၢ ပိၣ်မုၢ်တဖၣ်လၢကညီၣ်ကိၢ်အပူၤ, လၢအထူးထီၣ်ဝဲတယံၣ်ဒီးဘၣ်တဘျီ အပူၤန့ၣ်, ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ပိၣ်မုၢ်ဒီး ဖိသၣ်မုၢ်ဖိလၢတၢ်နီၣ်ဖျိၣ်အလိၢ်တဖၣ်တပူၤဖျဲး တၢ်မူၤဆူၣ် အီၤဘၣ်န့ၣ်လိၢ်.

ဖဲ ၁၉၉၉ နံၣ်န့ၣ် ဖဲမဲၤဝုၤတၢ်နီၣ်ဖျိၣ်အလိၢ်န့ၣ် တၢ်မူၤဆူၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်ခဲခါန့ၣ်လိၢ်. ဖဲ လၢ မး၅း ၂သီ, ခမရ ၄၃၄ အခိၣ် အိၣ်ဝုၤ ဒီး အသုးဆူၣ်ခိၣ် ကျိၣ်ခဲၣ် မူၤဆူၣ်ဝဲဒၣ် ပိၣ်မုၢ်ဖိၣ၆နံၣ်တ ဂၤ ဖဲတိၤမဲၢ်ခံသဝီအကျဲကပၤ (တိၤမဲၢ်ခံသဝီအံၤစီၤစုၤယံၤဒီး မဲၤဝုၤ ထဲ ၁၅မံးနံးမိၤ)န့ၣ်လိၢ်. ဖဲလၢ အ့ၣ်ဖျိၣ် ၄သီန့ၣ် ပယိုးသုးခိၣ်အလိၢ်လိၢ်ခံဂၤအံၤ မူၤဆူၣ်ကဒီးဝဲ ပိၣ်မုၢ်အဂၤတဂၤ (သး ၂၁နံၣ်) ဖဲ တၢ်လိၢ်တတိၤဖိန့ၣ်လိၢ်. ဒ်တၢ်ကစီၣ်ပိၣ်ထွဲလၢခံအသိး တၢ်မူၤဆူၣ်ခဲခါလၢၢ်အံၤ တၢ်တဟံးဂ့ၢ်ဟံး ဝီအိၤနီၣ်တမံၤဘၣ်.

ဖဲ ၂၀၀၂နံၣ်န့ၣ် နအဖသုး မူၤဆူၣ်ဝဲပိၣ်မုၢ် သးအိၣ် ၅၀ နံၣ်တဂၤ ဖဲခွဲၣ်လိၢ်ကိၢ်ဆၣ်အပူၤ န့ၣ်လိၢ်.

^{၁၅}KWO, အ့ၣ်ဖျိၣ် ၂၀၀၄ “မၤသုၣ်ဖးကွဲၣ်တၢ်ဘျီတၢ်ဘျီ- *Shattering Silences*” (ဆဲကလံးကိၣ်)

ဥသဝိဖိအါဒၣ်တၢ်တက့ၢ် တအဲၣ်ဒီးလဲၤဆူ တၢ်နီၣ်ဖှိၣ်အလီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ ဒီးတသးအိၣ်သ့ၢ်ကွံာ်ဆူကွီၣ်
တဲၣ်ကီၢ်ပှါဒီးကထိၣ်ပှါဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲလၢ အတၢ်အိၣ်မူခါဆူညါအဂီၢ်တၢ်လီၢ်တံၢ်လီၤဆဲးတအိၣ်
ဘၣ်န့ၣ်ဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ဥသုၣ်လံာ်ဝဲဒၣ်, အါတက့ၢ်တယံၤတဘျးဒီးအူအသဝိလီၢ်
လံၤတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်ဒ်သိးက့ၤကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စုၣ်တၢ်လၢအူအသဝိပှါကသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်
တၢ်ဘၢမ့ၢ်ဂ့ၤအခါန့ၣ်လီၤ. ပှါသ့ၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်ပှါမၤအိၣ်မုၢ်မၤအိၣ်ဝဲၤမုၢ်ဆ့ၣ်မုၢ်ဂီၤဖိ ဒီး မၤစးမၤ
သံၣ်ဖဲအထံၣ်န့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢအမၤဝဲသ့ဒီးဘၣ်ဘၢတဖဲတဖဲတတီၤတီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ
တၢ်မ့ၢ်ထံၣ်န့ၢ်အီၤလၢ နအဖအသးတဖၣ်န့ၣ် ဘၣ်သံဝဲဒၣ်လီၤ. အိၣ်တဖှိၣ်လိာ်ဒီဥၣ်ဒီထၢအါအါ
ဂီၢ်ဂီၢ်တသ့ဘၣ်, မ့ၢ်လၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢဒီးတၢ်ကူတၢ်ယၤလၢတၢ်အိၣ်တၢ်အီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အယီၤလီၤ.

“ဖဲပဃုာ်အခါ, ပမၤသံဆီဖါတဖၣ်, ထွံၣ်တဖၣ်လီၤ. ပပျံၤလၢအဝဲသ့ၣ်ကမၤသိၣ်အကလုာ်အဃိလီၤ.”

သဝိဖိလၢ ပါယဲးကရူၢ်. ဖဲးပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

၆မုၢ်တြီၤကီၢ်ရၢၣ်အနီၣ်ဂံၢ်မၤနီၣ်မၤယါအိၣ်ဝဲအသိး ပှါလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်အိၣ်ဝဲ ၃၅,၀၀၀ ဂၤလၢကီၢ်
ရၢၣ်ဒီဘၣ်ပှါ နီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢၢ် ၅၄,၀၀၀^၁ အကျါလၢအအိၣ်လၢ သဝိ (မ့ၢ်မုၢ်တၢ်အိၣ်ဥသုၣ်အလီၢ်)
၃၉၂၅ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.^၂

တၢ်မၤသံစၢ်လီၤတၢ်

ဖဲသးတဖၣ် လဲၤသဂၢ်ဘၣ် ပှါလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်အခါန့ၣ်, ခးတကီၢ်ခါတၢ်, ဒီးမၤဂူၢ်မၤဂီၤတၢ်အိၣ်
ကဍုၤအလီၢ်, တၢ်ဖိတၢ်လံၤဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်အီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပှါလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်လၢလူၤသီကီၢ်ဆၣ်အပူၤ
တဂၤစံးဝဲ-

“ပှါကွံာ်တနီၣ်ခံနီၣ်န့ၣ် န့ၣ်ဒါဟဲန့ၣ်လီၤဖဲပသဝိအပူၤလီၤ. ဖဲအဟဲန့ၣ်အခါ အိၣ်ပှါထီၣ်အိၣ်ပှါဆီ, မၤသံဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိ
တဖၣ်, ဒီး မၤဟးဂီၤဘုတဖၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ် ခးဘၣ်ဒီပှါခံဂၤလီၤ.”

ဟံၣ်ဖိဒၢသဝိဖိ, လူၤသီကီၢ်ဆၣ်, ဖဲးပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

လၢလူၤသီကီၢ်ဆၣ်တဖိ, ဥသဝိဖိအါတက့ၢ်တခိၣ်ထံၣ်လိာ်သးဒီးပယီၤသးတဖၣ်ဘၣ်အယီၤ ဥ
သဝိဖိအါမးဘၣ်သံဘၣ်ပှါဒီးဘၣ်ဒီဘၣ်ထံးလၢနအဖသးတဖၣ်အတၢ်ခးအီၤအယီၤန့ၣ်လီၤ. လၢ
၁၉၉၇ နံၣ် ဒီး၂၀၀၃ နံၣ်အဘၢၣ်စၢၤ လီၢ်ကဝီၤအတၢ်ပၢ်ကီၤပနီၣ်အနီၣ်ဂံၢ်ပၢ်ကျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢ
သဝိဖိ ၉၈ ဂၤ (၉၁ ဂ၃ ဂၤ မုၢ် ၁၅ ဂၤ) ဘၣ်တၢ်ခးသံအီၤလၢပယီၤသးဒီး ၃၇၈ (၉၁၂၆၈

^၁ CIDKP အဟံၣ်ဖဲ “တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်လၢယိၣ်လိာ်ကျိတမၢ်အဂ့ၢ်” ယူလံ ၂၇သီ, ၂၀၀၃ အပူၤ

^၂ နီၣ်ဂံၢ်တယးလၢ ၂၀၀၃ နံၣ် လၢ မုၢ်တြီၤကီၢ်ရၢၣ်တၢ်ပၤတၢ်ဆုၤဟ့ၣ်ထီၣ်ဝဲ.

မုၢ် ၁၁ ဂၢ) ဘၣ်တၢ်ခးဘၣ်ဒိအိၣ်လၢပယီသုးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ^{၁၉}

ဉူဖိသဝီဖိလၢအအိၣ်မူတဖၣ်အသးလၢအဉူအသဝီဒၣ်တဖၣ်ဒီးအိၣ်မူဒၣ်လၢတနံၤဘၣ်တနံၤအဂီၢ်တဖၣ်အဂီၢ် ကဘၣ်နၢ်ပၢၢ်ပယီသုးတဖၣ်အတၢ်မၤသပျၢၣ်သဗျီၤအဂ့ၢ်အံၤကီၢ်ဒိၣ်မးဒီးနၢ်ပၢၢ်တသ့ဘၣ်. ဝီၣ်မုၢ်လၢအမ့ၢ်ပုၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်လၢလူၤသီကီၢ်ဆၣ်အပူၤတဂၤ, လၢအဖိတဖၣ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢပယီသုးတဖၣ်ခးတၢ်အသိ စံးဝဲ-

“... ပတၢ်စုကဝဲတအိၣ်ဘၣ်. ပတၢ်မနးမးတအိၣ်ဘၣ်. ပတၢ်မၤထီၣ်ဒါစ့ၢ်ကီးအဝဲသ့ဘၣ်. ပမၤဒၣ်ပခးပသံၣ်ဇိလီၤ. ပတၢ်နၢ်ပၢၢ်နအဖဘၣ်. ပမၤမ့ၢ်မၤဝဲဒီးပအိၣ်ဒၣ်လၢပသံၣ်ပခးပုၤလီၤ. ပမ့ၢ်ဘၣ်ဆိကမိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ၣ်. အဝဲသ့ၣ်ဖဲခးပဖိပလံးန့ၣ်တမ့ၢ်တၢ်အဘၣ်ဘၣ်.”

သဝီဖိလၢလူၤသီကီၢ်ဆၣ်အပူၤ, KHRG, တၢ်ဆုၢ်, တၢ်သးဝံၤလီၤဒိဒီးတၢ်ဂ့ၢ်မူဂ့ၢ်ဂဲၤ, အိးကထိဘၣ် ၂၀၀၁

တၢ်မၤဟးဂီၢ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်

ပယီသုးတဖၣ်ဟးဃုမၤဟးဂီၢ်စ့ၢ်ကီး ပုၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်အတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တဖၣ် ငသိးကဒုးလီၤဒိသံကွံာ်ဝဲအဂီၢ်လီၤ. KHRG (၂၀၀၁) ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢ သုးပဒိၣ်အသုးတဖၣ်အတၢ်ကူၣ်တရံးအကျဲအမိၣ်ပုၤဖးထီၣ် ၁၉၉၉ နံၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ငသိး ကမၤဝဲငသိးပုၤဉူဖိသဝီဖိတဖၣ်အတၢ်အိၣ်သုတအိၣ်လၢတဂ့ၢ်အဂီၢ်လီၤ.

“တၢ်အံၤ မ့ၢ်မးကျဲကူၣ်တရံးတခါလၢ အတုၤထီၣ်ထီၣ်ဘးဒီးန့ၣ်ဒီး အတၢ်ဟးလူၤခး, ဟးလူၤဖီၣ်ပုၤသဝီဖိတဖၣ်တက့ၢ်လီၤ.”

KHRG, တၢ်ဆုၢ်, တၢ်သးဝံၤလီၤဒိဒီးတၢ်ဂ့ၢ်မူဂ့ၢ်ဂဲၤ, အိးကထိဘၣ် ၂၀၀၁

ပုၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်ဖိတဖၣ်အါတက့ၢ် ပၢ်ဉူသုၣ်ဉူလံာ်ဝဲအတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တဖၣ် ဝဲအထံၣ်ဝဲလၢကြးဒီးဘၣ်ဝဲဘၢဝဲအလီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်ငလံာ်ဂ့ၢ်ဂဲၤ, တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ပညိၣ်အိၣ်လၢပယီသုးတဖၣ်, ဒီးတၢ်အံၤမၤဝဲဒီဖျါ ဟးဃိပုၤဒီးဃုဝဲတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တဖၣ်လၢကမၤဟးဂီၢ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဃိပုၤလၢကမၤဟးဂီၢ်တၢ်အိၣ်အံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ် တၢ်အိၣ်တကူတလၢလၢ ဟီၣ်ကဝီၤဒိတဖျါညါအပူၤန့ၣ်လီၤ.

“တၢ်ဃိပုၤအံၤ မၤဝဲဝဲ နီၣ်ဝဲဘၣ်ဒီး လၢမ့ၢ်အဘၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. လၢပုၤဖဲခးဝဲသံၣ်တဖၣ်အဂီၢ် တၢ်အကတီၢ်အံၤမ့ၢ်ဝဲဒၣ်တၢ်မၤဘုမၤဟုအကတီၢ်လီၤ. ဖဲနီၣ်ဝဲဘၣ် ဒီးဒိၣ်စ့ဘၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်ကူးဘုကူးဟုအကတီၢ်, ဒီး မ့ၢ်မ့ၢ်လၢဖျါတြၢအါရံၤ ဒီး မ့ၢ်အဘၣ်စၢၤတခါမ့ၢ်တၢ် ကူၣ်ခးကူၣ်သံၣ်, ထီၣ်ဘုထီၣ်ဟုအကတီၢ်လီၤ. တနံၣ်အံၤန့ၣ်တသ့ဘၣ်ဘၣ်, ဆူခံတနံၣ်ဘုလၢနကအိၣ်အိၣ်တအိၣ်ဘၣ်.”

^{၁၉} လူၤသီကီၢ်ဆၣ် တၢ်မၤနီၣ်မၤယါ ၂၀၀၃, မၤန့ၢ်အိၣ်လၢ KRW မၤဖျါပုၤတၢ်လီၤယိထံသ့ၣ်ညါအခါ

KORD ပွါရဲၣ်ကျဲၤတၢ်လၢဂ့ၢ်ဂီၤအူတၢ်မၤစၢၤ, ယူၤ ၂၀၀၄

မုၢ်တြီၤကီၢ်ရှၢၣ်အပူၤ တၢ်ဝံၤတၢ်ကံၢ် အိၣ်ဝဲဒၣ် ပူၤပျီၣ်အျီၤ ဒီးတၢ်အံၤမၤတၢ်အသးလၢပူၤလၢ ကစၢၤလံၤလံၤလီၤ. တၢ်ဝံၤတၢ်ကံၢ်အံၤ အါတက့ၢ်ကဲထီၣ်လၢတၢ်မံၤလၢတဖၣ်မၤပးဂီၤဘုဘုအဖီ အါတက့ၢ် လီၤ. ဝဲ ဆၢကတီၢ်လၢ အပူၤကွံၣ်, ဝဲဒူဖိသမိဖိတဖၣ်အိၣ်ဒံးဒီး တၢ်ဂၢၢ်တၢ်ကျဲၤ အခါ, တၢ်ကံၢ်မုၢ်အိၣ်ထီၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ဂ့ၢ်ကျဲးစၢၤမၤဝဲဒံးသီး တၢ်ကံၢ်အယၢ်လၢသုတထီတဂ့ၢ်အ ဂီၢ်လီၤ. ဘျီကွံၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်လၢကျဲၤအကလုာ်ကလုာ်အပူၤ, ဒ်ပစံးတၢ်အသီး ဝဲလဲအိၣ်တၢ် မုၢ်ဂ့ၢ်, ပးယုဒီးဆါဝဲတၢ်ပးထီၣ်လၢပွၢ်ပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်, မုၢ်မဆါတနံၤအံၤ လၢအဘၣ် ပဒ့ၣ်ပးဆွဲးပယီၤသုးတဖၣ်အဖီ, တၢ်ကကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်တကူတယၢၤအံၤ ကိမဲထီၣ်ဝဲဒၣ် န့ၣ်လီၤ.

“လၢညါန့ၣ်, တၢ်ဝံၤတၢ်ကံၢ်မုၢ်အိၣ်ထီၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအပူၤလဲန့ၣ်, ပုၤကမုၢ်တဖၣ် ဂ့ၢ်ကျဲးစၢၤမၤဝဲဒံးသီး တၢ်ကံၢ် အယၢ်လၢသုတထုးထီၣ်အသးအါတလၢတဂ့ၢ်အဂီၢ်လီၤ. ကမၤစၢၤလီၢ်အသးကဒဲကဒဲ ဒ်ဟ့ၣ်လီၢ်ဟ့ၣ်ဒွဲလီၢ်သးတၢ် အိၣ်တၢ်အိတဖၣ်, မ့တမ့ၢ် အိၣ်စုၤလီၤဟုသး- အဒိဖိသါဗုာ်မုၢ်ဒီးတၢ်အိၣ်အဂၢၢ်, ဒီးမၤဝဲတက့ၢ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. န့ၣ်ဖိထၢ ဖိလၢအဘၣ်ဒိဆါဆါလၢ တၢ်ဝံၤတၢ်ကံၢ်တဖၣ် ကဗျာ်ကျဲၤလၢအဂၢၢ်တၢ်ပးယုဆါတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢမၤန့ၢ်လၢပွၢ်ပူၤဒီးဝဲ လီၢ်ဝဲလဲအိၣ်ဝဲဒၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် ဝဲအံၤ ဒ်ပုၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်အသီး, အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဒိန့ၣ်ဒီးန့ၣ်တပယုာ်ဗိလၢတၢ်ဘၣ်တၢ် ဘၢအဂီၢ် ဒီး ပၢတၢ်အဟံၣ်ဖိဗိဖိဒီးပးယံၤတသီတလုာ်န့ၣ် တမ့ၢ်တၢ်ညီဘၣ်. လၢတၢ်န့ၣ်အဃိ တၢ်အိၣ်သးအံၤအါ ထီၣ်, အါထီၣ်ဝဲ, ဒီး တုၤအပတီၢ်လၢ တၢ်အိၣ်တကူတလၢတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အံၤ တၢ်မၤကယးလီၤအိတန့ၢ်လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.”

KORD ပွါရဲၣ်ကျဲၤတၢ်လၢဂ့ၢ်ဂီၤအူတၢ်မၤစၢၤ, ယူၤ ၂၀၀၄

“လၢသုးပဒိၣ်မၤဂ့ၢ်မၤဝီဝဲ လၢတၢ်မၤပးဂီၤကွံၣ် ပုၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်ဒီးပုၤအိၣ်လၢန့ၣ်ပုၤသဝီပုၤတဖၣ်မုၢ်ဂ့ၢ် အတၢ် အိၣ်ဒီးဘုဟုတဖၣ်အဃိ တၢ်အိၣ်သးတဖၣ် လီၤသတြးယံၤထီၣ်, နးထီၣ်ကွၢ်ကွၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤပးဂီၤကွံၣ် ကျဲၤကပူၤလၢကမၤန့ၢ်တၢ်အိၣ်ကသံၣ်ကသီတဖၣ် ကဲထီၣ်လဲသုးပဒိၣ်အစုကဝဲလၢအလီၤပုၤလီၤဖုးဒိၣ်နီၢ်မးတခါလဲန့ၣ် လီၤ.”

KHRG, တၢ်ဖျၢၣ်, တၢ်သးဝံၤလီၤဒိဒီးတၢ်ဂ့ၢ်မူဂ့ၢ်ဂဲၤ, အီးကထီဘၣ် ၂၀၀၁

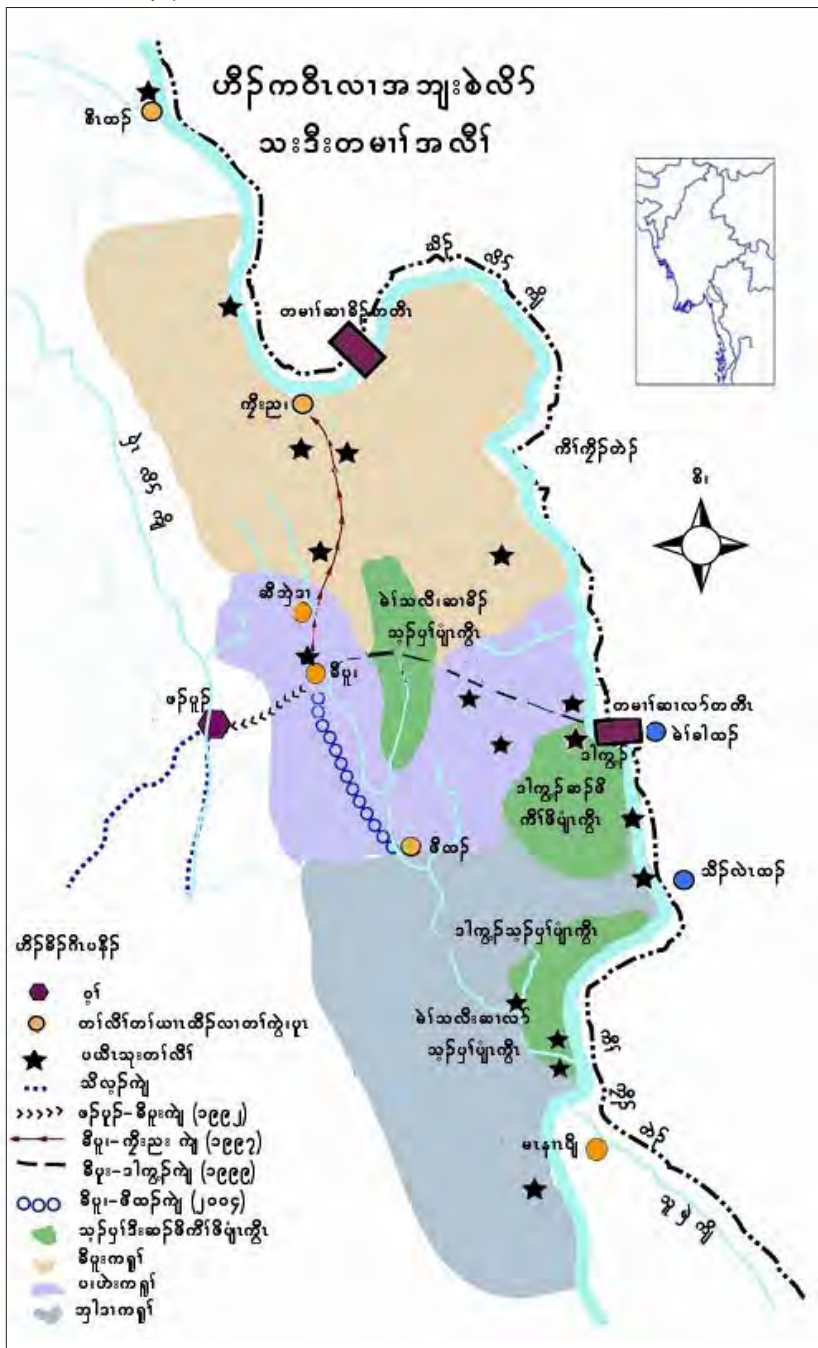
တၢ်လဲၤကဲပွါဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲလၢကီၢ်တဲၣ်အဲၤကဝီၤအပူၤမုၢ်ဒၣ်တၢ်သုထၢလၢခံကတၢ်တခါလၢ ခုသမိဖိကယုထၢဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

“ပွါဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲအသီလၢအယဲဆူကညီတဲၣ်ကီၢ်ပူၤတဖၣ် ညီနီၢ်တဲဘၣ်သးအတၢ်သုးဝဲသုးဝီၤအသးဒီးဂ့ၢ်မူဂ့ၢ် ဂဲၤဝဲဒၣ် ဒ်အံၤ ထီၣ်ဘး ဂုၢ်ညါ တချးဒီးလၢအဝဲသ့ၣ်ကတုၤဗုာ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.” Jack Dunford, ပွါန့ၣ်တၢ်, Burmese Border Consortium (လၢအလံာ်ပာ်ဗျါလၢ Regional conference of IDPS, 2000 အပူၤ)

တၢ်ဂီၤ- KRW (2004)

သဝီဖီလၢကီၤလူၤဒၢကရှၢ်, လူၤသီကီၢ်ဆၢ် အိၣ်သဃၤဒီးကရှၢ်န့ၣ်ကီၢ်, ထူအစံၣ်အခါ. အဝဲဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီၣ်ဒၣ်လၢ
အစံၣ်ကလီၤဘျၢကွံာ်လၢထံဖီလၢဖဲတၢ်မွၢ်ဘျီထံတမၢ်အခါန့ၣ်လီၤ.

ဟိၣ်ခိၣ်ဂီၤ နီၣ်ဂံၢ် ၁၄. ဟိၣ်ကဝီလၢအဘျးစဲလိာ်သးဒီးတမာ်အလိာ်

တၢ်အိၣ်သးတဖၣ်ဖဲဟီၣ်ကဝီၤဘျးဒီး တၢ်က သုၣ်ထီၣ်တမၢ်အလီၤ

ဟီၣ်ခိၣ်မဲၣ်ဖံးခိၣ်တၢ်အိၣ်သး ဒီး လုၢ်လၢတၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤတဖၣ်

တၢ်လီၤဖဲအအိၣ်လၢ ပွဲၤလိာ်ကျိးဒီး ဃိၣ်လိာ်ကျိးအဘၣ်စၢၤန့ၣ် အိၣ်ပွဲၤဒီးကစၢ်ကလိာ်လုၢ်တၢ်
တြီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘုသိၣ်ကစၢ်တူၢ် (ကစီၤထီၣ်ထီဒီးစိၣ်လဲၣ်ထံမဲၣ်ဖံးခိၣ် ၂,၀၀၀ - ၃,၀၀၀ ခိၣ်
ယီၤ) မ့ၢ်တၢ်လီၤလၢအပွဲၤဒီးကစၢ်တၢ်လုၢ်တၢ်တြီၤတဖၣ်လီၤ. ထံဒုထံဆၣ်တဖၣ်လၢအတြီၤပၤဒီး
လၢထီၣ်ခံာ်တဲၤသ့အိၣ်တအါကဲၣ်ဆိးဘၣ်. ကစၢ်တီၤလီၤတၢ်လီၤတဖၣ်အိၣ်ပွဲၤဒီးသ့ၣ်ပွၢ်လၢဟ့
တဖၣ်, လၢပကညီဖိဖဲန့ၣ်တဖၣ်ကိးအီၤလၢ “ကီၢ်ဘျ” မ့တမ့ၢ် “မိၣ်စူသ့ၣ်ပွၢ်လၢအလၢလီၤချ့ကိး
န့ၣ်ဒဲး” န့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်ပဟံၣ်ဒီး သ့ၣ်လၢအကိၤတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ထံၣ်န့ၢ်အီၤလၢတၢ်လီၤတဖၣ်အပူၤ,
ဒီး ခါကွၢ်သ့ၣ်ပွၢ်ပျံၤကွီၤ, ခါကွၢ်ဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိပျံၤကွီၤ, မဲၢ်သလီ (သ့ၣ်ရိၣ်ကျိ) သ့ၣ်ပွၢ်ပျံၤကွီၤခံာ်တီၤ
(အဆၢခိၣ်ဒီးအဆၢလၢ) အိၣ်ဝဲဖဲတၢ်လီၤန့ၣ်စ့ၢ်ကိးလီၤ. ထံဒုထံဆၣ်တဖၣ်တၢ်သ့ၣ်အီၤလၢတၢ်လဲၤ
ထီၣ်ကွၢ်လီၤလၢချံၤလၢထီၣ်မ့ၢ်တန့ၢ်ဘၣ်ဆၣ် ထံတြီၤတဖၣ်အပူၤ ပွၤအိၣ်ပွၤဆိးဝဲဒၣ်အါမးလီၤ. ဖဲခ့ၣ်
အဲၣ်ယုၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ကူၢ်သ့ၣ်မၤသ့ၣ်အခွဲးဆူၤကွီၣ်တဲၣ်အခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်အအိၣ်စးထီၣ်လၢ၁၉၈၃ ဒီးဆူ
ခံာ်တနီၤန့ၣ် ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်ကူၢ်ကွၢ် သ့ၣ်ပဟံၣ်ဒီးသ့ၣ်မးတဖၣ်ဘျးထီၣ်ဘး ၉၀ မျးကယၤ (မ့တမ့ၢ်
ပွၢ်လၢအအိၣ်လၢဃိၣ်လိာ်ကျိးအနံၤမဲၤလၢ ၇၀ မျးကယၤ) ဖဲဃိၣ်လိာ်ကျိးအ ကၢ်ခိၣ် သ ဃဲၤဒီး
ကွီၣ်တဲၣ်ကိၢ်ဆၢတၢ်လီၤတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ထံလီၤဆူဒိၣ်ဆံးပြဲသ့ၤတဘျးခါအိၣ်ဝဲဖဲဟီၣ်ကဝီၤန့ၣ်အပူၤ, နီၤလုဒိၣ်ထံလီၤဆူ, ဖိလိကွံထံလီၤ
ဆူတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤအတၢ်ခံၣ်စိၤတဲၤစိၤလၢပွၤလီၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ်တဲၤစိၤတဲၤဒိၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ဒီးပွၤလၢ
ပျၢၤအလုပူၤ နီၤ ပးစိလုတဖၣ် ဒုးနဲၣ်ပျၢၤထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအံၤပွၤအိၣ်ဝဲလၢထူလၢထးလံအဂ့ၢ်
န့ၣ်လီၤ. ဂူသစိလၢဟီၣ်ကဝီၤဖဲန့ၣ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးအလုၢ်အလုၢ်ထူသနူလၢအမ့ၢ် “တၢ်ထီၣ်ဘျး
ထီၣ်ဘါကစၢ်ကလိာ်” တန့ၣ်တဘျီန့ၣ်လီၤ.

သိလုင်ကျဲလာအဲကလံးဒီလနံင်တဖၣ်အိၣ်တဘိလၢအယဲထီလၢဖၣ်ပုၣ်ဝၢ်တဒိဒီးထီၣ်အး
တုၤဆူယိၣ်နံၤခိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢခဲ ၁၉၈၀ အနံၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်ကိၣ်တဲၣ်ခိပနံၣ်လၢအန့ၣ်ခွဲးယၢ်
ကုၣ်လဲၤမၤကၤသ့ၣ်တဖၣ်ခူၣ်တဲၣ်ကျဲတနီၤလၢတၢ်ဝံစိၣ်တီးဆွၢသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢခိကျဲတဖၣ်အံၤ
အမဲၣ်ညါ ဃိၣ်လိာ်ကျိမ့ၢ်ဝဲဒၣ်ဝံစိၣ်တီးဆွၢအကျဲအဒိၣ်တဘိန့ၣ်လီၤ.

ပှၤအိၣ်လၢဟီၣ်ကဝိတဖၣ်အပူၤမ့ၢ်ပကညိဖိတဖၣ်, အဝဲသ့ၣ်အိၣ်လၢသဝိတဖၣ် ဒီးသဝိတ
ဖျၢၣ်စုၣ်စုၣ်ပှၤနီၣ်ဂံၢ်ကအိၣ် ၅၀ တုၤ ၃၀၀ အဘၢၣ်စၢၤ န့ၣ်လီၤ. ပှၤထံဖိကိၢ်ဖိအါတက့ၢ်မ့ၢ်ဝဲပှၤ
ဘါဖိ ဒီးပှၤခရံၣ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လိာ်လၢယိၣ်နံၤခိၣ်တဖၣ်တဒိ စးထီၣ်လၢ ၁၉၇၀အနံၣ်တ
ဖၣ်အပူၤအတုၤ ပှၤအိၣ်အါထီၣ်ဒီးထီၣ်ဝဲဒၣ်, ဒီးအါတက့ၢ်မ့ၢ် ဂူဖိသဝိဖိလၢချၢၣ်လွံၣ်ထူၣ်ကိၢ်
ရ့ၣ်, တီအူကိၢ်ရ့ၣ်, ဂူသတူၢ်ကိၢ်ရ့ၣ်, ဒီးကလံၤထံးမ့ၢ်တြိၤကိၢ်ရ့ၣ်တဒိအပူၤတဖၣ်လၢအဆုၢပူၤဖျဲး
အသးဒီး ပယီၤသးအတၢ်မၤ “တဲၣ်လွံၣ်တဲၣ်” ခုးယၢ်ရဲၣ်ကျဲၤအဖိ တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢအဘၣ်အးဒီးမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တဒိ, လိာ်ကဝိဖိတဖၣ်မ့ၢ် ပှၤမၤမ့ၢ်မၤဝဲၤဖိမ့ၢ်ဆုၢမ့ၢ်ဂီၢ်တဖၣ်
န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤအိၣ်ခုး, စံၣ်, မၤကၤ, သူၣ်အိၣ်တၢ်ထူၣ်တၢ်ဘိလၢတူၢ်အနံၣ်ယံၣ်တဖၣ်ဒ်သဲး,
တဒိ, ပွဲၣ်, ဃီၤ ဒီးမးအံးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တနီၤမၤစ့ၢ်ကိးတၢ်ထူၣ်လဲၤမၤကၤ, ဃုအိၣ်ဒ့ၣ်ဃုအိၣ်
ညၣ်, ဃုအိၣ်ဖိၣ်အိၣ်, ဒီးဝံလိာ်ဝဲလဲအိၣ်တၢ်ဟးထီၣ်လၢပှၤပူၤတဖၣ်ဒီးဆါအီၤဆူ ကိၢ်ပူၤမ့ၢ်ဂုၤဒီး
ဆူကိၣ်တဲၣ်ကိၢ်တဒိမ့ၢ်ဂုၤန့ၣ်လီၤ. ပှၤအိၣ်တူၢ်ရဲၣ်လီၤသးလၢယိၣ်နံၤခိၣ်စးထီၣ်လၢသုမ့ၢ်ထီၣ်ဒီးတုၤ
လၢစီၤထီၣ်တဖၣ်န့ၣ်, တချုးဒဲး ဘၣ်၁၉၉၅ အနံၣ်န့ၣ်လုၢ်အိၣ်အသးသမူအကလုာ်ကလုာ်ဒ် သ့ၣ်
တၢ်ဖဲးတၢ်မၤ, ဃုအိၣ်ဒ့ၣ်ဃုအိၣ်ညၣ်, ကုၣ်လဲၤမၤကၤ,မၤအိၣ်ကၤမၤကျိး စဲးတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ^{၂၀}

လၢထံၣ်ကိၢ်သဲးတကပၤ, တချုး ၁၉၉၅ နံၣ်န့ၣ် ဝၢ်ဖၣ်ပုၣ်အမ့ၢ်ထီၣ်တၢ်လိာ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲဟီၣ်
ကဝိသၤသ့ၣ်လၢအအိၣ်လၢကညိတၢ်ပၢ်ဆါအတၢ်ပၢ်အပူၤလီၤ. ဟီၣ်ကဝိအံၤလီၤဘၣ်ဝဲဒၣ်လၢသု
သိၣ်ကိၢ်ဆၣ်အပူၤလီၤ. ဟီၣ်ကဝိအံၤ ကရူၢ်အိၣ်ဝဲဒၣ် ၃ဘၣ်လၢအမ့ၢ်ပးယဲး,ဘျါဒါ ဒီး ခိပူးကရူၢ်
တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်အိၣ်ဒီးအတၢ်ပၢ်တၢ်ဆွၢအတက့ၢ်တဖၣ်လၢအမ့ၢ်စံၣ်ညိၣ်ဖိတု, ကုၣ်သ့
ဆဲးလၢ, ဆူၣ်ချမၤစၢၤ, မိသွဲ, စံၣ်ပှၤသ့ၣ်ဖျဲး ဒီးသ့ၣ်ပှၤဝဲၤကျိၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လိာ်ကဝိတၢ်ပၢ်တၢ်
ဆွၢအတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆီလီၤစးထီၣ်လၢ ဂူသဝိပတိၢ်ဒီးတဆိတဆိတုၤဆူကိၢ်ရ့ၣ်ပတိၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဝဲ ၁၉၉၁ နံၣ်အပူၤအတုၤ လၢအတၢ်ရဲၣ်ကျဲၤကမၤဝဲဒၣ် နကမ့ၢ်ခုးယၢ်ရဲၣ်ကျဲၤလၢအဂုၢ်ခုးယံး
န့ၣ်ခုၣ်အဲၣ်ယူၣ်အလိာ်ခၢၣ်သး, မၤနၢၤဖျိ, အဂီၢ် ပယီၤသးမၤဝဲဒၣ်တၢ်နီၣ်ဖိၣ်တဘျီဝဲဟီၣ်ကဝိန့ၣ်
အပူၤလီၤ. တၢ်နီၣ်ဖိၣ်အလိာ်ဝဲန့ၣ်အခါမ့ၢ်ဝဲဆီဘျဲဒါန့ၣ်လီၤ. ဂူသဝိဖိတဆဲးတက့ၢ်ဖိလဲၤဝဲဆူတၢ်
နီၣ်ဖိၣ်အလိာ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်အဂၤတဖၣ်အါတက့ၢ်အိၣ်ဂူသ့ၣ်ဝဲဝဲဟီၣ်ကဝိန့ၣ်အပူၤဝဲခုးယၢ်ရဲၣ်ကျဲၤ
အကတိၢ်န့ၣ်လီၤ. တကတိၢ်ဃီဖဲန့ၣ် ပယီၤသးဘျီဂုၤထီၣ်က့ၤကျဲလၢဖၣ်ပုၣ်ဒီး ခိပူးအဘၢၣ်စၢၤလၢ

^{၂၀} စီၤဘိနုၤလု, ၂၀၀၀- “သိသံၣ်ပျီၤဂီၤယုၤစ့ဘိ, ကဘျဲးဖျဲး ၅”

ဒုးယၢရဲၣ်ကျဲၤတအျီၤန့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (ကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဖဲ ကအျိးပၤ....). ဖဲဒုးယၢရဲၣ်ကျဲၤအံၤဝံၤ အလီၢ်ခဲ ဖဲ ၁၉၉၂-၁၉၉၄ အဘၣ်ၤ၈၁ၤ တၢ်အိၣ်သးလီၤကဆၣ်က့ၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်, ဖဲ ၁၉၉၅န့ၣ်, ဖဲခၣ်အဲၣ်ယုၣ်အလီၢ်ခၢၣ်သးလီၤကွၢ်ဆူ ပယီၤသုးအစုပူၤအလီၢ်ခဲ ပယီၤသုးတဖၣ်မၤ ကျၢၤထီၣ်အတၢ်ပၤတံၢ်ဖျါတံၢ်ဟီၣ်ကဝီၤလၢမုၢ်တြီၤကီၢ်ရှၢၣ်အပူၤလီၤ. ပယီၤသုးပၢ်ပနီၣ်ဝဲဒၣ်တၢ်နီၢ် ဖျိၣ်အလီၢ်သၢတီၤဖဲဟီၣ်ကဝီၤအံၤအပူၤလၢအမ့ၢ် သံမုၢ်ထၣ်, ဖီထၣ်, ဒီးခိပူၤန့ၣ်လီၤ. ငါလဲၣ်ဂ့ၤ, နူ သမိမိအါတက့ၢ်တလဲၤအိၣ်လၢတၢ်ပၢ်ဖျိၣ်အလီၢ်ဘၣ်, မ့ၢ်တခီအိၣ်နူသုၣ်နူလံာ်ဒၣ်တၢ်လၢ သံၣ် ခိၣ်ပှၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ.

ပယီၤသုးပဒိၣ်အဒုးယၢရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်အဆိ လၢခၣ်အဲၣ်ယုၣ်ကမၤဆူထီၣ်န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်သၢၤတၢ် ဘျၢတဖၣ်အဂီၢ် တညိတဘျါလၢၤဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ် လီၢ်ကဝီၤနူသဝီလၢဖၣ်ပူၣ်အဆၢခိၣ်အပူၤတနီၤ လၢအအဲၣ်ဒီးမၤက့ၤဝဲဒၣ်အတၢ်လုၢ်တၢ်လၢ်ဘၣ်သးဒီးအဟီၣ်ခိၣ်ကပံးအနီၣ်ထီၣ်နီၣ်ဒွဲး, တၢ်ပၢ် ပနီၣ်အလီၢ်တဖၣ် မၤက့ၤဝဲဒၣ်တၢ်ပၢ်ပနီၣ် အ “ပှၢ်တဝၢအသုၣ်ပှၢ်” တဖၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ န့ၣ်လီၤ. လၢအအိၣ်ဖျါဒီးမ့ၢ်တၢ်အဒိအတဲာ်အဂ့ၤတခီ ပထံၣ်ဘၣ်အီၤလၢ လူၤသီကီၢ်ဆၣ်အဆၢ လၢ်မိလုခိၣ်သဝီမ့ၢ်ဂ့ၤ, လးအိၣ်သဝီမ့ၢ်ဂ့ၤတဖၣ်မၤမူမၤဂဲၤထီၣ်က့ၤအတၢ်ကဟုၤကယၢ်ကတဲာ် ကတီၤအသုၣ်ပှၢ်ဒၣ်ဝဲလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ပၢ်လီၤ တၢ်ဘျၢတဖၣ်, တၢ်တြီၤတၢ်ထုးထီၣ်ဆါလီၤဂ့ၢ်တဖၣ် လၢတၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤအဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ ဟီၣ်ကဝီၤဖဲန့ၣ်တဖၣ် တၢ်ထုးထီၣ်ဆါလီၤ ဂ့ၢ်သုၣ်ဂီၤတဖၣ်မၤအသးလဲၢ်လဲၢ်ကွၢ်ကွၢ်အဆိန့ၣ်လီၤ.

ပှၢ်နီၣ်ဂံၢ်ဒီး တၢ်အိၣ်မူအတၢ်အိၣ်သးအပတီၢ်

ဟီၣ်ကဝီၤလၢပယၢၤထီၣ်အီၤလၢ ကရူၢ်၃ ဘုၣ်အပူၤအံၤ လီၤ၅ၤဝဲဒၣ်သတူၢ်ကလၢ်လၢ ပယီၤသုး အဒုးယၢရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်အဆိစးထီၣ်လၢ ၁၉၉၅ န့ၣ်အပူၤအတုၤန့ၣ်လီၤ. ပှၢ်ထံဖိကီၢ်ဖိလၢအအိၣ် လၢ သိၣ်လီၢ်ကျိအနံၤတဖၣ် ခဲအံၤ အါတက့ၢ်ကဲထီၣ်ပှၢ်ဘၣ်ကီဘၣ်ခဲလၢကွီၣ်တဲာ်ကီၢ်ဒီးအိၣ်ဝဲ ဖဲဒဲကဝီၤတဖၣ်အပူၤ ငါမဲၢ်ရဲးမိၢ် ဒီး မဲၢ်လးအူ (လၢညါအိၣ်ဖဲခါခိၣ်ခါဒဲကဝီၤ)အပူၤန့ၣ်လီၤ. သဝီ ဖိအဂၤတနီၤအိၣ်နူသုၣ်နူလံာ်ဝဲပှၢ်ပူၤဒ်ပှၢ်လီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်နူသဝီလၢအအိၣ်ဘူး ဒီး ကါကျဲတဖၣ်ဒီးသ့ၢ်ဒီးပဒုၣ်ဟးဆွဲးပယီၤသုးတညိတဘျါတဖၣ် ဒီးထံၣ်သးဒီးပယီၤအသုးန့ၣ် လီၤ.

တချုးတုၤဒီး၁၉၉၅ န့ၣ်န့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအံၤအပူၤ သဝီအိၣ်ဝဲ ဂ၅ဖျၢၣ်ဒီးမ့ၢ်မ့ၢ် ခဲအံၤအိၣ်တုၢ်က့ၤ ဒၣ် ၆၀ ဖျၢၣ်မိလီၤ. လၢအကျါ သဝီ ၄၀ဖျၢၣ်လၢန့ၣ်ဖိထၢမိအိၣ် ၉၇၃ န့ၣ် (ပှၢ်နီၣ်ဂံၢ်အိၣ် ၅,၅၇၄ဂၤ) န့ၣ်တခိၣ်ထံၣ်သးဒီးပယီၤသုးဘၣ်. အဂၤ ၂၀ဖျၢၣ်တခိၣ်ဒီးထံၣ်အသးဒီးပယီၤအသုး တဖၣ်ဒီးလၢအကျါသၢဖျၢၣ်ဘၣ်တၢ်ပၢ်ပနီၣ်အီၤလၢပယီၤသုးဒ်တၢ်နီၢ်ဖျိၣ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီသၢ

၅၄ တမာ်ထံလာကျိခိ်ထိး

ဉ္စသဒိဒိးပှာကဗျာ်တဖၣ်လာအိၣ်တုၣ်လာ ပးဟဲး, ဘျါဒါ ဒီးဒိပူးကဏ္ဍ်အပူၤ^{၂၁}

နီၣ်ဂံၢ်	သဒိ (ပှာတဝါ)	ဟံၣ်ဉ္စုာ်	ပှာနီၣ်ဂံၢ်	အတၢ်အိၣ်သး
(က)	ပးဟဲးကဏ္ဍ်			
၁	ပးဟဲး	ပၣ်ဖျါတသ့	ပၣ်ဖျါတသ့	လိာ်ကမ့ၢ်
၂	ထီၣ်ညၢ်ဒါ	၇၇	၅၀၆	လိာ်ကမ့ၢ်
၃	ထီၣ်ဝံဒါ	၇၅	၅၀၆	ဒီးထံၣ်ဒီးပယီၤသးတနီၤ
၄	ထီၣ်သ့ဒါ	၆၅	၄၁၅	လိာ်ကမ့ၢ်
၅	ကျိခံဒါ	၃၅	၁၈၉	ဒီးထံၣ်သး
၆	ဝှံၣ်နီၣ်ဒါ	၅၄	၃၆၃	လိာ်ကမ့ၢ်
၇	ဖၢၣ်လာ်ဒါ	၁၉	၁၁၃	လိာ်ကမ့ၢ်
၈	ယုၢ်ဝါဒါ	၁၉	၉၅	လိာ်ကမ့ၢ်
၉	လုသးခိၣ်	၄၃	၃၀၉	လိာ်ကမ့ၢ်
၁၀	သၣ်သ့ဒါ	၄၈	၂၇၆	လိာ်ကမ့ၢ်
၁၁	ကၢ်နါဒါ	၉	၄၂	လိာ်ကမ့ၢ်
၁၂	ဘိဒိၣ်ဒါ	၄၂	၂၀၆	လိာ်ကမ့ၢ်
၁၃	ထံၣ်ချၢ်ထံၣ်	၈	၄၅	လိာ်ကမ့ၢ်
၁၄	အံၤတုာ်ခံ	၁၇	၇၉	လိာ်ကမ့ၢ်
၁၅	ဆိၣ်ကုာ်	၂၆	၁၄၆	လိာ်ကမ့ၢ်
၁၆	ဝိကါဒါ	၈	ပၣ်ဖျါတသ့	လိာ်ကမ့ၢ်
၁၇	မဲၣ်န့ၣ်ထံၣ်	၂၆	ပၣ်ဖျါတသ့	လိာ်ကမ့ၢ်(သီ)
၁၈	သံမုာ်ထံၣ်	၇	ပၣ်ဖျါသ့	တၢ်နီၣ်ဖျိၣ်သဒိ
(ခ)	ဘျါဒါကဏ္ဍ်			
၁၉	တုာ်သူပူၤ	၂၅	၁၄၁	လိာ်ကမ့ၢ်
၂၀	ဘျါဒါ	၂၈	၁၅၆	လိာ်ကမ့ၢ်
၂၁	ထီၣ်ညိ	၃၃	၁၆၃	ဒီးထံၣ်သး
၂၂	ဖိဒိၣ်ဒါ	၃၇	၂၀၁	လိာ်ကမ့ၢ်
၂၃	ဘျါလုဒိၣ်	၁၆	၇၄	ဒီးထံၣ်သး
၂၄	လုဒိၣ်ထံး	၁၈	၉၉	ဒီးထံၣ်သး
၂၅	ကိးခိၣ်	၁၄	၁၀၁	လိာ်ကမ့ၢ်
၂၆	သုၣ်ဂ့ၤမုာ်ဒါ	၂၀	၁၁၉	လိာ်ကမ့ၢ်
၂၇	လိဖျူးသ့ၣ်	၁၈	၁၀၁	လိာ်ကမ့ၢ်
၂၈	ပၣ်သးဒု	၁၀	၆၂	လိာ်ကမ့ၢ်
၂၉	ထွံၣ်မံၤခံ	၁၀	၅၉	လိာ်ကမ့ၢ်

^{၂၁} ၂၀၀၃ ဘုသိၣ်ကိာ်ဆၣ်တၢ်မၤနီၣ်

နီၣ်ဂံၢ်	သဝီ (ပှၤတၢၢ်)	ဟံၣ်ဉုာ်	ပှၤနီၣ်ဂံၢ်	အတၢ်အိၣ်သး
၃၀	တံးဘီၣ်ခံ	၁၇	၈၉	လီၢ်ကမံၣ်
၃၁	ဆီလဲၤဒၢ	၃၁	၁၉၅	လီၢ်ကမံၣ်
၃၂	မံၤလဲၤခံ	၁၉	၁၀၉	လီၢ်ကမံၣ်
၃၃	ကနၢ်ခိၣ်	၂၂	၁၀၂	လီၢ်ကမံၣ်
၃၄	ဟံၣ်ဖိသၣ်ခံ	၁၄	၇၀	လီၢ်ကမံၣ်
၃၅	ဆဲးဘီ (ဖံၣ်)	၁၇	၇၉	လီၢ်ကမံၣ်
၃၆	မၤမုၢ်ဒၢ	၁၇	၁၀၄	လီၢ်ကမံၣ်
၃၇	ပၤသး	၁၀	၅၆	လီၢ်ကမံၣ်
(ဂ) ခိပူးကဏ္ဍ်				
၃၈	ခိပူး	ပၤဖျါတသ့	ပၤဖျါတသ့	တၢ်နီၣ်ခိၣ်
၃၉	ဖၢၣ်ထၣ်	၃၆	၂၄၆	လီၢ်ကမံၣ်
၄၀	ခိထၣ်	၂၅	၁၂၅	တၢ်နီၣ်ခိၣ်
၄၁	ဖျဲး	၁၅	၇၂	ဒီးထံၣ်သး
၄၂	ခိထၣ်	၁၆	၉၅	လီၢ်ကမံၣ် (သီ)
၄၃	ကျိးကျါခံ	၁၅	၉၅	လီၢ်ကမံၣ် (သီ)
၄၄	ဟံၣ်လဲၤခံ	၂၁	၁၄၃	လီၢ်ကမံၣ်(သီ)
၄၅	ခိခံ	၂၉	၁၆၆	လီၢ်ကမံၣ် (သီ)
၄၆	ကိၣ်လဲၤခံ	၃၀	၁၇၂	လီၢ်ကမံၣ်
၄၇	ကဲၣ်ကါခံ	၁၈	၉၈	လီၢ်ကမံၣ် (သီ)
၄၈	ကိလဲၤခံ	၂၅	၁၄၇	လီၢ်ကမံၣ်
၄၉	အိကီ	၁၇	၈၆	ဒီးထံၣ်သး (သီ)
၅၀	ဉုာ်မဲခံ	၁၄	၇၃	လီၢ်ကမံၣ် (သီ)
၅၁	ဆီဘွဲဒၢ	၃၅	၁၈၆	ဒီးထံၣ်သး
၅၂	ဟံၣ်ဖိဒၢ	၂၃	၁၄၀	ဒီးထံၣ်သး
၅၃	ကျိခိၣ်ဒၢ	၂၀	၁၃၁	ဒီးထံၣ်သး
၅၄	မံၤသီးခံ	၁၈	၈၃	ဒီးထံၣ်သး
၅၅	တကုၣ်ဒၢ	၄၄	၂၄၄	ဒီးထံၣ်သး
၅၆	လုၣ်လိာ်	၂၇	၁၅၈	ဒီးထံၣ်သး
၅၇	သဲးခိခံ	၂၂	၁၂၉	ဒီးထံၣ်သး
၅၈	ကဘူးပၤခိၣ်	၁၄	၉၆	ဒီးထံၣ်သး
၅၉	ထီၣ်ဖိပံၤခံ	၅၉	၃၄၁	ဒီးထံၣ်သး
၆၀	ဖိမုၢ်ဒၢ	၂၂	ပၤဖျါတသ့	ဒီးထံၣ်သး
	မဲလၢၤ	၁,၄၉၆	၈,၃၉၆	

တၢ်မၤနီၣ်

(သီ)- မ့ၢ်တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်လၢပှၤအိၣ်ကုၤဖဲ ၁၉၉၅ အလီၢ်ခံ

၅၆ တမာ်ထံလာကျိခိ်ထိး

ဈာန်အံးမုၢ်ဝဲ- ဒီး (ဘူးဒီးဖဉ်ပုၣ်ဝါ), သံမုၢ်ထဉ် (အိၣ်လၢဟီၣ်နံၤခိၣ်တိတိ), ဒီးဖိထဉ်လၢအအိၣ်
လၢ သံရိၣ်ကျိအကြိပူၤန့ၣ်လီၤ. သဝီ ၂၀ ဈာန်လၢအဒီးထံၣ်သးဒီးပယီၤအသးတဖၣ်အံၤ ဟံၣ်ဉ်န့ၣ်
လၢအိၣ်ဝဲ ၅၂၃ ဉ်လၢပှၤနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢအိၣ်မုၢ် ၂,၀၂၂ ဂၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အသိ ပှၤနီၣ်ဂံၢ်ခဲ
လၢအိၣ်လၢ သဝီ ၆၀ ဈာန်အပူၤအံၤ သၢပူၤခံပူၤမုၢ်ဝဲပှၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ခဉ်အံၣ်ယုၣ်အသးတဖၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဖဲဟီၣ်ကဝီၤန့ၣ်အိၣ်ဒၣ်တၢ်တဆံးတက့ၢ်ဘၣ်ဆဉ်, ပ
ယီၤသးတဖၣ်ဟးထီဟးလီၤဒီးလူၤမၤဟးဂီၤပှၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်အညွတထဲၣ်ဘၣ်.

မုၢ်ကွၢ်အီၤထီရီၤန့ၣ်, တၢ်အိၣ်မူအတၢ်အိၣ်သးလၢသဝီလၢကရူၢ်သၢဘျၢ်အပူၤအံၤအိၣ်ဝဲဒၣ်ခံ
ကလုာ်— သဝီလၢအဒီးထံၣ်သးဒီးပယီၤသး ဒီးသဝီလၢအတဒီးထံၣ်သးဒီးပယီၤသးဘၣ်အိၣ်လၢ
ဟီၣ်ကဝီၤလၢပယီၤသးပၣ်ပနီၣ်လၢအမုၢ်တၢ်ခးတၢ်သဘျၢ်အလီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီလၢအအိၣ်လၢပယီၤသးအတၢ်ပၤအဖီလၢ (ညွၤခါယုၤသဝီတဖၣ်)

သဝီဒ်သိးအံၤတဖၣ် အိၣ်ဉ်လီၤအသးဘူးဒီးပယီၤအသးတၢ်လီၤတဖၣ်, ဒီး အါတက့ၢ်အိၣ်ဘူးဒီး
သိလုာ်ကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီဒ်န့ၣ်တဖၣ် ပယီၤသးစံးလၢအဒီးဘၣ်တၢ်ကဟုၤကယၢ်ဘၣ်ဆဉ်, ဝီၣ်ခါတဖၣ်အါတက့ၢ်
ဘၣ်ပျံၤဘၣ်တၢ်တဘိယုၣ်ဃီလၢအကဘၣ်တၢ်ပၣ်ဒၣ်ပၣ်ကမဉ်အီၤလၢအဆဲးကျိးဒီးတၢ်ပၤအါမုၢ်
ဂ့ၤ, ဘၣ်ဝံၣ်တၢ်မုၢ်ဂ့ၤ, ဒီးဘၣ်ဟးခွဲၤပျံၤမုၢ်ဂီၤမုၢ်ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အသိ, ဝီၣ်ခါတဖၣ်မုၢ်သ့
မုၢ်ဘၣ် ဖဲပယီၤသးန့ၣ်လီၤအဉ်သဝီအခါ အဝဲသ့ၣ်ကသးတဒၢအသးလီၤ. သဝီပူၤကအိၣ်တုၢ်ထဲ
ဝီၣ်မုၢ်ဒီးဖိသ့တဖၣ်န့ၣ်မိၤ, ဒီးတၢ်အံၤ ဝီၣ်မုၢ်ဝီၣ်မၤတဖၣ်ကဒီးဘၣ်တၢ်မၤတရီၤတပၤဒ်တၢ်မူၤ
ဆူၣ်စံးတၢ်တဖၣ်ညိကဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

အါန့ၣ်အန့ၣ်, တဘျီလၢလၢပယီၤသးန့ၣ်လီၤသဝီတဖၣ်န့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်ကရုၢ်ဆူၣ်ဖျိဆူၣ်သဝီ
ဖိတဖၣ်အတၢ်အိၣ်လီၤ. ဟံးအိၣ်ဝဲဒၣ်တုၢ်ဒၣ်လဲၣ်တၢ်မဲးမဲးရဲၣ် တဖၣ်ဒ်ဘျၢ်ဘျၢ်ဟုသး, ထီၣ်ဖိဆီ
ဖိ, ဒီးတၢ်အဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

“ဖဲ ၁၀.၁၀၄ တုၤ ၁၇.၁၀၄ အဘျၢ်စၢၤန့ၣ် နအဖအသး ခမရ ၁ လၢအဘျၢ်သးဒီး တမ ၆၆ န့ၣ် န့ၣ်လီၤ
ဟူးဂဲၤဖဲ ဇုာ်တီၣ်ခဲ ဒီး ဆိဘျၢ်သဝီတဖၣ်အပူၤ [အိၣ်ဖဲဟီၣ်ပုၣ် - ကိုးညးကျဲမုၢ်ကဝီၤကပၤ] ဂုၢ်ဆူၣ်အိၣ်န့ၣ်သဝီတဖၣ်
အဟုသး ၁ ဒၢ, ဆီ ၆ ဘျၢ်, သုၣ်မံယီၤ ၁၄, နီၣ်ကွဲးအုၣ် ၄ ပီၤ, ပအံ ၄ ဒၢ, ဘျ ၃ န့ၣ်, ညာ်အုၣ် ၂ ပီၤ, ကီၢ်လဲၣ်
၂ ဘျၢ်, ဒီး န့ၣ် ၂ ဈာန်န့ၣ်လီၤ.”

ခဉ်အံၣ်ယုၣ် တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဝဲၤကျိၤ, ယနူၤအါရံၤ ၂၀၀၄

“ဖဲအဝဲသ့ၣ်ကဟဲထီၣ် (ဒီးသိလုာ်ပဒီးတၢ်ဖိတၢ်လဲၤ) အခါ, ဃုပှၤလၢပကလဲၤခွဲကျဲဒီး ခိးကျဲလီၤ. ဝီၣ်ခါမုၢ်
ဂ့ၤ, ဝီၣ်မုၢ်မုၢ်ဂ့ၤဘၣ်လဲၤလီၤ. ...ပဘၣ်မံးတၢ် ၃ သီ, ဝံးအလီၢ်ခံ ပှၤကတဖၣ်ဟဲလဲၤကွၢ်ပလီၤလီၤ. တချးလၢသိလုာ်ဟဲ

ဒီးဘၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်မၤပၣ်န့ၣ်လီၤ.”

ပှၤဘၣ်ကီၤဘၣ်ခဲတၢ်, လၢအဖဲလၢဒီးပူၤသဝီတခီ, KHRG တၢ်ဆ့ၢ်, တၢ်သးဝံၤလီၤဒီးဒီးတၢ်ဂုၢ်
မူဂုၢ်ဂဲၤ, အီးကထိဘၣ် ၂၀၀၁

ဂူသဝီလၢညၣ်ခါယုသဝီတဖၣ် မၤမုၢ်မၤဝဲၤသ့ၣ်တသ့ဘၣ်. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤဟီၣ်ကဝီၤဝဲဒီးတရံးတ
ဖၣ်တၢ်ပၢ်ပနီၣ်အီၤလၢ “တၢ်ခးတၢ်သ့ၣ်အလီၢ်” အဖီလီၤ. ဒ်ဒၣ်ပှၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်အသိး,အဝဲသ့ၣ်
တဖၣ် တသ့ဖဲအသ့ဂုၢ်ကျဲးစးပဒၣ်ဟးဆွဲးပယီၤအသးတဖၣ်ဖဲအလဲၤမၤတၢ်လၢရးပူၤသံၣ်အက
ထီၢ်လီၤ,မုၢ်လၢ ဘၣ်ယိၣ်ဝဲလၢပယီၤသးကခးအဝဲသ့ၣ်ဖဲအထံၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢတၢ်ချၢအခါန့ၣ်အဖီ
လီၤ.

ပှၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်

ဂူသဝီဒ်အံၤတဖၣ် မုၢ်ပှၤတဖၣ်လၢအပၢ်တုၢ်ကွံာ်အသဝီဒီး သးကွံာ်အတၢ်အိၣ်တၢ်ဆီးလၢတၢ်
လီၢ်အဂၤဒီးအိၣ်ဂူသ့ၣ်ဂူလံာ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် ဒီးအဂူသဝီတဖၣ်ကထီၣ်က့ၤဒၣ်
တၢ်လၢ “တဖိးသဲစး” လၢပယီၤသးတဖၣ်အမဲၣ်ညါ ဒီး သးတဖၣ်မုၢ်ထံၣ်န့ၣ်သၢပျၢၤ မၤဟးဂူၢ်
ဟးဂီၤဝဲဒၣ်လီၤ. ဂူသဝီတဖၣ်မုၢ်ဟးကွံာ်လၢအဂူအသဝီဘၣ်ဆၣ်, အါတက့ၢ်သ့ၣ်အသဝီအမံၤ
အလီၢ်လံၤတဖၣ်လီၤ.

ဒ်ပယၢၤထီၣ်တုၢ်လၢထးအသိး, နအဖ အသးတဖၣ်မၤဝဲတၢ်ဆုတုၢ်ပှၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်ထီ
ဘိဒီး မၤဟးဂီၤအတၢ်အိၣ်တဖၣ်ဒ်သိး ပှၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်ကအိၣ်မူဘၣ်ကီၤထီၣ်, နးထီၣ်အဂီၢ်
န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဖဲလၢအံၤဖြၣ် ၂၀၀၃ န့ၣ် ပယီၤသးန့ၣ်လီၤခးဖီၣ်က့ၢ်ဟီၣ်ကဝီၤ (ဘူးလိာ်သးဒီး
တၢ်လီၤလၢတၢ်ကအိၣ်ကွံာ်တမၢ်) ဒီးဒွဲၣ်အူထီၣ်ကွံာ်ပှၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်အလီၢ်အိၣ်လီၢ်ဆိး,တၢ်
အိၣ်တၢ်အီၤ ဒီးမၤဟးဂီၤတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအလီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤသံလၢအတၢ်အိၣ်ဒီးစံၣ်ညီၣ်ပီတုၢ်အကျိၤအကျဲၤစ့ၢ်ကီးမၤအသးခဲအံၤခဲအံၤလၢပှၤလီၢ်အိၣ်
ကမ့ၢ်တဖၣ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢမၤ ၂၀၀၃ န့ၣ် ပယီၤသးဖဲန့ၣ်ခးဝဲမဲၤန့ၣ်ထၣ်ဒီး ခးသံဝဲဒၣ်ဖိ
သၣ်ပိာ်မုၢ် ၁၆န့ၣ်တၢ် ဒီး ပိာ်ခွါ သးအိၣ် ၃၃ န့ၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၂}

တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ - ကျဲးဒီး မ့ၢ်ပိာ်

ကျဲးအိၣ်ဝဲလၢအဘၣ်တၢ်ဘၢအီၤလၢ အဲကလံးခီလန့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲးတဖၣ်အံၤမုၢ်ဝဲ ဖၣ်ပူၣ်-ဒါ
ကွံာ်ကျဲး, ဖၣ်ပူၣ် - ကျဲးညးကျဲးန့ၣ်ဒီး လၢ ၁၉၉၅ နံၣ်အလီၢ်ခဲ ပယီၤသးတဖၣ်စးထီၣ်ဘျီဂ့ၢ်ထီၣ်
က့ၤဒီးသ့ၣ်အီၤလၢအတၢ်ဝံၣ်တီဆွၢ်သးသံၣ်အဝီးအလီၢ်တဖၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဒီးလီၤဝဲဒၣ်မ့ၢ်ပိာ်တဖၣ်

^{၂၂} ကညီထၣ်ဝံၣ်ချာတၢ်ဟံၤဖျါ (၂၀၀၃)

၅၈ တမာ်ထံလာကျိခိ်ထိး

လာကျိအတၢ်ဘိတ်တၢ်အဂီၢ်လီၤ. ဖၣ်ပုၣ်-ခိပူၤ-ကိးညးအကျဲန့ၣ်, ဝဲ ၁၉၉၅ ပယီၤသုးတဖၣ်မၤ န့ၣ်ဆိၣ်လိာ်ကျိတၢ်လိာ်တဖၣ်အပူၤအတုၤတၢ်စးထီၣ်သူအိၤလီၤ. ကျဲအံၤလီၤဆဲးဝဲဒၣ်ဝဲ တၢ်လိာ်လာ တၢ်ပၣ်ပနီၣ်လၢကဘိတ်ကွံတမာ်အဆၢခိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲလၢအဆဲးမးတြၢ်အသးလၢခိပူၤဒီးဆူ ဒါကွၢ်တဖၣ်ပယီၤသုးတဖၣ်စးထီၣ်ဘိၣ်ဂ့ၤထီၣ်က့ၤဝဲဝဲ ၁၉၉၉ နံၣ်အပူၤအတုၤဒီး လၢအတၢ်ဘိတ် ကျဲအပူၤသူဝဲတၢ်မၤဆူၣ်မၤစီးန့ၣ်လီၤ. ကျဲအံၤလီၤဆဲးဝဲ တၢ်ကဘိတ်ဆိၣ်လိာ်ကျိတမာ်အဆၢလၢတ တီၤဝဲ ဒါကွၢ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲ လၢမးၤဒီးဒီးလၢအံၤဖျၢၣ် ၂၀၀၄ အပူၤအတုၤ, နအဖအသုးတဖၣ်ဘိတ် ကဒီးကျဲတဘိလၢ ခိပူၤဒီးဆူ ဖီထၣ်လၢအဆိၣ်လၢသ့ရိၣ်ကျိအတြီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.

ကျဲကပၤမ့ၣ်ပိၣ်တဖၣ်ညိၣ်န့ၣ်ဖဲစိာ်န့ၣ်တၢ်သံတၢ်ပျၢ်လၢခူဖိသဝီဖိလၢဟီၣ်ကဝီၤန့ၣ်အဂီၢ်လီၤ. ခူ သဝီဖိတဖၣ်ညိၣ်န့ၣ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢမ့ၣ်ပိၣ်တဖၣ်ဝဲအဝဲသ့ၣ်ဝဲန့ၣ်ပယီၤသုးအတၢ်မ့ၣ်ဂ့ၤ, ခွဲရီၤကျဲလၢ ပယီၤသုးအဂီၢ်မ့ၣ်ဂ့ၤအခါန့ၣ်လီၤ.

ဒ်ခွဲအဲၣ်ယုၣ် တၢ်ကစီၣ်ဝဲၤကျိၤအတၢ်ပၣ်ဖျါအသိး -

“ဝဲ ၁၇.၃.၀၃ အနံၤနအဖသုးရၢၤလၢအဟူးဂဲၤလၢဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ်အပူၤ မၤဆူၣ်သဝီဖိတဖၣ်လၢကလဲၣ်န့ၣ် သုး တၢ်အိၣ်ဆူပးဟံးန့ၣ်လီၤ. ဝဲအဟဲက့ၤလၢကျဲအခါ ပုၤဝဲတၢ်ဖိအကျါတဂၤ, နီၢ်ကွၢ်ထူယီၤဘၣ်မ့ၣ်ပိၣ်လၢသုးတဖၣ်အံၤ ဒီးလီၤဝဲန့ၣ်လီၤ.”^{၂၉}

သဝီကဝီၤကပၤစ့ၢ်ကိး ပယီၤသုးတဖၣ်ဒီးလီၤဝဲဒၣ်မ့ၣ်ပိၣ်န့ၣ်လီၤ.

“ပလဲၤဝဲဒးဝဲဒးသံၣ်ယံးဒီးပသဝီန့ၣ်ပမၤတဘျီဘၣ်. ဘူးဒီးပသဝီစ့ၢ်ကိးပမၤတဘျီစ့ၢ်ကိးဘၣ်, မ့ၣ်လၢ မ့ၣ်ပိၣ် အိၣ်အပိလီၤ.” ပတုၤဒၢသဝီဖိ, လူၤသီကီၢ်ဆၣ် ဝဲးပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

တၢ် မ့ၣ်ဆၢ မ့ၣ်လီၤစၢ်အခါဝဲလဲၣ်ဘၣ်ဆၣ်, မ့ၣ်ပိၣ်လၢ အဘျါလီၤပၣ်အသးတဖၣ်တလီၤစ့ၢ် ဘၣ်. ဝဲပယီၤသုးတဖၣ်တမၤဒုးယၤရဲၣ်ကျဲလဲၣ်လဲၣ်ကွၢ်ကွၢ်ဘၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤပူၤအံၤအသိး, ခူသဝီ ဖိတဖၣ်ဟးထီၣ်ဟးလီၤအါထီၣ်ဒီး တၢ်အံၤဘၣ်ဒီးမ့ၣ်ပိၣ်တဖၣ်ညိၣ်ကဒၣ်လီၤ. ကညီထၢၣ်ဝဲၣ်ချၢအတၢ် မၤနီၣ်မၤဃါလၢ အဒုးနဲၣ်ဝဲလၢဝဲ ၂၀၀၃ နံၣ်အပူၤန့ၣ်ပၣ်ဖျါဝဲလၢ မုၢ်တြီၤကီၢ်ရၢၢ်ပူၤပုၤဘၣ်မ့ၣ်ပိၣ် အိၣ်ဝဲ ၁၂ ဂၤလီၤ. မ့ၣ်မ့ၢ် ဝဲ ၂၀၀၂ အပူၤတဖၣ်ဘၣ်ဒိဝဲဒၣ် ၂၀၀၀. မ့ၢ်ကွၢ်တဖၣ် ၂၀၀၂ နံၣ်ပယီၤ သုးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအါန့ၣ်ဒီး ၂၀၀၃ နံၣ်တက့ၢ်ဘၣ်ဆၣ်, တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးစ့ၢ်ဝဲဒၣ်လီၤ.

^{၂၉} ဒ်အဝဲပိၣ်မ့ၣ်အဘူးအတၢ်တဂၤစးဘၣ်ဝဲအသိး, နအဖသုးတဖၣ်ဆူအီၤဆူဖၣ်ပုၣ်တၢ်ဆါဟံၣ်, ဘၣ်ဆၣ် အဟံၣ်ဖိယီၤဖိဘၣ်လီ အတၢ်ကူစါယါဘျီအတၢ်လၢာ်ဘျီလၢာ်စ့ၢ်တဖၣ်လီၤ.

ဘၣ်ဃးဒီးတၢ်အိၣ်အိၣ်ကူအိၣ်လၢအဂ့ၢ်

လၢကရူၢ်သၢဘၣ်လၢပယၢၤထီၣ်တၢ်လၢထးလၢအမ့ၢ် ဧိပူၤ, ဘျီၤဒၢ, ဒီး ပးဖဲကရူၢ်အပူၤ, တချူးဒီး ဘၣ်ဖဲပယီၤသုးဖဲဒၣ်အိၣ်ဒီးပူၤဂၤဘၣ်န့ၣ် တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်ကူအိၣ်လၢဝဲဒၣ်ကစီဒီးလီၤ. တၢ် အိၣ်တကူတလၢမ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်သၢပူၤသဝီဖိတဖၣ် လဲၤခီဖျိကွံာ်ဝဲဒၣ်သုးဒီးန့ၢ် မ့ၢ်လၢ တၢ်သ့ၢ်ထီၣ် က့ၤလီၤညီၤလၢကဝံၤလဲၤအိၣ်တၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ် ဝံၤလီၢ်ဝံၤလဲၤအိၣ်တၢ်အဂၤတဖၣ်ဒ်ပှၢ်ပှၢ်တၢ်သ့ၢ်တဖၣ် မ့ၢ်ဂ့ၢ်, ထီၣ်ဖိဆိမိ, ထီး စံးတၢ်တဖၣ်ဆူသဝီအိၣ်ဘူးအိၣ်တံၢ်တဖၣ်ဒီးဆူကီၣ်တဲၣ်ကီၢ်သဝီတဖၣ်န့ၣ် လီၤ. သဝီဖိတနီၤ ဟးဆူသဝီအဂၤဒီးတူၢ်ငါအသးန့ၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကီးလီၤ.

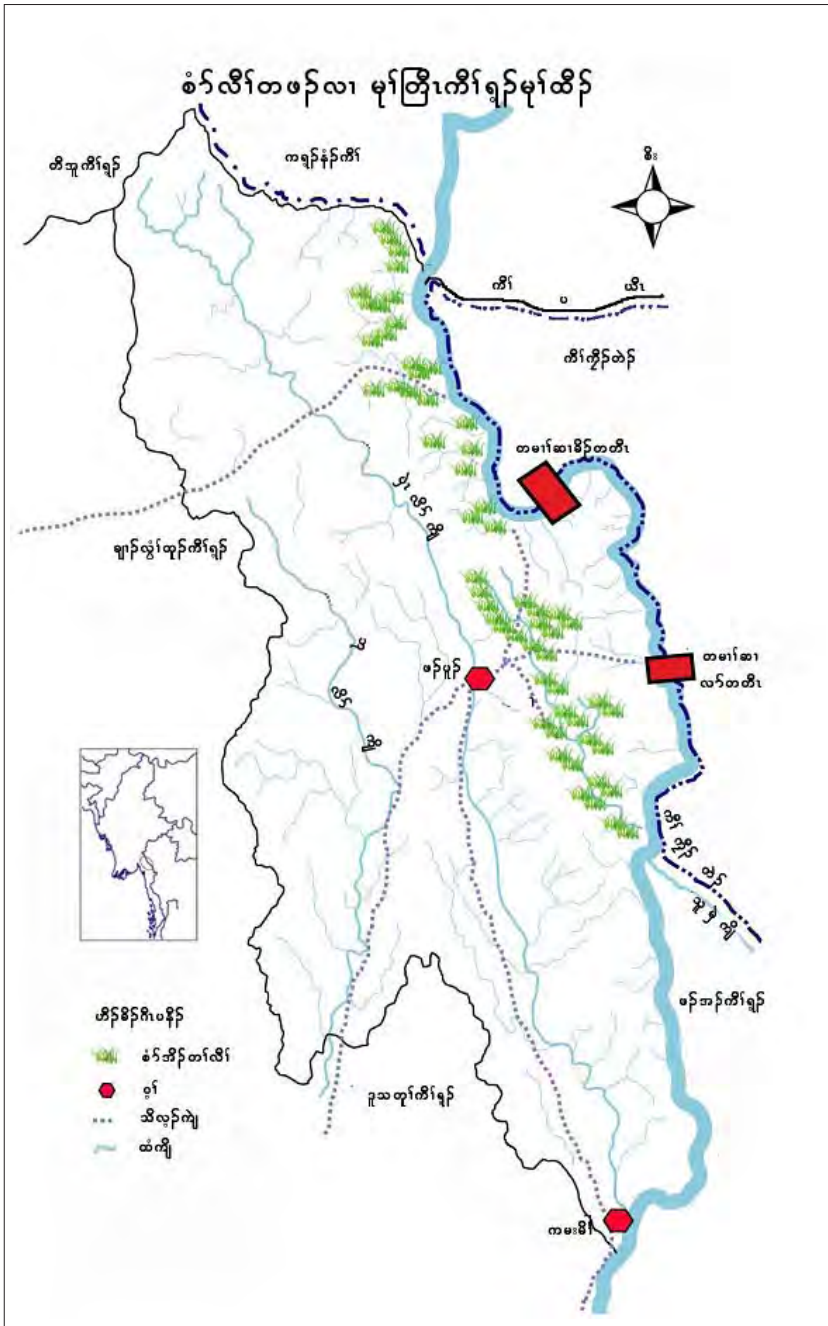
မ့ၢ်မ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤ, သုးသံၣ်အါထီၣ်အဖီ, ဘၣ်သ့ၢ်ကွံာ်လၢလီၢ်အိၣ်လီၢ်ဆီးအဖီတမံၤ, တၢ်ဘျီထီၣ်ကျဲၣ်ကျဲၣ်တမံၤ, တၢ်မၤဆးမၤကီၢ်တၢ်သ့ၢ်ထီၣ်ဟးလီၤ ဒီး တၢ်မၤပယွဲအဂ့ၢ်အဂၤလၢ သုးပဒိၣ်အသုးတဖၣ်မၤဝဲအံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ် တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဘၣ်သးဒီး တၢ်အိၣ်လၢလီၢ်ကဝီၤပှၢ်က မျၢၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ်ဖဲ ၁၉၉၅ နံၣ်ပယီၤသုးဒုးယၢၤရဲၣ်ကျဲၤလံၤလံၤန့ၣ် စံာ် ၅၀လီၢ် (၄၈၇ အ့ကၢၣ်) လၢအ အိၣ်လၢပးဖဲကရူၢ်အပူၤ ဃီကွံာ်ဝဲဒၣ်ပၢ်တုၤလၢဆၢကတီၢ်ခဲအံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤ ဒုးဆီးလီၤ၅၁ လီၤဝဲဒၣ် ဘုအတၢ်ဟးထီၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ တနံၣ်၁၉,၄၀၀ နာ် (လီၤလၢကီၣ်တဲၣ်စ့ ၂-၃က ကွဲၢ်အး ကီးနံၣ်ဒဲး-ဘုဘၣ်တနာ် ၁၂၀ အး) န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤ တပာ်သုာ်ဒဲးဘၣ်ဒီးဘုဒုးအတၢ် ဟးထီၣ်လၢအလီၤ၅၁ခီဖျိတၢ်မၤအိၣ်ဒုးမၤအိၣ်သံၣ်တညီတဘျီၣ်လၢညါအသီးဘၣ်မ့ၢ်လၢတၢ်ဘၣ် တၢ်ဘၢအဖီမ့ၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်ဒဲးဘၣ်. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤကရူၢ်ဒိတဘၣ်ကဲထီၣ် တၢ်ခးတၢ်သဘျီအလီၢ် လၢသုးပ ဒိၣ်အသုးအဂီၢ်အဖီလီၤ.

ဧိပူၤကရူၢ်အပူၤ ဖဲလၢမး၅ဒီးလၢအ့ၢ် ၂၀၀၄ အဘၢၣ်စၢၤ, နအဖ သုး ခမရ ၃၇၉ အိၣ်သိ လုၣ်ကျဲၤလၢဧိပူၤဒီးဆူဖိထၣ်အခါန့ၣ် စံာ် ၂၅ လီၢ် (ခဲလၢာ် ၅၁ အ့ကၢၣ်) လၢအအိၣ်လၢသံၣ်ရိၢ်ကျိ အတြီၤပူၤတဖၣ်ဟးဂီၤဝဲလၢတၢ်ဘျီအံၤအဖီလီၤ.

ခဲအံၤ တၢ်အိၣ်လၢကီၣ်တဲၣ်ကီၢ်တဖၣ်တုၤဆူဟီၣ်ကဝီၤအံၤအပူၤန့ၣ်တညီဘၣ်, မ့ၢ်လၢပယီၤ သုးအိၣ်အဖီလီၤ. ကျိၣ်စ့အတၢ်ဖဲန့ၣ်လၢအဂၤတဖၣ်စ့ၢ်ကီးတအိၣ်အါလၢကဲာ်ဆီးဘၣ် မ့ၢ်လၢပူၤ ဖိသဝီဖိတဖၣ်ဘၣ်အိၣ်မူဒ်ဒ်ပှၢ်လီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်အဖီလီၤ. သဝီဖိတနီၤ ညီကွံာ်အတၢ်ပျံၤတၢ်ဖုးဒီး ဟးဝံၤဆါအိၣ်ပနံၣ်တဆံးတက့ၢ်ၣ် ကသံၣ်ကသီတဖၣ်, ဟံၣ်ဃီတၢ်လိၣ်တဆံးတက့ၢ်ၣ်(အါတက့ၢ်ၣ်ပှၢ် ဝဲလၢကီၣ်တဲၣ်ကီၢ်တဖၣ်) လၢအသကိးပှၢ်လီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်အကျါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်တကူတလၢ မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်မိၢ်ပှၢ်တခါလၢအမၤဘၣ်ပှၢ်လီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်ဒ်သီးကဘၣ် ဆၢတဲာ်ကဲထီၣ်ပှၢ်ဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲလၢကီၣ်တဲၣ်ကီၢ်ပူၤအဂီၢ်လီၤ. ပှၢ်လီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်မ့ၢ်အိၣ်ဘၣ် နးနးကျဲၤကျဲၤထဲလဲၣ်လၢအကစၢ်အဂူသဝီအကဝီၢ်ကပၤဘၣ်ဆၣ် အိၣ်ဝဲဒၣ်မုာ်ဒီးန့ၢ်ဒဲးကဘၣ်လဲၤ

ဟိနခိဂါး နိုင်ဂံ ၁၅။ စံလိင်တဖန်လာမူ၍ကြီးကိပ်ရှာမူ၍ထိန်

အိပ်လၢပယီၤသုးအတၢ်နီၣ်ဖျိၣ်အလီၢ်မ့တမ့ၢ် လဲၤအိပ်လၢပၤဘၣ်ကိဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤလၢကွီၣ်တဲၣ်ကိၢ် တဖီတက့ၢ်လီၤ. တုၤဒၣ်လဲၣ်ဖဲအသ့ၢ်ပယီၤသုးအခါ ကသ့ၢ်ဖဲတဘျးတယံၤဒီးအဉ္ဇၢ်သဝီအဟီၣ် ကဝီၤတဖၣ်န့ၣ်ဇိၤလီၤ. တၢ်သုးလီၢ်သုးကျဲလၢတၢ်လီၢ်အဂၤ— အဒိ လဲၤဆူဒဲကဝီၤအပူၤ—န့ၣ် က မ့ၢ်ဒၣ်တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကပၢ်ဃာ် ဃုထာဝံလၢခံကတၢ်ဖဲတၢ်စုကတၢ်ခိၣ်ကတၢ်အိၣ်ထီၣ်မၤက့ၤ တသ့လၢဘၣ်နီတမံၤဘၣ်အခါ, ဒီးညီၣ်နီၣ်တၢ်အံၤမ့ၢ်ဒၣ်လၢတၢ်အိၣ်အသိန့ၣ်ဇိၤလီၤ.

ဝိၣ်မုၢ်လၢဘျါဒၤသဝီတဂၤသ့ၣ်နီၣ်ဘၣ်က့ၤ တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢအမုၢ်ဒံးတကတီၢ်န့ၣ်ဒ်အံၤ လီၤ.

“ခဲအံၤ, တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူတမ့ၢ်ဒ်သိးလၢညါဘၣ်. ဖဲပသ့ၢ်ပယျးတၢ်အခါပဘၣ်ပျံၤဘၣ်ဖုးတၢ်လီၤ. လၢညါ [တချးပယီၤသုးအိၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤပျံၤ] ၄ မ့ၢ်မး, တဲလၢတဂ့ၤ ပမၤဒီးမၤကတၢ်လီၢ်သး, ပသ့ၣ်ဘုကူးဘုပမၤလုၢ်အုၣ် ထါဒီးမ့ၢ်ဘၣ်ပျံၤဒ်မးလီၤ. မ့တမ့ၢ်ခဲအံၤတဘျီ, ပကုၢ်အိၣ်ဖဲဒီးအိၣ် လဲၤလဲၢ်ဖီၣ်တညီဘၣ်, ပဘၣ်ပျံၤတၢ်အသိလီၤ.”

သံကွၢ်သံဒီးလၢ KRW, ဖဲပတုဘၣ် ၂၀၀၃

တနံၣ်အံၤတၢ်စူၤခါအကတီၢ်, ဉ္ဇသဝီတဖၣ်ဖဲဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးယုၢ်ဖဲဝဲၣ် ကလီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကဒုးအိၣ်ထီၣ်ဃါမနုၤတၢ်ကၢ်လၢတနံၣ်အံၤအတီၢ်ပူၤလီၤ. ဉ္ဇသဝီတဖၣ် သ့ၣ်ညါလီၤတံၢ်ဝဲဒၣ်လၢ တၢ်ကၢ်တနံၣ်အံၤအယၢ်လၢကတုၤဆူန့ၣ်လၢကဖဲတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်ပပျၢ်အတၢ်ကတီၢ်ပၢ်စၢၤအိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ “တၢ်ကၢ်တနံၣ်, တၢ်ယၢ်လၢသၢနံၣ်” န့ၣ်လီၤ. လီၢ် ကဝီၤဉ္ဇသဝီတဖၣ်တူၢ်ဘၣ်လံ ဘုဟုတလၢတလီၣ်ဘၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်ကိလၢပယီၤသုးအတၢ်ယုးတၢ်ဂဲၤ အသိတမံၤ, ဒီးယုၢ်ဖဲဝဲၣ်ကလီၤအံၤ ကမၤဘၣ်အဝဲသ့ၣ်ဒီးဆွၢ်ယီၢ်ထီၣ်အဝဲသ့ၣ်ဆူတၢ်နးတၢ်ဖျိၣ် အပူၤန့ၣ် တၢ်သမၤအီၤအလီၢ်တအိၣ်ဘၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့

ဟီၣ်ခိၣ်မဲၣ်ဖဲဒီးခိၣ်အိၣ်ပွဲၤဒီးကစၢ်ကလိတဖၣ်ဒီး တၢ်စူၤကတီၢ်ထီဝဲဒၣ်လီၤ. လၢတၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤ အသိ တၢ်ညၣ်ဂီၢ်အိၣ်အါဝဲဒၣ်လီၤ. ပုၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်ဖဲတဖၣ်ဖဲဟီၣ်ကဝီၤန့ၣ် တူၢ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ် ဆါအဂၤတဖၣ်ဒ် တၢ်ဟၢဖၤလူ ဒီး တၢ်ကူးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကညီထၢၣ်ဝံချ့အတၢ်ပၢ်ဖျါ လၢ ၂၀၀၀- ၂၀၀၃ နံၣ်, လၢမုၢ်တြီၤကိၢ်ရၢၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ ၆ သၣ်လၢအသးအိၣ် ၅ နံၣ်ဖိလၢ ၁၂ မျးကယၤ^{၂၄} အိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်လီၤထုးလီၤ. ဖိသၣ် ၅ နံၣ်ဖိလၢ အဂၤ ၁,၀၀၀ န့ၣ် သံဝဲဒၣ် ၂၅၀ ဂၤလီၤ.

ဆူၣ်ချ့ပုၤမၤတၢ်ဖိတဂၤပၢ်ဖျါဝဲဒၣ်-

^{၂၄}တၢ်ကရၢကရိမၤစၢတၢ်တဖၣ်အၢၣ်လီၤဝဲဒၣ်လၢ ဟီၣ်ကဝီၤတခါအပူၤ ဖိသၣ် ၈ မျးကယၤ မ့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်လီၤထုးန့ၣ် အလီၢ် အိၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်မၤ ဂ့ၢ်ဂီၤဆူတၢ်မၤစၢဘၣ်ဃးတၢ်ဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

၆၂ တမာ်ထံလာကျိခိ်ထိး

တၢ်အိၣ်သးဖဲဟီၣ်ကဝီၤဘျးဒီးတမာ်အလီၢ်

“ဖိသုၣ်အိၣ်ဖျၢၣ်သီတဖၣ်ဘၣ်သံဘၣ်ပုၤမ့ၢ်လၢ မိၢ်တဖၣ်, ဖဲအအိၣ်ဒီးဟးသးအခါတဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကဟုၤကယၢ် လၢဆူၣ်ချ့ၣ်ဂီၢ်တကပၤဘၣ်အပိၤလီၤ. အါန့ၣ်အန့ၣ်, မိၢ်အိၣ်ဒီးအဟးအသးတဖၣ် ဖဲအပုၤ နအဖ သးတဖၣ်အခါ ဘၣ်ဝံတၢ်ဃၢ, ဘၣ်ပးလၢကျဲၤကီၢ်ကျဲၤတဖၣ်အပူၤ, တအိၣ်ဘျးဘၣ်လၢလီၤလီၤ, ဒီး တအိၣ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်န့ၣ်ဂီၢ်န့ၣ် ဘါတဖၣ်အပိၤန့ၣ်လီၤ.”

သံကွၢ်သံဒီးလၢ KRW, ဖဲပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

တၢ်ဂ့ၢ်လၢအဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢအနးထီၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအပူၤန့ၣ်မ့ၢ် လၢကသံၣ်ကသီတကူတလၢဘၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤပူၤဘၣ် မ့ၢ်လၢတၢ်ဆူၣ်ထီၣ်က့ၤလီၤ, ဒီးဝံမိၢ်တိဆူၤ တညီတဘျီဘၣ် လၢနအဖသးတဖၣ်အိၣ်ဖဲဟီၣ်ကဝီၤန့ၣ်အဆီလီၤ. ဂူဖိသဝီဖိလၢတၢ်ထံၣ်န့ၣ်ဒီး ကီၤလၢဝါကသံၣ်ကသီတဖၣ် ဒီးဘၣ်တၢ်ပၣ်ဒုၣ်ပၣ်ကမၣ်အီၤလၢအဆိၣ်ထွဲပုၤပၢ်ဆၢတၢ်ဒီး ဒီး ဘၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ဆါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ၆ KHRG ပၣ်ဖျါဖဲအသီး-

“တၢ်ဖိၣ်ကသံၣ်ကသီတဖၣ်တၢ်တြီအီး ဒီး သဝီဖိလၢတၢ်ထံၣ်န့ၣ်အိၣ်ဖိၣ်ကသံၣ်ကသီ, မ့ၢ်မ့ၢ်ကယၢ်လၢအနီၢ်က စၢ်ဒုၣ်ဝဲကသ့ဝဲအဂီၢ်တဆံးတက့ၢ်ဘၣ်ဆၢ တၢ်ဖိၣ်အီးဒီးမၤသံအီးလီၤ.”

KHRG, တၢ်ဆူၣ်, တၢ်သးဝံလီၤဒီးဒီးတၢ်ဂုၢ်မူဂုၢ်ဂဲၤ, အီးကထီဘၣ် ၂၀၀၁

ကညီ ကသံၣ်ဒၢးသမူဟးဝုၤဝီၤ လၢပုၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်အဂီၢ်တဖျါၣ် လၢအဆီလီၤအသးဖဲ ဟီၣ် ကဝီၤအံၤအပူၤ ပၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢ တၢ်ဆါၣ် တၢ်ညၣ်ဂီၢ်ဒီးတၢ်ကူးတဖၣ်အါဝဲဒိၣ်နီၢ်မးဖဲဟီၣ်က ဝီၤအံၤလီၤ. ပုၤသဝီဖိလၢဟီၣ်ကဝီၤတဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢ တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢအအါ ထီၣ်သီထီၣ်အံၤ မ့ၢ်မးတၢ်အစၢလၢအဖဲအိၣ်ထီၣ် မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဆူၣ်ချ့မၤစၢၤဂီၢ်ဝီၤ တၢ်ကဟုၤကယၢ်လၢပွဲၤပွဲၤဘၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဆူၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်လၢပုၤမုၢ်သီထီၣ်အပူၤအဆီ, လီၤ.

“ပဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီး တၢ်ဆူးတၢ်ဆါ ဒီးတၢ်သံတၢ်ပုၤဖဲပသ့ၣ်တၢ်အခါလီၤ. ပကသံၣ်ကသီတအိၣ်ဘၣ်, ဒီးလၢ ပဟးသုကသံၣ်ကသီအဂီၢ်ပလဲတဘျီ, လဲတသ့စ့ၢ်ကီးဘၣ်.”

ကျိခံၤသဝီဖိ, ဖဲပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

ဂူသဝီဖိအါတက့ၢ်ဘၣ်ဒီးသန့ၤထီၣ်အသးဒီး သ့ၣ်ဂံၢ်ဝုၣ်ဖဲတဖၣ်လၢတၢ်ကူစါယါဘျီအတၢ် ဆူးတၢ်ဆါတမံၤလၢလၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

“လၢပသဝီပူၤ, ပဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးတၢ်ဆူးတၢ်ဆါအါဂီၢ်ဂီၢ်လီၤ. ဖိဒိသုၣ်တဖၣ်အလီၤဂီၢ်ယီၤအူ, ဒီးညၣ်ဂီၢ် ခိၣ်ဆါအါမးန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢ ပကူစါယါဘျီဒုၣ်လၢ သ့ၣ်ဂံၢ်ဝုၣ်ဖဲလီၤ.”

ဝုၢ်နီၢ်ဒၢသဝီဖိ, ဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၢ, ဖဲပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အဂ့ၢ်အခါလၢအအိၣ်ထီၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤဆံးဆံးဖိလၢပယၢ် ထီၣ်အံၤမ့ၢ်ဒၣ်တၢ်အရၣ်အဒုဆံးဆံးဖိတခါလၢ ကီၢ်ပယီၤဒီတဘျီအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ် ကီၢ်, လၢအအိၣ်ထီၣ်လၢ သးပဒိၣ်အတၢ်ပၢ်ဆူၣ်ရဲၣ်ကျဲၤလၢအကမၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. သးပဒိၣ်အံၤ

တမ္ဗကပင်လီ၊ ဆူဉ်ချတကဟကယင်လၢနူဖိသဝိဖိလၢလၢအဝဲသ့ဉ်ယုတုင်မၤဟးဂီၤဝဲအံၤအဂီၢ်န့ၣ်ဘၣ်.

တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့

သဝိဖိတဖၣ် အဲၣ်ဘၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လီၤ. မ့ၢ်ဒၣ်လဲၣ်လၢတၢ်ကိတၢ်ခဲထဲထဲအံၤထဲန့ၣ်အပူၤဘၣ်ဆၣ်, ပှၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်ဖိတဖၣ်ဂဲၤပျၢ်ဂဲၤဆွဲးဒီးကရၢကရိၣ်ကျဲၤအကိၣ်အကိၣ်ဒၣ်လဲၣ်လၢအဖိလံၤတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. ကိၣ်ကိၣ်တဖၣ်ဘၣ်ပတုၣ်ဒီးဘၣ်သးလီၢ်သးကျဲၣ်တနဲးနဲး လၢနအဖအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအဖိလီၤ. လၢနူဖိသဝိဖိတဖၣ်အဂီၢ် တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤလၢ အကိၣ်တဖၣ်ကအိၣ်ဒီးကိၣ်သရၣ်လၢကဟ့ၣ်လီၤသးလၢၣ်ဆၢလၢၣ်ကတိၢ်အဂီၢ် မ့ၢ်မးတၢ်ကိၣ်ဒိၣ်မိၢ်ပှၤတခါလီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, ကိၣ်သရၣ်တဖၣ်ဘၣ်လုၢ်အိၣ်အသးသမူၣ်ဒၣ် သဝိဖိအဂၤအသိး, လၢတၢ်ဖဲးစးဖဲးသံၣ်လၢအကစၢ်ပှၤအဂီၢ်စ့ၢ်ကိးအဖိလီၤ.

တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်အပှၤမၤတၢ်ဖိလၢလီၢ်ကဝီၤန့ၣ်အပူၤတဂၤပၢ်ပျၢ်ဝဲလၢ နူသဝိတဖၣ်အါတက့ၢ်မၤဝဲဒၣ်တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤတဆဲးတက့ၢ်လၢ (အါတက့ၢ်တၢ်အိးထီၣ်ကျးဒီးဆါတၢ်ကစဲးကရဲး) လၢအထိးနါတဖၣ်သ့ဝဲလၢကဟ့ၣ်ကိၣ်သရၣ်အဘူးအလဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

သဝိအကိၣ်လၢအထိကတၢ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအပူၤမ့ၢ်ဒၣ်လွံၢ်တီၤ (တီၤဖုၣ်ပတီၢ်) လၢအသိၣ်လိမိဒံဖိသၣ်တဖၣ်လၢကသုးသုးကွဲး, သုဂံၢ်သုဒ္ဒး အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢမိဒံဖိသၣ်လၢအမၤလိဖျိတီၤအထိကတၢ်လၢအသဝိတဖၣ် ကလဲၤမၤလိတၢ်ဆူညါအဂီၢ် မ့ၢ်မးတၢ်ကိတၢ်ခဲတခါစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, မ့ၢ်အဲၣ်ဒီးမၤလိဝဲန့ၣ်ကဘၣ်လဲၤဆူတၢ်လီၢ်အယံၤအဖိလီၤ. ဒ်ဖျိပူၤတၢ်ဖိထံသ့ၣ်ညါလၢ KRW မၤဝဲအစၢအိၣ်ပျါအသိး, ပှၤမိဒံဖိသၣ်လၢအမၤလိဖျိတီၤအထိကတၢ်လၢအပူၤအသဝိအကိၣ်တဖၣ်ခဲလၢၣ်အကျါ ထဲဒၣ်၄၀မျးကယၤဖိလဲၤဆူတၢ်လီၢ်ဂၤဒီးဆဲးမၤလိတၢ်ဆူတီၤထီၣ်အပတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိတဖၣ်ဖဲ ဗဟိုကွၢ်ပတီၣ်ကဝီၤ မၤမိၢ်လၢပၢ်လၢ်အတၢ်ဘျုးတၢ်ဘါလၢအဃုဝဲ သံၣ်ခိၣ်မုၢ်ဃါကကွၢ်ထွဲန့ၣ်အပတီၣ်ခိၣ် ဒီးအထံကျိထံကွၢ်န့ၣ်လီၤ တၢ်ဘျုးတၢ်ဘါအလီၢ်အံၤ မၤဝဲဖဲ ကိၣ်တၢ်ပတီၣ်ကရၢ EGAT မၤတၢ်ဃုသုၣ်ညါလၢက တုၣ်ဝဲကွၢ်အလီၢ်တခါတၢ်န့ၣ်လီၤ။

တၢ်လၢထီၣ်လၢထီၣ်လၢအမၤအသး ဖဲ သိၣ်လိာ်ကျိတခီ

“တၢ်ဖိၣ်လိာ်စုလၢ တၢ်မၤတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်မၤအကီၢ် ကသလဲဖျါထီၣ်န့ၢ်ကီၢ်ဆၢလိာ်ကဝီတဖၣ်ဒီး [တၢ်ဖိၣ်လိာ်စုလၢတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်] ကမၤလိာ်တၢ်ကွၢ်ပုၤအၤပုၤသီတဖၣ်, န့ၣ်ကလုာ်ဖိတဖၣ်, ဒီးတၢ်အၤတၢ်သီလၢအအိၣ်ခူသ့ၣ်လၢကီၢ်ဆၢလိာ်ကဝီတဖၣ် ဒီး နးဆူၣ်ထီၣ်တၢ်ဂၢၢ်တၢ်ကျၢၤလၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတခီန့ၣ်လီၤ.”

သုးခိၣ်ကျၢၢ် ၅၁၀လံး ထီၣ်ကွဲးယူၤ, ကျိတခီ ကိတိာ်ခိၣ်ကျၢၢ် ခံၤတဂၤ, (Bangkok Post 27 November 2002)

လၢအပူၤကွၢ်တုၤလီၤ ၂၀၀၂ စးထီၣ်သီန့ၣ် ကျိတခီဒီး ပယီၤသုးလၢအအိၣ်ဖဲကီၢ်ဆၢသိၣ်လိာ်နံၤတဖၣ် တအိၣ်ဒီးတၢ်ရဲလိာ်မုာ်လိာ်သးဘူးဘူးတံၢ်တံၢ်ထဲန့ၣ်တီၢ်ဘၣ်. ကျိတခီထံဖိကီၢ်ဖိအချံတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ခးအိၣ်လၢပယီၤသုးတဖၣ်တလီၢ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်, စးထီၣ်လၢ ၂၀၀၃ နံၣ်န့ၣ် သုးလၢကီၢ်ဆၢခံခီယၢ်ဘးအံၤ မုာ်လၢသကိးတၢ်ရဲလိာ်မုာ်လိာ်လၢအဘူးထီၣ်တံၢ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်တကူၢ်သ့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်လၢအဘၣ်သးလိာ်သးဒီးတမၢ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤန့ၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်လီၤ. လီၤဆီဒၣ်တၢ် ပယီၤသုးလၢအအိၣ်လၢ မုာ်ထီၣ်ကလံၤထံးသုးဟီၣ်ကဝီဒိၣ် (ရတခ) အတၢ်ပၤအဖီလၢတဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ရဲလိာ်မုာ်လိာ်သးဒီး ကျိတခီ သုးလီၤဆီ သုးရၣ် ၃၆ (ထးဟၣ်ဖါ) တဖၣ်လၢအအိၣ်လၢသိၣ်လိာ်တၢ်ပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လိာ်ကဝီတၢ်ကစီၣ်စးဝဲလၢ ဖဲ ၂၀၀၃ နံၣ်ဖးဖိအကတီၢ် (တချုးဒံးဖဲ ခွၢ်အဲၣ်ယူၣ်ဒီး သုးပဒိၣ်စးထီၣ်ကတီၢ်ဒံးတၢ်ဘၣ်) န့ၣ် ကျိတခီအခိၣ်အနီၣ်တဖၣ်သ့ဝဲခွၢ်အဲၣ်ယူၣ်အခိၣ်အနီၣ်တဖၣ်လၢအသုတဘၣ်မၤပိာ်ကျိလၢကီၢ်ဆၢသိၣ်လိာ်ကျိဟီၣ်ကဝီအံၤတဂ့ၤလီၤ. လၢကီၢ်ပယီၤတကပၤတခီ, စးထီၣ်လၢ ၂၀၀၂ နံၣ်န့ၣ် နအဖသုးတဖၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်အသုးတၢ်လိာ်တဘျုးတီၤ ဒီးအါတက့ၢ်မုာ်တၢ်လိာ်တဖၣ်လၢကစၢ်ထီၣ်ဒီးအရၢဒိၣ်လၢဒုးယၤတၢ်ကူၣ်တရံးအဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ယဲဆီလီၤအါထီၣ်အကျိးဒိၣ်တဖၣ်လၢတၢ်လိာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နခွၢ်အဲၣ်ယူၣ်သုးဂ့ၢ်ဖိအတၢ်ကစီၣ်အသိး တၢ်လိာ်ခီစံးကွီ (ဘူးဒီးဝဲကွီ), လၢၢ်တိ (ဘူးဒီးဒါကွီ), ဒီး ခီစံးကွီ (ဘူးဒီး သူမ့ၢ်ထၣ်)တဖၣ်ယဲပာ်လီၤ.

၈ ၁၂၀ မမ တခိင်စုင်စုင်, ဒီးအတိတ်တဖင်မၤဂ့ၤထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဘျီဂ့ၤထီၣ်စ့ၢ်ကိးသိလွၢ်ကျဲတဖၣ် န့ၣ်လီၤ.

ဖဲလၢမးၤၤ ၉သီ, ၂၀၀၄ န့ၣ် ကျိတဲၣ်အသုးတဖၣ် ရဲၣ်ကျဲၤန့ၢ်ပယီၤအသုးခိၣ်တနီၤလၢက လဲၤဟးဆူ မုၢ်ယုၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. ကိၢ်ဆၢတၢ်လီၤလၢမုၢ်ယုၢ်ဟီၣ်ကဝီၤအံၤ ကိၢ်ခဲဘၣ်အကိၢ်ဆၢကမံး တံၢ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲးဒ်အအိၣ်လၢကိၢ်ဆၢတၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤအလီၢ်အဂၤန့ၣ် တအိၣ်ဒဲးဘၣ်.

ကျိတဲၣ်ပဒိၣ်အတၢ်ကရၢကရိ EGAT လၢအဟံးမူၤဒါလၢကဘျီဆိၣ်လိာ်ကျိတမၢ်အတၢ်ဆူသ့ၣ် ညါအကတၢ်တဘျီန့ၣ်မၤဝဲဖဲလၢနီၣ်ဝဲဘၣ် ၂၀၀၃ အပူၤန့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤခွၢ်အဲၣ်ယုၢ်ဘၣ်မူ ဘၣ်ဒါတဖၣ် ဂုၢ်ကျဲးစး တြိဝဲတသ့ဖဲအသုးလီၤ. ပှၤဟူးဂဲၤလၢပိၣ်မုၢ်ဂ့ၢ်ဝီတကပၤတဂၤမံးဝဲ-

“ပက္ခးလီၤ ဖဲဘီး “No Dam” ဒီးဘျးလီၤအိၣ်လၢပထိဒဲးလီၤလီၤ. ကျိတဲၣ်အသုးခိၣ်တဂၤဟဲဒီး မၤပထုးလီၤ ကွံာ်လီၤ. တဲပှၤ, “တၢ်အံၤတဂ့ၤဘၣ်, ပယီၤမုၢ်ဟဲန့ၣ်, ယတဟ့ၣ်သုးအခွဲးလၢကလဲၤဃုာ်ဆူကျိတဲၣ်ကိၢ်ပူၤဘၣ်.”

သံကွၢ်သံဒီးဒီးဆိၣ်လိာ်ခဲၣ်ရံၣ်ကရၢဖိ, လၢမးၤၤ ၂၀၀၄

တၢ်ကတိၤပျံၤကတိၤဖုးဒ်အံၤ မ့ၢ်မးတၢ်ကိသုၣ်ကိသးလၢလီၢ်ကဝီၤခွၢ်အဲၣ်ပှၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတ ဖၣ်အဂီၢ်လၢအဘၣ်ဆဲးဒီးတမၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

“တၢ်အံၤမုၢ်မးတၢ်ကိသုၣ်ကိသးတခါလီၤ. လၢနီၣ်လၢအပူၤကွံာ်တဖၣ်, န့ၣ်ဒါမုၢ်ဟဲတဘျီဘျီန့ၣ် ပှၤလီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်ဖိ လၢပဟီၣ်ကဝီၤပူၤတဖၣ် လဲၤဃုာ်ပန့ၣ်ဟးဆဲးအသးလၢဝံၤမီ [ကျိတဲၣ်ကိၢ်] န့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်တမၤဒ်အတဲၣ်[ကျိတဲၣ် အသုး] န့ၣ်, ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်တၢ်ကမၤအသးဒ်အတဲၣ်အသိးခါ, ပတသ့ၣ်ညါဘၣ်.”

သံကွၢ်သံဒီးဒီးဂၤသးခိၣ်, မးၤၤ ၂၀၀၄

ခွၢ်အဲၣ်ယုၢ်အတၢ်ကတိၤတၢ်ဒီးသုးပဒိၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤစးထီၣ်အသး လၢ လၢနီၣ်ဝဲဘၣ် ၂၀၀၃ န့ၣ်လီၤ. ခွၢ်အဲၣ်ယုၢ်ဆူန့ၣ်အဖလၢကထုးကွံာ်သုးတဖၣ်လၢ မုၢ်တြိၤကိၢ်ရဲၣ်အပူၤ ဒ်သီးပှၤ လီၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်ကက့ၤအိၣ်ဘၣ်ဆိးဘၣ်က့ၤလၢအလီၢ်အကျဲၤဒ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်တၢ် အံၤပယီၤသုးတဖၣ်တထူၢ်လိာ်အတၢ်ဆူဘၣ်, မ့မ့ၢ်တခီပာ်တီပာ်လီၤအသးလၢ အဘၣ်ဟံးန့ၢ်ထံ ကိၢ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. နီၢ်နီၢ်တခီ, အတၢ်ပာ်သးမ့ၢ်ဒ်သီးကပၤတံၢ်ဃာ်ဟီၣ်ကဝီၤ အံၤ လၢရဲၣ်ကျဲၤဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ်လၢကိၢ်ဆၢတၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤဒီး တၢ်ဘျီထီၣ်တမၢ်အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ.

သဝီဖိတဂၤလၢအအိၣ်လၢသဝီလၢအအိၣ်လၢဆိၣ်နံၤခိၣ် စံးဘၣ် KRW ၆အံၤလီၤ.

“ပှၤကွံာ်တလၢဘျဲၣ်ခဲလၢန့ၣ် ပယီၤသုးခိၣ်တဂၤဟဲလၢပသဝီ, တဲပှၤလၢပကဘါထုကဖၣ်တၢ်ဆူဆူဒ်သီး တၢ် ဘျီတမၢ်ကကဲထီၣ်လၢအဆိအကရူအဂီၢ်လီၤ.”

သံကွၢ်သံဒီးဒီး သဝီဖိလၢ ကျိထၣ် (ပာ်တဒါအမံၤ), ဖဲပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

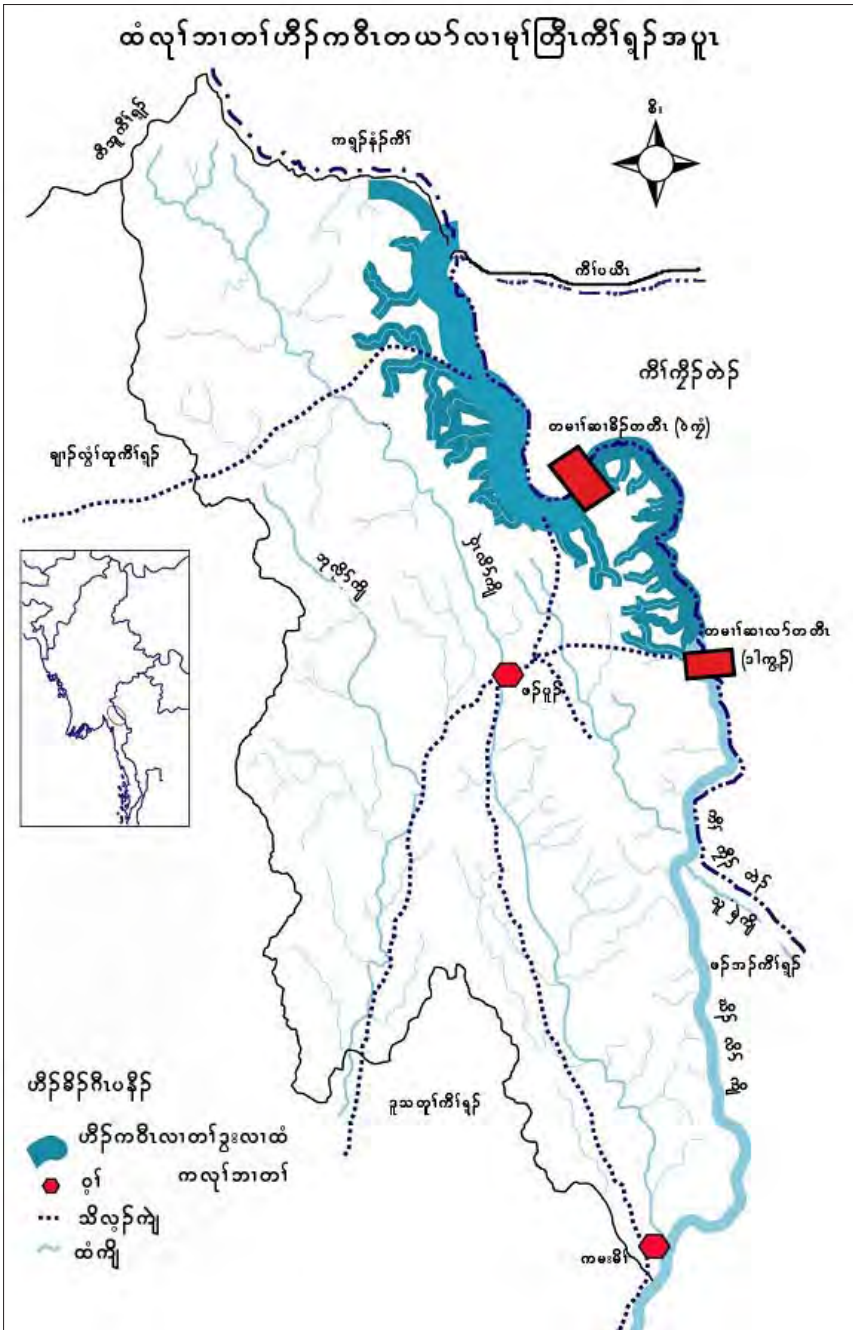
မ့ၢ်ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤ, တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအဘၣ်ဘူးဒၣ်လဲၣ်ဒီးတၢ်စုၤဒိကနၣ် တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်လၢကဘိ
ထုကဖၣ်လၢ တမၢၢ်ကကဲထီၣ်ခဲၣ်ချၢအဂီၢ်အဂီၢ်တခါ ဘၣ်တၢ်မၤအိၤလၢသဝီဖိအါန့ၢ် ၁၀၀ ဂၤ
လၢဆိၣ်က့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤ တဖၣ် ဖဲ လၢမးၤ ၁၆သီ, ၂၀၀၄ န့ၣ်လီၤ. အဲၣ်သ့ၣ်မၤဝဲဒၣ် မိၢ်လုၢ်ပၢ်
လၢအတၢ်တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘိတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတခါလၢအဆဲးဒၣ်သံခိၣ်မုၢ်ဆါတဖၣ်ကကဟုကယၢ်
ကွၢ်ထွဲန့ၢ်အထံကျိအံၤတခါလီၤ.

ဖဲဖဲပတုၤဘၣ် ၁၆သီ, ၂၀၀၃ နံၣ်န့ၣ် ပယီၤပြုၣ်ဟ့ၣ်အခိၣ်တဂၤဖဲဆူဒါကွၢ်လၢတၢ်ကွၢ်ဝဲ
ဒၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအံၤအတၢ်အိၣ်သးန့ၣ်လီၤ. ဒ်လီၢ်ကဝီၤတၢ်ကစီၣ်ပၢ်ဖျါဝဲအသိး, ပယီၤသးတဖၣ် ရဲၣ်
ကျဲၤလၢကမၤထီၣ်တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤအတြၢအသိတခါဖဲ ဒါကွၢ်လၢအအိၣ်စၢ်စၢ်ဒီး မိၢ်ခါထၣ်
လၢကမ့ၢ်တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤအကျဲလၢ ဝုၢ်ဖၣ်ပူၣ်ဒီး မုၢ်ယုၢ်ကဝီၤတခါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကူၣ်လဲၤ
မၤကၤအကျဲအံၤ ကဟ့ၣ်ထီၣ်အသုအသၣ်လၢ သးလၢအအိၣ်လၢမုၢ်တြီၤဟီၣ်ကဝီၤလၢ အအိၣ်
လၢ မုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးသးဟီၣ်ကဝီၤဒ် (ရတခ) အဖီလၢတဖၣ်ကဘၣ်ဘူးလီၤလီၤလၢတၢ်ကူၣ်
လဲၤမၤကၤအံၤန့ၣ်လီၤ.

ခဲအံၤ လၢကီၢ်ဆါဟီၣ်ကဝီၤဖဲဆိၣ်လိာ်ကျိန့ၣ် တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤအတြၢအိၣ်ခံတီၤလၢအမ့ၢ်
တဖၣ်ထၣ်, ဒီး မိၢ်ဖဲ (အိၣ်လၢကရၢၣ်နံၣ်ကီၢ်ပူၢ်စၢ်စၢ်ဒီး မိၢ်ဟီၣ်ခိၣ်) န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖိတၢ်လံၤတ
ဖၣ်ဖဲလဲၤ တီအူမ့ၢ်ဂ့ၤ, ဒီး လွဲၣ်ကီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၢ်ခံတီၤအံၤအိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ က.လ.လ.
တ တဖၣ်အတၢ်ပၤအဖီလၢန့ၣ်လီၤ. ပနံၣ်တဖၣ်တၢ်ဆွၢ်လီၤခိဖျိဆိၣ်လိာ်ကျိန့ၣ်လီၤ.

တနံၣ်အံၤ အိၣ်ဖျါလၢနအဖးသးလၢမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၢၣ်အပူၤတဖၣ် မၤဝဲဒ်သိးကန့ၢ်ဘၣ်ခူဖိသဝီ
ဖိတဖၣ်အတၢ်ဆိၣ်ထွဲအီၤခိဖျိ သူဝဲဒၣ် “တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်” အတၢ်မၤတဖၣ်လီၤ. ပထံၣ်ဘၣ်အ
ဒိတခါ ဖဲအဘိထီၣ် ခိပူး-ဖိထၣ်ကျဲ (ကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဖဲ ကဘျးပၤ ၂၇) ဖဲလၢမးၤ ၅ ဒီးအ့ၢ်ဖျိထီၣ်
သီ ၂၀၀၄ အဘၣ်စၢၤန့ၣ်အခါန့ၣ် တသူဝဲ တၢ်မၤဆူၣ်မၤစီးဘၣ်. မ့ၢ်တခါသူဝဲဒၣ် သိလ့ၣ်န့ၣ်ကျဲ
တသါလီၤ. မၤဝဲဒၣ်သဝီသးပျဲၤဖဲကိးလီၤန့ၣ်သဝီလၢအအိၣ်ဘူးအိၣ်တံၢ်တဖၣ်လၢကဖဲကွၢ်အဲၣ်သ့ၣ်
အတၢ်တုၤထီၣ်ကျဲအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလီၤ, ဒီးတၢ်ဒိတၢ်ဂီၤ, တၢ်ဂီၤမူတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်,တၢ်ဘျီ
ကျဲတဘိအံၤမၤဟးဂီၤဝဲ ခံၣ် ၂၅လီၢ် (၅၁ အ့ၢ်ကၢၣ်) န့ၣ်လီၤ. ပၤသဝီဖိတဖၣ်ပၢ်သုၣ်ပၢ်သးဝဲလၢ
ဖဲ သိလ့ၣ်န့ၣ်ကျဲဒီးဖဲခိဖျိခံၣ်တဖၣ်အခါ အဲၣ်သ့ၣ်တဒိတၢ်ဂီၤဘၣ်.

“အဲၣ်သ့ၣ်သူဝဲဒၣ်ကါထဲတၢ်တဖၣ်ဖဲအဘျီကျဲအခါလီၤ. အဲၣ်သ့ၣ်ဒိဟံၣ်ကီၢ်ဝဲဒၣ်တၢ်ဂီၤတဖၣ်, တၢ်ဂီၤမူတဖၣ်စၢ်ကိး
န့ၣ်လီၤ. ဖဲအန့ၣ်တံၢ်စံၣ်စိးပျဲၤစိးတဖၣ် အခါတဒိတၢ်ဂီၤတဖၣ်ဘၣ်. ဖဲအဲၣ်သ့ၣ်တုၤထီၣ်သဝီတဖၣ်န့ၣ် မၤသဝီဖိတဖၣ်
အိၣ်ဖျိဒီးဒိတၢ်ဂီၤတဖၣ်လီၤ.”

ဟိန်ခိန်ဂီ၊ နီနံဂ် ၁၆။ ထံလုၢ်ဘၢတၢ်ဟိန်ကစီၤတယၢ်လၢမုၢ်တြီၤကီၢ်ရၢၣ်ပူၤ

တမၢ်အတၢ်ဘၣ်ဒိယၢ်လၢ

တၢ်မ့ၢ်ဘျီထီၣ်တမၢ်သၢပျၢၤ တၢ်လီၤတံၢ်တခါလၢကဘၣ်ဒီယၢ်လၢပၤဂ့ၢ်လီၤအိၤတသ့ဘၣ်န့ၣ်
မ့ၢ်တၢ်မူတၢ်ဝၢလၢမိၣ်လီၤတြီၤပူၤဒီးအထံဒုထံဆၣ်အထံန့ၢ်ကွၢ်စီးလီၤကဝီၤတဖၣ် လၢအဟီၣ်မိၣ်
ညၣ်ထ့ၣ်မးလၢဟီၣ်မိၣ်ဃၢအံၤန့ၣ်လီၤ. မိၣ်လီၤတြီၤမ့ၢ်တြီၤဒီးမဲၢ်ဟီၣ်မိၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအံၤ တၢ်သ့ၣ်
ညါပၢ်ကဲ အိၤဒ် အမ့ၢ်တၢ်လီၤလၢအဘျးစဲၤဒ် တၢ်မူတၢ်ဝၢ လၢအအိၣ်လၢ အ့ၣ်ခွဲန့ၣ်ဟီၣ်
ကဝီၤဒိၣ်ဒီး ဖံမလ့ယၢ် ကဝီၤဒိၣ်လီၤ. ဒ် FER တၢ်ကရၢကရိၤအတၢ်ဃုသ့ၣ်ညါအသိး, ထံလုၢ်အ
တၢ်ကဲထီၣ်တၢ်ဘၣ်မိၣ်လၢ တၢ်မံၤလၢၣ်ၤၣ်ၤ ၂၃၅ ကလုၢ်အဂီၢ်လီၤ. လၢအကျါအံၤပၢ်ဃုၣ်ဒီးတၢ်မံၤ
လၢလၢအုၤအစၢၤကလီၤတူၢ်တုၢ်လံတဖၣ်ဒ်ဘိၣ်သအိၣ်, ခ့ၣ်ဘျး, တၢ်ဖိညါဘီ, ကျိၢ်မံၤဒီး တၢ်ဝါမဲၢ်
(လၢအအိၣ်ထဲကိၢ်ပယီၤတခါပူၤ)တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၁} လၢထံတခါ ညၣ်အတၢ်အါမးကဘၣ်ဒိဘၣ်
ထံးလၢတၢ်ဘျီတမၢ်အဃိန့ၣ်ဒီးလၢအကျါ ၃၅ ကလုၢ် မ့ၢ်ညၣ်တဖၣ်လၢအရ့ဒိၣ်ဝဲလၢမ့ၢ်ကျါဝဲၤ
ကွၢ်တၢ်ဖဲန့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဘၣ်ဒိယၢ်လၢတၢ်လၢအိၣ်သးသမူအဂ့ၢ်

တမားအတိုင်းကျအံ့ကဘဲဒီယုလဲနဲ့ပဲ ပှတဝါလါအအိုင်လါ ဃိုင်လိာ်ကျါဒုအဆင်အထံ
နီကွာ်စီးဟိာ်ကစီတဖင်အပူလါကီခံဘဲလါာ်အဂီန့ဒ်လီၤ။

ကညီဥမိသဝိမိလကိပ်ယီတကပလါအအိပ်လိပ်လိပ်ကျိအကြိပူတဖန်တင်ဒးသုညါ အိပ်ဘဲဒးဒီးသိပ်လိပ်ကျိတမင်အတင်ကျါအံတအိပ်ဘဲ. ၆ KRWမတင်သံကွင်သံဒီးဒီး သဝိမိ တဖန်ဘဲဒးဒီး တင်ကအိပ်တမင်အဂုင်ခါ ဥမိသဝိမိမဲလင်ဂ်လိပ်ပရါအတင်သုညါကိပ်ဒး ဂိဘဲဒးဒီး တင်ဘဲဒီးယင်လင်လကပဲပိင်ပွဲထိပ်အံလတင်အိပ်တမင်အသိပ်အဂုင်လိပ်.

ရှုမိသမိတဖန်ဘဉ်ကိဘဉ်ဂိဝဲလၢတၢ်အိၣ်ထီၣ်တမၤကမၤဘဉ်အဝဲသ့ၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢ
အအိၣ်လၢမိၣ်လိာ်ကျိၤအထံၣ်ထံၣ်တဖန်အတြိယူၤ ဒီးန့ၣ်ခိၣ်ဃၢၤတဖန် လီၤဘၢကွံာ်လၢထံ

^{၂၀} FER, June 2003, ကွန်လာအဖီခိဉ်တတိ။

၇၀ တမာ်ထံလာကျိခိ်ထိး

လၢန့ၣ်လီၤ.

“တၢ်မ့ၢ်ဘျီတမာ်အံၤ န့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်ကဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်ဗဲၣ်ဒီး တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်လီၤ. ပဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, ပစံာ်ဇး ပွဲၤဇး, ပတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအလီၢ်ဒီး သ့ၣ်မ့ၢ်ဝဲၣ်ဘိ တဖၣ်ကလီၤဘျုးကွံာ်လၢထံလၢလီၤ. ပမ့ၢ်ပုၤကစၢၢ်ကလိမိ ပမၤမ့ၢ်မၤ ဝဲၤ လၢတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအဂီၢ်လီၤ. အဃိ တမာ်အံၤအကဟဲစိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်လၢပဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.”

တၢၤအူဒၢသဝီဖိ, လူၤသီကိၢ်ဆၣ်, ဖဲးပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

တၢ်လီၤလၢ ဃိၣ်လီၤကျိအတြိပူၤဒီးအထံဒုထံဆၣ်တဖၣ်အတြိပူၤ(ကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤကဘျံး ပၤ ၆၀) တၢ်လီၤပၤလၢတိထီၣ်စံာ်ဇးပွဲၤဇးန့ၣ်န့ၣ် တအိၣ်အါလၢကဲာ်ဆိးဘၣ်. တၢ်မ့ၢ်ဘျီထံတမာ် န့ၣ် စံာ်ဇးပွဲၤဇးလၢအအိၣ်တဖၣ်လၢဟီၣ်ကစၢၢ်အံၤအပူၤတဝၢ်ကလီၤဘၢကွံာ်လၢထံဖိလၢ လီၤ. (ကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤပၤဖျါထံလုၢ်ဘၢတၢ် ကဘျံးပၤ ၆၀)

သဝီဖိလၢအအိၣ်လၢထံန့ၣ်တဖၣ်မၤကဒီးသ့ၣ်အိၣ်တၢ်လၢအဆါဝဲဒီးန့ၣ်ဘၣ်ကျိၣ်စ့တဆံးတ ကွၢ်ဖဲတၢ်ကိၢ်ခါအကတိၢ်လီၤ. တမာ်အံၤကဟံးန့ၣ်ကွံာ်တၢ်ဟဲန့ၣ်ဒ်န့ၣ်တဖၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အအိၣ် န့ၣ်လီၤ.

“ပုၤလၢအအိၣ်လၢထံကၢၢ်န့ၣ်တဖၣ် လုၢ်အိၣ်အသးသမူလၢတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်လီၤ. ဖဲထံလီၤဖျးအခါအဝဲသ့ၣ်သ့ၣ် ဖျးဝဲဒၣ် သဘျုးဟီၣ်လၢာ်, ဒံမ့ၢ်, ညါသျး, ဒီးသဘုအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်ဘျီတမာ်န့ၣ် ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ် တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူကကီၢ်လီၤ.”

ဖၢၣ်လၢဒၢသဝီဖိ, ပးဟဲကရူၢ်, ဘုသိၣ်ကိၢ်ဆၣ်, ဖဲးပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

န့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်ပၤဖျါထီၣ်အတၢ်ဘၣ်ကိၢ်ဘၣ်ဂီၤဘၣ်ဃးဒီး သ့ၣ်ပုၤတၢ်အိၣ်ယၤလၢအဘၣ် ဘျုးလၢတၢ်ဂ့ၢ်ကလုာ်ကလုာ်အဂီၢ် ကလီၤဘျုးလၢထံလၢအဂ့ၢ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

“ထံမ့ၢ်လုၢ်ဘၢတၢ်န့ၣ် ကလုာ်ဘၢဃုာ် သ့ၣ်မ့ၢ်ဝဲၣ်ဘိလၢအဘၣ်ဘျုးဘၣ်ဖျိလၢပဂီၢ် လၢပတၢ်တုၤဟံာ်တုၤဃိအဂီၢ် စံးတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.”

တၢၤအူဒၢသဝီဖိ, တုမုၢ်ဒၢကရူၢ်, လူၤသီကိၢ်ဆၣ်, ဖဲးပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

“သ့ၣ်လၢအလုၢ်အိၣ်ပူၤအိၣ်တဖၣ်ဒ်သ့ၣ်ပဟံာ်, ဖျုး, သ့ၣ်တလၢ [လါနံး], လါသံၣ်လါဘီၣ် [တလးအိၣ်], တဖၣ် ကသံကွံာ်လၢလၢထံလၢန့ၣ်လီၤ. အါန့ၣ်အန့ၣ် သ့ၣ်ဂံၢ်ဝဲၣ်စ့ၢ်လၢကသံတဖၣ်စ့ၢ်ကိးကလီၤမၤကွံာ်လီၤ.”

သၣ်သ့ၣ်ဒၢ, ပးဟဲကရူၢ်, ဖဲးပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

တၢ်ဘၣ်ဒိယၢ်လၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂ့ၢ်

လၢတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအတၢ်ဘၣ်ဒိယၢ်လၢအမဲၣ်ညါ, ဂူဖိသဝီဖိတဖၣ်ပၢ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ဘၣ်ကီၢ် ဘၣ်ဂီၤလၢသးအနီၢ်ဂံၢ်လၢအကအါထီၣ်တၢ်သမၤအီၤအလီၤတအိၣ်ဘၣ် လၢတမၢ်အတၢ်ဘၣ်တၢ် ဘၢအဂီၢ်ဖဲတၢ်မ့ၢ်ဘျီတမၢ်အခါန့ၣ်အဂ့ၢ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

“ပနၢ်လၢၢ်ပကဘၣ်ဃုာ်ဆူပုၢ်မုၢ်သီထီၣ်အပူၤကဒီးလီၤ. မုၢ်လၢၣ်ဒါအသးတဖၣ်ကဟဲပံးတမၢ်အတၢ်ဘၣ်တၢ် ဘၢအဃိန့ၣ်လီၤ.”

ပတုၤဒၢသဝီဖိ, လူၤသီကီၢ်ဆၣ်, ဖဲးပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

သဝီဖိတဖၣ်နၢ်ဝဲဒၣ်လၢ သးတဖၣ်ကမၤဝဲဒၣ်သီးအဝဲသ့ၣ်ကလီၤမၤကွံာ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအပူၤန့ၣ် လီၤ.

“န့ၣ်ဒါတဖၣ်ကဟဲဆူန့ၣ်လီၤအသးဖိတဖၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢပဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ, ဒ်သီးအမၤပးဂီၤပုၤန့ၣ်ကရူၤဒီးညီ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.”

ဝုၢ်နီၢ်ဒၢသဝီဖိ, ဘုၤသိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, ဖဲးပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

တၢ်မ့ၢ်ဘၣ်ဃုာ်ဘၣ်ဟးအိၣ်လၢပုၢ်မုၢ်ကနၢ်အပူၤ ကဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်လီၤထုးလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချု တကပၤ, ဒီးကမၤနးထီၣ်မၤဆံးလီၤစ့ၤလီၤ ဖိသၣ်တဖၣ်အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

“ဖိသၣ်အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ကလီၤမၤဖဲတၢ်မ့ၢ်ဘျီထံတမၢ်အခါလီၤ. မုၢ်လၢ ပကဘၣ်ဃုာ်န့ၣ်အသးတဖၣ်ဒီး အိၣ်လၢပုၢ်မုၢ်ကနၢ်အပူၤအဃိလီၤ. တၢ်အံၤကဒးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂီၢ်ကီၢ်လၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချုတကပၤ မုၢ်လၢ ဖဲပဃုာ်လၢသံာ် ခိၣ်ပုၢ်မုၢ်အခါ တမ့ၢ်ဒ်ပဟံၣ်အိၣ်ဃီအိၣ်ဘၣ်အဃိ ပကဆူးပကဆါအါထီၣ်လီၤ.”

တၢ်အူးဒၢသဝီဖိ, လူၤသီကီၢ်ဆၣ်, ဖဲးပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

ဘၣ်ဃးတၢ်ဟဲကဲပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲလၢကီၢ်တဲၣ်ကီၢ်န့ၣ် ဂူသဝီဖိတဖၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤဖဲန့ၣ်တဖၣ် တအဲၣ်ဒီးမၤဝဲဘၣ်.

“ပအိၣ်ဖဲအံၤမုၢ်တသ့လၢဘၣ် ဒီးပမ့ၢ်ဘၣ်လဲၤအိၣ်လၢဒဲကဝီၤတဖၣ်န့ၣ်...ပတၢ်အိၣ်ဘၣ်သဘူၤဘၣ်, ဒီးပကဘၣ်တၢ် ပၤပုၤဃံးဃံးလီၤ. အဃိသတးဒီး ပအိၣ်ဖဲအံၤတသ့ဘၣ်, ဒီးပလဲၤဆူကီၢ်တဲၣ်ကီၢ်တသ့စ့ၢ်ကိးဘၣ်.”

ထံက့ၢ်ဒၢသဝီဖိ, လူၤသီကီၢ်ဆၣ်, ဖဲးပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

ဖဲ ၂၀၀၄ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ, လၢကီၢ်တဲၣ်ကီၢ်ပူၤတဖိတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဃးတၢ်ကဆူၤက့ၤကညီဘၣ်ကီ ဘၣ်ခဲအဂ့ၢ်န့ၣ် လဲၤအသးဆိဝီၢ်ခံဆိပနၢ်ခံကွၢ်ကွၢ်လံလီၤ. ဒီးတၢ်အံၤတကးဘၣ်, တၢ်မ့ၢ်ဘျီတမၢ် သၤပုၤပုၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဖိအါမး အတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၤလၢကက့ၤအိၣ်က့ၤဆိးဝဲန့ၣ်တအိၣ်လၢ ဘၣ်.

တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ်လၢပုၤလိၢ်ကဝီၤဖိအဂီၢ်တအိၣ်

ပယီၤအသးအခိၣ်အနၢ်မ့ၢ်စံးဘၣ်ပုၤသဝီၣ်တဖၣ်လၢ အကန့ၢ်ဘၣ်ကလီၢ်“လိမ့ၣ်အူဂံၢ်ဘါ”(ပၣ်ဖျါတၢ်အီၤ လၢညါတတိၤလံၤလိၤ) ဘၣ်ဆၣ် နူသဝီၣ်တဖၣ် အတၢ်လဲၤခီဖျိလၢအခၢ်မးလၢအဝဲသ့ၣ် အဂီၢ်အံၤ သိၣ်လိတၢ်ဆၣ်အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်လၢ တမ့ၢ်အကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်လၢ တၢ်ဘျီတမာ်အံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

“ပမ့ၢ်ကွၢ်ကွၢ် ပတၢ်လဲၤခီဖျိန့ၣ်, ပဘၣ်တၢ်ဆိၣ်ဘၣ်ဆိၣ်ဘၢပုၤလၢပယီၤတဖၣ်လၢဆၢကတီၢ်ဖးယံၣ်လံၤ. ပဆိမိၣ်လၢတၢ်မ့ၢ်ဘျီတမာ်န့ၣ်, တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ်တအိၣ်လၢပဂီၢ်နီၣ်တမံၤဘၣ်. ကဘၣ်ဘျးဒၣ် ပယီၤပဒိၣ်မိၤလီၤ.”

သဝီၣ်လၢဆိၣ်ကွၢ်ဟီၣ်ကဝီၤ, စဲးပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

တၢ်ဘျီထီၣ်ပလူၣ်တမာ်(လိပံတး) လၢကရၢၣ်န့ၣ်ကီၢ်အပူၤ ဒုးန့ၣ်ဖျါတၢ်လံၤလၢ နူသဝီၣ်တဖၣ်လၢ မၤလူၣ်တမာ်အံၤ မၤဘၣ်ပုၤကလုာ်လၢကရၢၣ်န့ၣ်ကီၢ်ပူၤၣ် ကယါ ဒီး ယိၤဒိၣ်ဖိတဖၣ်ၣ်သီးကကဲထီၣ် ပုၤလိၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်ဒီး, ဣၢ်ဘၣ်ပယီၤသးလၢအအိၣ်လၢတမာ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်တဖၣ်အတၢ် မၤပယွဲပုၤဂ့ၢ်ဝီၣ်ယၢ်ထီၣ်ဒါအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကကဲၣ်ကတီၤတမာ်, ဘျီကွၢ်တမာ်အဂီၢ် ပုၤသဝီၣ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအီၤလၢပယီၤသးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ပိၢ်လၢပနၢ်အဖျါတဘၣ်ဘၣ်တဖၣ် တၢ်ပၣ်လိၤအီၤလၢတမာ်အကဝီၢ်ကပၤန့ၣ်လီၤ. စဲး ပလူၣ်တမာ်အံၤ ထုးထီၣ်န့ၢ်ဝဲဒၣ်ကီၢ်ပယီၤဒီတဘျီအလိမ့ၢ်အူဂံၢ်ဘါ ၁၇ မျးကယၤအခါ (လိဂံၢ်ဘါတဖၣ်အံၤမ့ၢ်ထဲဒၣ်လၢဝ့ၢ်တကူၣ်အဂီၢ်မိၤ) ပုၤလိၢ်ကဝီၤဖိအိၣ်ဘျးအိၣ်တံၢ်ဒီးတမာ်တဖၣ်အါတက့ၢ်တဒီးန့ၢ်ဘၣ်လိမ့ၢ်အူဂံၢ်ဘါနီၣ်တစဲးဒၣ်လဲၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၅}

ပုၤသဝီၣ်လၢမုၢ်တြီၤအပူၤတဖၣ်ဆူၣ်ဘိမုၢ်စၢ်ဖျိၣ်ကရၢဒီး ဘိမုၢ်သကိးဘိမုၢ်ပတီၢ်ပုၤတဝါတဖၣ်ၣ်သီးကကုၢ်ကျဲးစးတြီၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢတမာ်အံၤတၢ်သုတဘျီအီၤတဂ့ၢ်အဂီၢ်လီၤ.

“ပကျိၣ်ပစုမုၢ်ဂ့ၢ်, ပတၢ်စိတၢ်ကမိမုၢ်ဂ့ၢ်တအိၣ်လၢပကတြီၣ်သိးတမာ်အံၤတၢ်သုတဘျီအီၤတဂ့ၢ်အဂီၢ်ဘၣ်. ပမၤသ့ဒၣ်ပပာ်ဖျါထီၣ်ပတၢ်ဘၣ်သးတဖၣ်လီၤ.”

ကျိၣ်ခံၤသဝီၣ်, ဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ်, စဲးပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

ကညီၣ်မိၢ်သးပုၤလၢလူၤသီကီၢ်ဆၣ်အပူၤတဂၤ အိၣ်ဒီးအတၢ်ဂ့ၢ်လၢအဆၢဝဲဒၣ်ဆူ ဘိမုၢ်သကိးဘိမုၢ်ပတီၢ်ပုၤတဝါတဖၣ်အိၣ်မုၢ်ၣ်လၢအံၤအသိးလီၤ. “ယသးအိၣ်ဟ့ၣ်တခုၣ်ထီၣ်ထံဂ့ၢ်ကီၢ်ဂၤတဖၣ်, ဒ်သိးကဆိမိၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ပးဂ့ၢ်ပးဂီၤလၢပကတူၢ်ဘၣ်ဖဲတမာ်အံၤတၢ်ဘျီအီၤအယိၣ်န့ၣ်လီၤ. တမာ်တအိၣ်ဒီးဒၣ်လဲၣ်ပတူၢ်ဘၣ်လံၤတၢ်ကိတိၢ်ခဲအကလုာ်ကလုာ်ဒီး ပဂၢ်မုၢ်ဂ့ၢ်ပဝဲဒၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်ဘျီတမာ်န့ၣ်ယဆိမိၣ်လၢတမာ်ပကမူလၢဘၣ်.” တုမုၢ်ခံၤသဝီၣ်, လူၤသီကီၢ်ဆၣ်, စဲးပတုၤဘၣ် ၂၀၀၃

^{၂၅} SEARIN 2003, ကွၢ်လၢအဖိခိၣ်တတိၤ

တၢ်ဂီၤ - KRW (2004)

မ့ၤသၢၣ်— ဃီၣ်လိာ်ကိၣ်မ့ၢ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတခါလၢအဟ့ၣ်ထီၣ် လီၢ်ကဝီၤဒူဖိသဝီဖိတဖၣ်လၢတၢ်ဟံၣ်န့ၣ်လီၤ. ညာ်တဘီအံၤ ညာ်ကစၢ်ဆါဝဲဒီးန့ၣ်ဘၣ်စု ၂၄၀ ဘး, စုပျဲအံၤန့ၣ် ပျဲဝဲဟ့ၣ်သးန့ၣ် ၂ ဒၢလၢပျဲသးပျဲခံၤအိၣ်ဝဲလၢ, လၢတလါအတီၢ်ပျဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ကျၢၢ်တံၢ်ဒီး တၢ်ဆှၢန့ၢ်ပာ်ပနီၣ်တဖၣ်

တၢ်ပာ်ဖျါအံၤ ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ် ဂုဏ်သဗိဗိလၢကညီၣ်ကီၢ်ပူၤတဖၣ် တူၢ်ဘူးတူၢ်လဲတၢ်လံာ် “လိမ့ၣ်အူ အဂံၢ်အဘါလၢအပွၤ၅၁” လၢ EGAT ရဲၣ်ကျဲၤဝဲလၢကီၢ်ကီၣ်တဲၣ်အဂီၢ်လံာ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ် တူၢ်ဘၣ်ပယီၤသုးပဒိၣ်အတၢ်မၤအၢမၤသီလၢ အဒုးယၢရဲၣ်ကျဲၤလၢကဟံးန့ၢ်ပၤဟီၣ်ကဝီၤအံၤအပူၤ လံာ်လီၤ. ပှၤကမျၢၢ်လၢညါအိၣ်တၢ်လၢအိၣ်လိၣ်ကျိန့ၢ်လၢကီၢ်ပယီၤဒီးကီၣ်တဲၣ်ကီၢ်ဆၢအံၤတဖၣ် ဒီး ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်ဖျိးကွံာ်အီၤလၢ သုးပဒိၣ်အဒုးယၢရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်, ဒီးပှၤနီၣ်ဂံၢ်လၢအကထိဘၣ်သ့ၣ်ကွံာ် အူကီၣ်တဲၣ်ကီၢ်ပူၤ ဝဲအဂၤလၢအကထိတဖၣ် ဂုၢ်မူဂုၢ်ဂဲၤဝဲဒ်ပှၤလီၤအိၣ်ကမ့ၢ်တဖၣ်အသိးန့ၣ် လီၤ.

အိၣ်ဖျါတြၢၢ်ကလၢလၢသုးပဒိၣ်အံၤ တအိၣ်ဒီးတၢ်ပာ်လီၤသးလၢကသ့တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဒီး ဒိကန့ၣ်ပှၤလီၤကဝီၤဖိတဖၣ်အကလုာ် လၢအတၢ်မၤတၢ်ပာ်လီၤတၢ်ဆၢတဲၣ်ဘၣ်သးတမၢ်အတၢ် တိာ်ကျဲၤအံၤအပူၤ ဒ်တၢ်ဘျၢအကျဲၤလၢ ဟီၣ်ခိၣ်ခိၣ်မံၤရှၢၣ်လၢထံတမၢ်အဂီၢ် (WCD) ကွဲးပာ်လီၤ လၢတၢ်ကလူၤထွဲအီၤန့ၣ်လုၤတက့ၤဘၣ်လီၤ. မ့ၢ်တဖၣ်, အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်လဲၤဒံးဒၣ်တၢ်ဆူညါတခီရုၢ် ရၢၢ်ဒ်သိးကမၤလီၤမၤမၤဟးဂီၢ်ကွံာ်အဝဲသ့ၣ်, မၤဆူၣ်မၤစီး, မၤဆူးမၤဆါဒီးမၤသံ မၤလီၤမၤကွံာ်ဝဲ ဒၣ်လီၤကဝီၤဖိတဖၣ်တခီန့ၣ်လီၤ.

လၢ “တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်” အကူအိၣ်ဖျါအဖိလၢ, သုးပဒိၣ်အံၤမၤဒၣ်ဒံးအဖိလစံၣ်အၢသိၣ် ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအလုၢ်အလၢအသိးထီၣ်ဒါကညီၣ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၣ်, သုးပဒိၣ်အံၤမၤတၢ်အံၤ န့ၢ်ဒီးသုခိဖျိ ထံဘူးကီၢ်တံၢ် ဒီးတၢ်သုၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်ခိပနီၣ်တဖၣ်အတၢ်ဖိၣ်လိာ်စုဒီးအီၤလၢတၢ်မၤ အၢမၤသီတခါအံၤအပူၤ, ဒီးကျိၣ်စ့တၢ်မၤစၢၤတဖၣ်အသိးလီၤ.

လၢတၢ်န့ၣ်အသိး ဘိမုၢ်သကိးဘိမုၢ်ပတီၢ်ပှၤတဝၢတဖၣ်အလီၢ်အိၣ်ဝဲဒၣ်ဒိၣ်မးကကွၢ်ကဒါက့ၤ အတၢ်မၤစၢၤလၢအဘၣ်သးဒီးတၢ်ဂုၤထီၣ်သဝီထီၣ်အတၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်လၢ သုးပဒိၣ်ဒုးလိၣ်ထီၣ် ဖးထီၣ်ဝဲလၢကီၢ်ပယီၤပူၤအံၤန့ၣ်လံာ်လီၤ. ^{၂၆} တၢ်သုၣ်ဘၣ်ဆိဘၣ်က့ၤထံၣ်ရၢၢ်ကီၢ်သးတက့ၢ်, ဒီးတၢ်မၤ

^{၂၆} “...တၢ်အိၣ်သးအပတီၢ်အသိး, လၢတၢ်ကျဲးစးတခါအံၤအပူၤ, ယဆိမိၣ်လၢတၢ်အိၣ်သးလၢ ဘိမုၢ်သကိးဘိမုၢ်ပတီၢ်တၢ်မၤစၢၤ တဖၣ်ဒီး တၢ်ဘျၢလီၤစုလၢထံကီၢ်ပူၤအတၢ်အိၣ်သးတကြးလဲလိာ်သး တချးဒီးလၢ တၢ်အိၣ်သးဘၣ်သး ဂံၢ်ဘါကရၢၢ်လၢအဂၤ (လၢသုး ပဒိၣ်အမဲၣ်ညါ) အတၢ်မၤယုၢ်မၤဝီၤတၢ်လၢထံၣ်ရၢၢ်ကီၢ်သးတခီ လဲလိာ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.” ပညဲရိၣ်, သံကွၢ်သံဒီးအီၤလၢ DVB, ၅ နီၣ်ဝု ဘၣ် ၂၀၀၂)

န့ၣ်က့ၤဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢပှၤထံဖိကိၣ်ဖိအဂီၢ် မ့ၢ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ် တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဒီးအံၤ တဖၣ် ကဒီးဘၣ်တၢ်အိၣ်တူၢ်အိၣ်ကလီၤအိၤလၢသုးပဒိၣ်အပှၤခိၣ်ပှၤန့ၣ်တဖၣ်ဃါမနၤ ဒီး တၢ် အံၤ ကမၤနးထီၣ်တၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်လၢပှၤကိၣ်ပယီၤဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်န့ၣ်အဃိ ကညီတၢ်ကွၢ်ထွဲကဟုကယၢ်ထံကျိထံကွၢ် ပၢ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ပၢ်သး တဖၣ်ဒ် လၢအံၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

ဆူ နအဖ အအိၣ်

- ကပတုၢ်ကွၢ် အတၢ်မၤအၢမၤသီထီၣ်ဒါကမျၢၢ်လၢကညီကိၣ်ပူၤဒီး ထးကွၢ်အသုးတဖၣ်လၢ ကညီကိၣ်ဟီၣ်ကစီၤလၢ

- ကစူးကွၢ်ညီကွၢ် တၢ်ကျဲၤလၢကဘိထီၣ်တမၢ်တဖၣ်လၢဃိၣ်လိာ်ကျိအပူၤ, အဂ့ၢ်ဒ်အံၤထံ ကျိအံၤမ့ၢ်တၢ်အရ့ဒိၣ်လၢ ကိၣ်မိၢ်ပှၤအ့ၣ် န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃါဒီးတၢ်မူဘျးစဲဂ့ၢ်ဖိ (eco-system)အဂီၢ် အဃိလီၤ. ကျဲလၢတၢ်မၤန့ၢ်လီၤဂံၢ်ဘါလၢအတမ့ၢ်တၢ်ဘိထီၣ်တမၢ်လၢဃိၣ်လိာ်ကျိအပူၤတဖၣ် တၢ် ကဘၣ်ဃုအီၤတီၢ်နီၤလီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ် တၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ် ကဘၣ်အိၣ်ဒၣ်လၢတၢ်တီၢ်ခိၣ်ရဲၤလဲ လၢအဘၣ် တၢ်ဃုထၢအီၤလၢဒံၣ်ခိၣ်ကရၢၣ်စံၣ်အကျဲသန့အစုပူၤစီၤလီၤ.

ဆူ ကျိၣ်တဲၣ်ပဒိၣ်အအိၣ်

- ကပတုၢ်ကွၢ် တၢ်ကျဲၤလၢကတမၢ်ထံလၢဃိၣ်လိာ်ကျိအပူၤ, မ့ၢ်လၢတၢ်ဘၣ်ဘျးလၢလိာ်က စီၤကမျၢၢ်အဂီၢ်တအိၣ်ဘၣ်အဃိလီၤ. မ့ၢ်တဖၣ်, တမၢ်တဖၣ် ကဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်သုးဆူၣ်လိာ်သုး ဆူၣ်ကျဲ, တၢ်မၤဆူၣ်မၤစီ, တၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢ်, ဒီး တၢ်မၤပယုပှၤကညီခွဲးယၢ်လၢအဂၤတဖၣ် လၢလိာ် ကစီၤကမျၢၢ်တဖၣ်အလီၤ, လၢအကဒုးနးထီၣ် တၢ်လိာ်အိၣ်ကမ့ၢ်အတၢ်ဂ့ၢ်ကိအဃိလီၤ.

- ကပတုၢ်ကွၢ် တၢ်ဘျးလီၤစ့အကွၢ်အဂီၢ်တမံၤလၢလၢကိၣ်ပယီၤအပူၤ တုၤဆၢကတီၢ်ဖဲ ဒံၣ်ခိၣ်ကရၢၣ်စံၣ်အိၣ်ထီၣ်လၢကိၣ်ပယီၤအပူၤတစုအဂီၢ်. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ တၢ်ဘျးလီၤစ့လၢဆၢကတီၢ်ဖဲ အံၤ မ့ၢ်တၢ်ဂီၤကၢ်ကျၢၤထီၣ် သုးမိၢ်စီရီၤ ဒီး မ့ၢ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤသုးပဒိၣ် လၢအတၢ်မၤနၢၤကလုာ် ညီၣ်ဖိတဖၣ်အတၢ်တီၢ်ကျဲၤတဖၣ်အဃိလီၤ.

- ကပတုၢ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်အတၢ်ဟ့ၣ်မၤစၢၤတဖၣ် ဆူကိၣ်ပယီၤအပူၤ တုၤဆၢကတီၢ်ဖဲဒံၣ် ခိၣ်ကရၢၣ်စံၣ်အိၣ်ထီၣ်လၢကိၣ်ပယီၤပူၤတစုအဂီၢ်. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ တၢ်ဘၣ်ဘျးဘၣ်ဖျိၣ်လၢအယဲထီၣ် တဖၣ် ကတုၤဒၣ်ဆူသုးအလိာ်လၢအိၣ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်မိၤ, ဒီးတၢ်ဘၣ်ဘျးတဖၣ်န့ၣ် တၢ်တဟ့ၣ် နီၤလီၤဆူကမျၢၢ်တဖၣ်အအိၣ်ဘၣ်အဃိလီၤ.

တၢ်ဘျးစဲတဖၣ်

တၢ်ဘျးစဲ ၁. တၢ်သံကွၢ်သံဒီးတနီၤဒီးသဝီဖိစဲဟီၣ်ကဝီၤလၢတၢ်ကတုတမာ်တဖၣ်
(ဟံးန့ၢ်က့ၤလၢ တၢ်ဂီၤမူ တၢ်ကွဲးနီၣ်လၢ KRWရၢလီၤဝဲ ဝဲ ယူၤ ၂၀၀၄ အယူၤ)

သံကွၢ်-တၢ်မ့ၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ထီၣ်ဟီၣ်လိာ်ကျိထံတမာ်န့ၢ် ဂူဖိသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ကဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်
မဲၣ်ဒီးမတၢ်ဒုတဖၣ်လဲၣ်တဲပွၤကသ့ၤဧါ.

စံးဆၢ-တၢ်မ့ၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တမာ်န့ၢ် တၢ်ကီၤတၢ်မဲၣ်ကအိၣ်အကလုာ်အလုာ်လီၤ. လၢတၢ်ဖံးအိၣ်မၤ
အိၣ်, တၢ်လုာ်အိၣ်သးသမူတၢ်ဖံးတၢ်မၤတကပၤစ့ၢ်ကီၤ ကကဲထီၣ်တၢ်ကီၤတၢ်မဲၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢပအိၣ်
လၢထံကျိန့ၢ်ဒီးပဖဲးအိၣ်ဒုးပဖဲးအိၣ်သံၣ်လီၤ. သံၣ်ဧါပၤဧါန့ၢ်ကလီၤဘျၢစ့ၢ်ကီၤလီၤ. အဃိ,
ကကဲထီၣ်တၢ်ကီၤတၢ်မဲၣ်လၢတၢ်လုာ်အိၣ်သးသမူတကပၤ, ဒီးသ့ၣ်ဧါဝဲၣ်ဧါတဖၣ်စ့ၢ်ကီၤပသုအီၤလၢ
တၢ်တုဟံၣ်တုဃိစ့ၢ်ကီၤလီၤ. အဃိသတးဒီးတၢ်မ့ၢ်တုထီၣ်ထံတမာ်ဒီးသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်လီၤဘျၢကွၢ်
န့ၢ် ကကဲထီၣ်စ့ၢ်ကီၤတၢ်ကီၤတၢ်မဲၣ်လၢတၢ်ဘျီဟံၣ်ဘျီဃိ,တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးန့ၢ်လီၤ. ဒီးအဂၤတမံၤ, တၢ်
မ့ၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တမာ်န့ၢ် ကကဲထီၣ်တၢ်ကီၤတၢ်မဲၣ်လၢသုၣ်ဒါတဖၣ်န့ၢ်ကယဲထီၣ်က့ၤတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ,
တနီၤကယဲတုၤလၢသဝီပူၤဒီးဂူဖိသဝီဖိတဖၣ်ကဘၣ်စံၣ်မ့ၢ်ဟးဖျိးဒီးကထံၣ်ဘၣ်တၢ်ကီၤတၢ်မဲၣ်စ့ၢ်ကီၤ
လီၤ.

သံကွၢ်-ပအဲၣ်ဒီးသံကွၢ်နၤ ကွီတဖျၢၣ်အံၤအတၢ်အိၣ်သုၣ်လီၤသးဒီးအတၢ်စံၣ်စိၤတဲစိၤတဖဲးဖိ
ကသ့ၤဧါ

-ကွီတဖျၢၣ်အံၤစးထီၣ်ကဲထီၣ်လံလၢညါအပူၤကွၢ်တဘျးန့ၢ်လံဘၣ်ဆၢၣ်ခီဖျိသုၣ်ဒါအတၢ်ဟူးတၢ်
ဂဲၤအဃိဖဲ ၁၉၉၄ န့ၢ်ဟးဂီၤကွၢ်လီၤ. ဝဲ ၁၉၉၅ န့ၢ်န့ၢ်ဝဲဒၣ်ခုၣ်ဘၣ်အုၣ် ထးထီၣ်န့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဒုး
အိၣ်ထီၣ်ကဒါက့ၤအီၤလီၤ. ကလူၢ်ခိၣ်န့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးလီၢ်ကဝီၤပၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါသ့ၣ်တဖၣ်ထံၣ်ဝဲ
လၢ ပၤဖိသုၣ်တနီၤအဲၣ်ဒီးလဲၤမၤလိတၢ်လၢဒဲကဝီၤဘၣ်ဆၢၣ်လဲၤဝဲတန့ၢ်ဘၣ်. ထံၣ်ဝဲဒၣ်လၢမ့ၢ်ဒုး
အိၣ်ထီၣ်တီၤမၤသးကွီတဖျၢၣ်ဒီးဖိသုၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ကအိၣ်ဘၣ်က့ၤကွီဝဲအံၤအဃိဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲကွီ
တဖျၢၣ်အံၤလီၤ. ကွီတဖျၢၣ်အံၤစးထီၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးတုၤဝဲအံၤန့ၢ်အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢန့ၢ်န့ၢ်
ဘျၢၣ်လံ. ဆၢကတီၢ်မဲၣ်အံၤ ပအိၣ်ဝဲအံၤပပာ်လၢပအိၣ်လၢတၢ်သုၣ်မံသးမုာ်, ပအိၣ်မုာ်မုာ်ခုၣ်ခုၣ်
တသ့ဘၣ်. ပစံးလၢသုၣ်ဒါအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတအိၣ်ဘၣ်န့ၢ် ပစံးတသ့ဘၣ်. ဝဲယယဲသိၣ်လိတၢ်
အခိၣ်ထံးတန့ၢ်ဝဲ ၂၀၀၁ တန့ၢ်န့ၢ် သုၣ်ဒါယဲတုၤလၢကစၢ်လုာ်လၢအဘျးဒီးပၤအဃိ, ပတၢ်ထီၣ်
ကွီဘၣ်ဟးဂီၤကွၢ်ခံန့ၢ်ညါန့ၢ်လီၤ. ဝဲအဝဲသ့ၣ်ယဲအိၣ်အဆၢကတီၢ် ကွီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ထီၣ်က့ၤကွီ
တဘျီလၢဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်ခးဖိလီၤတၢ်ဒီးကျိဖးဒိၣ်န့ၢ် အိၣ်စ့ၢ်ကီၤလီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ်ခးဝဲတလီၤလၢကွီ
တကပၤကီၤဘၣ်. ခးဝဲလီၤတဲာ်လၢပအိၣ်တၢ်အဆၢလၢတတီၤ ဘၣ်ဆၢၣ်တဘျးတယံၤဒီးပၤန့ၢ်လီၤ.

ကွၢ်စိလီၤဝဲဒီး(မုၢ်အီးလူး)ဝံၤခးလီၤဝဲတၢ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်ဒ်န့ၣ်အဖီစိၣ်, ပအိၣ်ခဲအံၤအိၣ်ဒၣ်ပအိၣ်ကသုၣ်စီၢ် အိၣ်ပျံၤအိၣ်ဖူးန့ၣ်လီၤ. ပကအိၣ်ညီလာမုၢ်မုၢ်ခုၣ်န့ၣ် ပအိၣ်တသ့ဘၣ်, ပဘၣ်အိၣ်ဒၣ်လာတၢ်ပလီၢ်သ့ၣ်ပလီၢ်သးဒ်န့ၣ်လီၤ.

ဘၣ်ဘးလၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တစီ, တၢ်မ့ၢ်မၤထီၣ်ထံတမၢ်န့ၣ်ကွီတဖၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲတသ့လၢၤဘၣ်ခီဖျိလၢကဘၣ်စံၣ်မ့ၢ်ဟးဖျိးအဃိတၢ်အံၤကကဲထီၣ်စ့ၢ်ကီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တကပၤစ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. အဂၤတမံၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ကလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲလီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်လၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချတကပၤစ့ၢ်ကီး ခီဖျိလၢပကဘၣ်စံၣ်မ့ၢ်ဟးဖျိးဒီးပကဘၣ်ဟးအိၣ်လၢခပူၤပူၤလၢမံၤခိၣ်သိၣ်လၢပူၤအဃိ ကကဲထီၣ်စ့ၢ်ကီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလီၤ. ဘၣ်မနုၤလဲၣ်န့ၣ်ပမ့ၢ်ဟးစံၣ်ဒ်အံၤန့ၣ် တၢ်ခုၣ်တၢ်ဂီၢ်ကဘၣ်ပှၤဒီးပကဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်ခဲတၢ်အကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ.

ပူၤသဝီပူၤအံၤ ဘၣ်ထွဲဘၣ်ဘးဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချတကပၤန့ၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲအိၣ်ဖးဒိၣ်ညါ, ပအိၣ်တဘျးဒီးကသံၣ်ကသီဒီးပဘၣ်မၤန့ၣ်ကသံၣ်ကသီကိကိခဲ, ပဃုတဘၣ်, မၤတဘၣ်,အိၣ်ဒၣ်လၢပှၤမ့ၢ်ဟးလီၤပူၤသဝီပူၤ,မ့ၢ်ဟးစိးကသံၣ်ကသီဒီးဒုးအိၣ်ထံဖိကိၢ်ဖိလၢကသံၣ်တဘျီဘျီန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆၢဟံၣ်လၢအိၣ်ဘျးဒီးပှၤအိၣ်တဖျၢၣ်စ့ၢ်ကီးကသံၣ်ကသီတလၢလၢပဂီၢ်ဘၣ်, ပမ့ၢ်လဲၤထီၣ်တၢ်ဆၢဟံၣ်ဒီးပဘၣ်ဃုအိၣ်ကသံၣ်ကသီလၢပဂီၢ်တဆံးတက့ၢ်လီၤ. တၢ်ဆၢလၢအဒိၣ်အမုၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ပကူစၢ်တသ့ကီးဘၣ်.

သံကွၢ်-လၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတစီဘၣ်ဘးလၢဒုၣ်ဒါတကပၤန့ၣ်န့ၣ်လၢတၢ်ကကဲထီၣ်သးဒ်လဲၣ်- ကကဲထီၣ်သးဒ်လဲၣ်န့ၣ် တဲက့ၢ်တသ့လၢၤဘၣ်. ကအါန့ၣ်အလီၢ်သၢဆးလီၤ. မ့ၢ်လၢအပူၤကွံာ်တၢ်တဆးန့ၣ် အခဲအံၤမၤက့ၢ်ဝဲခဲဆး, တၢ်မ့ၢ်ခဲဆးအံၤကမၤက့ၢ်ဝဲသၢဆးလီၤ. အဃိ, ပဝဲပအိၣ်ပဆီးက့ၢ်တသ့လၢၤဘၣ်. အန့ၣ်တဘျီ ပကဘၣ်လဲၤအိၣ်က့ၢ်ဆူလဲၣ်တယးတဘၣ်လၢၤဘၣ်.တမၢ်တဘိအံၤမ့ၢ်ကဲထီၣ်လံတဘျီန့ၣ် တၢ်တမံၤန့ၣ်န့ၣ်အဖီ တစီန့ၣ်အကဘၣ်ဟံးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢလၢတမၢ်တဘိအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဃိဒ်သီးပှၤလဲၤမၤဟးဂီၢ်တမၢ်တဘိအံၤ, မၤတံာ်တးတမၢ်တဘိအံၤသုတသ့အဂီၢ်န့ၣ်အဝဲကဟံးအါထီၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ, ဒီးပူၤသဝီလၢအအိၣ်ဘျးဒီးတၢ်လီၤဝဲအံၤတဖၣ်ကနီဖျိးဝဲန့ၣ်ပသမၤအလီၢ်တအိၣ်ဘၣ်. အဂၤတမံၤ, မ့ၢ်ထံၣ်ပူၤဖိသဝီဖိစဲတၢ်လီၤဟီၣ်ကဝီၤဝဲအံၤန့ၣ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်လၢကမၤကိမၤခဲဝဲတၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ကအိၣ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ.ညီၣ်လၢမ့ၢ်ထံၣ်ဝဲလၢပှၤပူၤမ့ၢ်ဂ့ၢ်,တၢ်လီၤလၢအိၣ်စီၤစုၤဒီးသဝီမ့ၢ်ဂ့ၢ်အါတက့ၢ်လၢမၤကိမၤခဲဝဲန့ၣ်လီၤ.

ပဆိကမိၣ်သးလၢပူၤသဝီဖိတဖၣ်ထံမ့ၢ်လုာ်ဘၢတၢ်သပျၢ်ကတၢ်န့ၣ်ပဃုၢ်မ့ၢ်တသ့ဘၣ်ဒီးသ့ၣ်လၢပကဘၣ်သံလီၤ.

ပမုၢ်လၢသပျၢ်ကတၢ်လၢတၢ်ကရၢကရိမိၢ်ပှၢ်ကဃုကျဲဃုကဝီၤဝံၤကတီၣ်န့ၣ်ပှၤအဂ့ၢ်အကျါဆူဘိမုၢ်စၢ်ဖျိၣ်ကရၢ ဒ်သီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတခါအံၤသုတကဲထီၣ်တဂ့ၢ်အဂီၢ်လီၤ. ပမုၢ်လၢဒီးပာ်ဂံၢ်ပာ်ဘၢလၢပမိၣ်ပန့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

၇၈ တမာ်ထံလာကျိခိ်ထိး

ပဲလၢကမျၢ်အသနၢ်, ပထးထီၣ်ပယုးပပျၢ်တသ့ဘၣ်, ပတြိဆၢအိၤတသ့နီၣ်တမံၤဘၣ်အိၣ်ဒၣ် ပတြိဆၢအိၤလၢပတၢ်ကတိၤလီၤ. ပဆၢမုၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ်ကရၢၣ်အမ့ၢ်ပှၤကညီအစွဲးပယၢ် ကရၢသ့ၣ်တဖၣ်တြးဆိကမိၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်လၢပဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

- တမာ်တဘီအံၤ သုတကဲထီၣ်တဂ့ၤအဂီၢ်ယဆိကမိၣ်ဘၣ်ဆၣ်ယမၤတၢ်တသ့နီၣ်တမံၤဘၣ်. ယမုၢ် လၢတၢ်လၢထံဂၤကိၢ်ဂၤသ့ၣ်တဖၣ်ကတြိစၢၤပှၤန့ၣ်လီၤ. လၢပလီၢ်ကစီၤဖဲအံၤပကတြိအဂီၢ်လီၤဂၢ် လၢပတြိတန့ၣ်ဘၣ်, ဘၣ်မနုၤလဲၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ကဲပဒိၣ်ဒီး, ကမၤသကိးတၢ်အဆိပဝဲမ့ၢ်ပှၤ ဆဲးဆဲးဖိတဖုပကတြိပှၤအဒိၣ်တဖုတန့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

- ဃိၣ်လိာ်ကျိတဘီအံၤပနၢ်မ့ၢ်ကဲထီၣ်န့ၣ် ကဲထီၣ်တၢ်ကိတၢ်မဲလၢၢ်ပဂီၢ်သပှၢ်တၢ်လီၤ. ပမုၢ်လၢလၢသုတကဲထီၣ်တဂ့ၤလီၤ. ပတြိဆၢအိၤလၢပတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘါ, ပကျိၣ်ပစ့ဒီးပတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ် တကးတအိၣ်ဘၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်. သုတမံၤလၢပတြိအိၤလၢပတၢ်ကတိၤတစံးတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂုၤတၢ်ဂၤလၢယအဲၣ်ဒီးတဲဖျါန့ၣ်အိၣ်ဒၣ်လၢပပှၤကလုာ်ခိၣ်န့ၣ်လၢအဘၣ်ဃးန့ၣ်ဆၢၣ် ခိၣ်ဃၢၤတဖၣ်ဒ်သီးတၢ်ဂ့ၤလၢပှၤကတိထံတမာ်အံၤ ကဟးသံကွၢ်သံဒီးဒီးကမျၢ်ကတဲပှးအဝဲသ့ၣ် ဒီးကပၢ်ဖျါအိၤဆူတၢ်ဖိခိၣ်ကွၢ်ကွၢ် ဒီးသုတကဲထီၣ်တဂ့ၤအဂီၢ်ပကဘၣ်တြိဆၢသကိးန့ၣ်လီၤ.

- ယအဲၣ်ဒီးတြိဆၢအိၤလီၤ. ယတဲတၢ်အါတဲတၢ်ဂီၢ်, ယတဲတသ့ဘၣ်. ယကဟ့ၣ်လီၤပှၤသးပှၢ် အကလုာ်တခါလီၤ. တဲဝဲဒ်အံၤ-

“သ့ၣ်ခိၣ်တိထံလုာ်ဘၢစုး

ဖိမိၢ်ဘျီအလီၢ်တမုၢ်

သ့ၣ်ခိၣ်တိထံဝဲၣ်ဖိမိၢ်

ဖိမိၢ်ဘျီအလီၢ်တအိၣ်”

ပှၤမ့ၢ်တိထံန့ၣ်ယသၢကအိၣ်က့ၤၣ်လဲၣ်. ယအိၣ်တသ့, အိၣ်တဘၣ်လၢၤဘၣ်. ယကစၢ်ဖိၢ်ယ အိၣ်တသ့သ့. ယတၢ်သူၣ်တၢ်ဘျါဒိၢ် အိၣ်တသ့သ့. ယတအဲၣ်စ့ၢ်ဘၣ်.

- ယဆိကမိၣ်လၢပကတြိအဂီၢ် ပဂံၢ်ပဘါတအိၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်. ပကတဲထီၣ်လၢပကလုာ်န့ၣ် ကုတမ့ၢ်လၢကထီၣ်ဘးစ့ၢ်ကိးဘၣ်. ဘၣ်မနုၤလဲၣ်ပမ့ၢ်ဒၣ်ပှၤအဆဲးလီၤ. မ့မ့ၢ်လၢဘီမုၢ်စၢၤဖှိၣ် ကရၢသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်တြိစၢၤပှၤမးကန့ၢ်လီၤ. မ့မ့ၢ်လၢပဝဲပမၤတန့ၢ်တၢ်နီၣ်တမံၤဘၣ်.

-ဒ်သီးဃိၣ်လိာ်ကျိအံၤ ပှၤသုတတိထံတမာ်တဂ့ၤအဂီၢ် ယဲယတြိဆၢတသ့နီၣ်တမံၤဘၣ်. နၢ်က

, ပဝဲထံဖိကိၣ်ဖိပကတဲဘၣ်ပခိၣ်ပနၢ်လီၤ. ထံဒိၣ်ကိၣ်လဲၣ်တဖၣ်မ့ၤတဲတိထံတမၢ် ဒီးမ့ၢ်ထံၣ်ဘၣ်ဝဲ
ထံဖိကိၣ်ဖိဖံးအိၣ်မၤအိၣ်ဖျိၣ်ဖျိၣ်ယၢ်ယၢ်အံၤမ့ၢ်တသးကညီၤပှၤဘၣ်ဒီးမ့ၢ်ဆိၣ်ဘၣ်ဆိၣ်ဘၤပှၤဒီး
ပကဘၣ်တူၢ်လီၤ.

- မ့ၢ်လၢယၤတဂၤယတၢ်ထံၣ်န့ၣ် ယကတြီဆၢအိၣ်သီးသ့တကဲထီၣ်တဂ့ၤယမၤတသ့ဘၣ်.
ယကမၤလၢပစုၣ်စုတီၤယဂံၢ်ယဘိယမၤတသ့ဘၣ်. အဆိန့ၣ် ပတၢ်ကရၢကရိပခိၣ်ပနၢ်လၢ မ့ၢ်
ဟဲအိၣ်သကိးပှၤသ့ၣ်တဖၣ်ပမုၢ်လၢအဝဲကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘိကဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤပှၤဒီးကဟ့ၣ်ကူၣ်
ဟ့ၣ်ဖးပှၤလီၤ. လၢပဂံၢ်ပဘိပမၤတသ့ဘၣ်ပကဘၣ်မၤလၢပတၢ်စံးတၢ်ကတီၤလီၤ.

ထီၣ်ဘိသုးရှၢ်လာ၊ မၢ်တြိကီၢ်ရှၢ်အပူၤတဖၣ်

၁. ခလရ ၁၉ ၂. ခမရ ၃၄၀ ၃. ခမရ ၃၄၁ ၄. ခမရ ၄၃၄

သုးအိၣ်တၢ်လိာ်တဖၣ်

လူၤသီကိၢ်ဆၣ်ပူၤ

၁. လၢ်မုၢ်ဖျိ

၂. စီၤမုၢ်ဖျိ

၃. တဘီၤထၣ်

၄. ကီၤဝဲၤကွီ

၅. လၢ်စု

၆. လၢ်ကျိခိၣ်

၇. လၢ်ခွံဖျၢၣ်

၈. စီၤပူ

၉. ဃးခိၣ်

၁၀. ဖျးခိၣ်

၁၁. ကုၤခိၣ်

၁၂. ဖျၢၣ်ဂီၤ

၁၃. မိၤလိ

ခွဲၣ်လိာ်ကိၢ်ဆၣ်

၁၄. ခိၣ်ဆိး

၁၅. ကွံပနၢ်

၁၆. မဲၤဝဲၤ

၁၇. ကူဆူး

၁၈. မၢ်ထီ

၁၉. ထွံၣ်သံအုၣ်

၂၀. ကုၣ်ကီၢ်

၂၁. ခွံၣ်သံထၣ်

၂၂. မိၢ်မုၢ်

၂၃. မဲၢ်ပိးခံ

၂၄. ကစၢ်သၢ်ဖျၢၣ်

၂၅. ထံကဆိမဲ

၂၆. တီၣ်သူကျါ

၂၇. ဘီၣ်ကွီၣ်လဲၤ

၂၈. ကတၢ်တံး

၂၉. ဘီၣ်ကွီၣ်တီၤ

၃၀. မိၤလိာ်ကျိ

၃၁. ဝၣ်သိလိာ်

၃၂. မိၤတမိာ်

အုၣ်သိၣ်ကိၢ်ဆၣ်ပူၤ

၃၃. သံမုၢ်ထၣ်

၃၄. ဝၣ်လူၢ်ခိၣ်

၃၅. မိၤရူးကွီ

၃၆. ပးဖဲး

၃၇. ကိးကူးခိၣ်

၃၈. လုၢ်ခိၣ်ထံး

၃၉. မိၤပူး

၄၀. မဲၢ်ခါထၣ်

၄၁. ခါကွၢ်

၄၂. မိမိကွီ

၄၃. လၢ်တိ

၄၄. အုၣ်သုၣ်ထၣ်

၄၅. သိၣ်လဲၤထၣ်

၄၆. မိမိကွီ

၄၇. မဲၢ်ပိးမုထၣ်

၄၈. သံရိၣ်ထၣ်

၄၉. မဲၢ်ပး

၅၀. ခလရ ၁၉ တၢ်လိာ်

၅၁. ခမရ ၃၄၀ တၢ်လိာ်

၅၂. ခမရ ၃၄၁ တၢ်လိာ်

၅၃. ခမရ ၄၃၄ တၢ်လိာ်

၅၄. ကျိဖးဒိၣ်သုးဒု ဝဲၣ်တၢ်လိာ်

တၢ်မၤနီၣ်

တၢ်လိာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအမံၤမုၢ်ဒၣ် လီၤကဝီၤဖိတဖၣ်အတၢ်ကိးလိၤ. တမုၢ်ဒ်သုးအတၢ်ကိးဘၣ်.

တၢ်ဘျးဝဲ ၃. တၢ်ဂ့ၢ်မၤအသးၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ရၢၣ်လီၤသးအသီးဘၣ်သးသိၣ်လိာ်တမၢ်တၢ်တီၢ်ကျိၤ.
(ဟံးန့ၢ်လၢ (Foundation for Ecological Recovery, June 2003))

- ၁၉၇၉ EGAT အီးဘၣ်ရၢၤလီၤကမၤဝဲတၢ် ဃုသ့ၣ်ညါ ၁၄ ခါ ဘၣ်သး ကီၤလိာ်ကျိ (မဲခိၣ်) ဒီးသိၣ်လိာ်ကျိ အထံကျိဒုထံကျိဆၣ်တဖၣ်အထံယွၤလီၤဂံၢ်ဘါ
- ၁၉၈၁ EGAT ဆၢထီၣ်အတၢ်ဃုသ့ၣ်ညါအစၢတဖၣ်လၢအမၤဝဲဘၣ်သး လီၤမ့ၣ်အံၢ်ဂံၢ်ဘါ လၢထံတကပၤလၢအန့ၢ်ဘၣ်ဝဲကသ့လၢ သိၣ်လိာ်ကျိတမၢ်ဆၢခိၣ်တတီးဒီး သိၣ်လိာ်ကျိတမၢ်ဆၢလၢတတီး လၢကဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘါ ၄,၅၄၀ မံကၣ်ဝး ဒီး ၇၉၂ မံကၣ်ဝး စုာ်စုာ်ဖဲကိၢ်ပယီၤ-ကီၣ်တဲၣ်ကိၢ်ဆၢ. EGAT တၢ်ပာ်ဖျါနီၣ်ဂံၢ် 846-2409. ဝဲးပတုဘၢၣ် ၁၉၈၁
- ၁၉၈၁ ကီၣ်တဲၣ်ပဒိၣ်ကိၢ်တၢ်ကရၢ ဃုထၢပာ်လီၤ တၢ်မၤသကိးတၢ်ကရၢတဖုလၢကမၤတၢ် ဃုသ့ၣ်ညါဘၣ်သး တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်လီၤမ့ၣ်အူဂံၢ်ဘါလၢထံ ဖဲကိၢ်ပယီၤ-ကီၣ်တဲၣ်ကိၢ်ဆၢ. တၢ်မၤသကိးတၢ်တဖုအံၤ ပာ်ဃုာ်ဝဲဒီးကိၢ်ပယီၤပဒိၣ် လီၤမ့ၣ်အူဂံၢ်ဘါကရၢ (Burma Electric Power Enterprise), ကီၣ်တဲၣ်ပဒိၣ်တၢ်ကရၢကရိခဲခါလၢအမ့ၢ် National Energy and Policy Office (NEPO)ဒီး EGAT.
- ၁၉၉၁ တၢ်မၤသကိးတၢ်တဖုအံၤ ဟ့ၣ်ခွဲးဟ့ၣ်ယာ်ဝဲ EPDC ဒီပနံၣ်ဒ်သီးကမၤသကိးတၢ်လၢ တၢ်ကျဲၤတခါအံၤအပူၤလၢကျိၣ်စ့မ့ၢ်ဂ့ၤ တၢ်စးထီၣ်မၤတၢ်ဃုသ့ၣ်ညါသိထံ အဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤဝဲ တၢ်မၤသကိးတၢ်တဖုအံၤအတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်သၢအျိတအျိဖဲကိၢ်ပယီၤပူၤအခါန့ၣ်လီၤ.
- ၁၉၉၂ EPDC မၤဝံၤဝဲတၢ်ဃုသ့ၣ်ညါ ဒီး အတၢ်ဃုသ့ၣ်ညါအစၢန့ၣ် တၢ်မၤသကိးတၢ်ကရၢတူၢ်လိာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. EPDC အတၢ်ဃုသ့ၣ်ညါအပူၤ ပာ်ဃုာ် တမၢ် ၈ တီး လၢကထုးထီၣ်န့ၢ်လီၤမ့ၣ်အူဂံၢ်ဘါလၢအဆူၣ်မဲလၢာ် ၆,၃၈၇.၅မံကၣ်ဝးဒီး ကလၢာ်အူၣ်လၢာ်စ့ၤဝဲ အမဲရကၤဒီလၢာ် ၁၂၀,၀၀၀ ကကွဲၢ်. လၢတမၢ် ၈ တီးအကျါ ပာ်ဃုာ်ဒီးတမၢ်ခံဖျါၣ်လၢ EGAT မၤတုၢ်တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါလၢအမ့ၢ် သိၣ်လိာ်ကျိတမၢ်ဆၢခိၣ်(ဝဲကွဲ) ဒီးသိၣ်လိာ်ကျိတမၢ်ဆၢလၢာ် (ဒါကွဲၣ်) န့ၣ်လီၤ. အတၢ်ဃုသ့ၣ်ညါအစၢတဖၣ် လီၤဂၢ်လိာ်အသးဒီး EGAT အတၢ်ဃုသ့ၣ်ညါလီၤ.

၁၉၉၃ ကိုၣ်တဲာ် ပဒိုၣ်ကိတ်ကရၢ ကူၢ်လိာ်ဝဲဒၣ်တၢ်ကျဲၤလၢ တၢ်ကထုးန့ၢ်ထံလၢ ဃီၣ်လိာ်ကျိအတြိၤပူၤဒီးလွဲန့ၢ်ဆူ ကိးဖြါယါထံကျိလၢအအိၣ်လၢကိုၣ်တဲာ်ကိၢ်ပူၤလီၤ။ ဃီၣ်လိာ်ကျိတမာ်မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်အရၣ်အဒုတခါလၢတၢ်ကျဲၤထုးန့ၢ်ထံးအပူၤန့ၢ်လီၤ။

ဃုၤ ၁၉၉၄ Norconsult ဒီပနိုၣ်ကူၣ်လိာ်တၢ် ဆွၢ်ထီၣ်အတၢ်ပာ်ဖျါဆူ ADB အအိၣ်လၢအဘၣ်ဘးဒီး “တၢ်မၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီ စုလီၤဃုၣ်အတၢ်လၢဟီၣ်ကဝီၤ လၢခဲဘိဒယၣ်, လၢအိၣ်, ကိုၣ်တဲာ်, ဘံးယးန့ၢ် ဒီး တရူးကိၢ်ယုၢ်န့ၢ်ကိၢ်ရၣ်အပူၤ” န့ၢ်လီၤ။ တၢ်ပာ်ဖျါအံၤအပူၤ ဆွၢ်န့ၢ်ဝဲလၢတၢ်ကမၤတၢ်ဃုၣ်ညါလၢတၢ်ဘျီထီၣ်ထံတမာ်လၢ ဃီၣ်လိာ်ကျိအပူၤ, ဒီးတၢ်အံၤပာ်ဃုၣ်စ့ၢ်ကိးဒီး တမာ်ဆၢခိၣ်ဒီးတမာ်ဆၢလၢ ခံဖျါအံၤန့ၢ်လီၤ။

နိုၣ် ၁၉၉၄ ကိုၣ်တဲာ်အခိၣ်နၢ်အဒိၣ်အထီတဖၣ် ဆွၢ်န့ၢ်ဝဲလၢတၢ်ကဘျီထီၣ် ဃီၣ်လိာ်ကျိတမာ်ဝဲ တၢ်မၤသကိးတၢ်ကရူၢ်အတၢ်အိၣ်ဖျါအပူၤ

ယနူၤ ၁၉၉၅ ထးစံာ် ဆွံးနးဝး (ဝဲန့ၢ်ခါမ့ၢ် ထံဂုၤကိၢ်ဂၤကိတ်) လဲၤဟးဆူကိၢ်ပယီၤဒီး ဟဲက့ၤစံးဝဲလၢ နအဖသုးခိၣ် ခုၣ်ညိး ကူၢ်လိာ်ဝဲဒၣ်တၢ်ဃုၣ်ညါတဖၣ်အစၢ ဒီး သးမုၢ်လၢကဆိၣ်ထွဲတၢ်ဘျီထီၣ်တမာ်တဖၣ်လၢဃီၣ်လိာ်ကျိပူၤဝဲတၢ်လိာ်လၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၢတအိၣ်ဘၣ်န့ၢ်အဂ့ၢ်လီၤ။

မ့ၤ ၁၉၉၅ Panya Consultant Company, Ltd. မၤဝဲတၢ်ဃုၣ်ညါဘၣ်ဘးတၢ်ကတုၢ်မိၤဘိထံလၢ ဃီၣ်လိာ်ကျိဒီး သူမ့ၢ်ကျိတဖၣ်ဆူ ကိုၣ်တဲာ် ကိၢ်ဘူၤဘံဘိတမာ်အပူၤဒီး ဆွၢ်ထီၣ်ဝဲအတၢ်ဃုၣ်ညါအစၢဆူ တၢ်မၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီ လိာ်ဘါဝဲၤကျိအအိၣ်လီၤ။ လၢခံ ဝဲအံၤဒီးဝဲဖိကဟၣ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီကိတ်ဝဲၤကျိ ကူၢ်လိာ်တၢ်ကိတ်ကျဲၤအံၤန့ၢ်လီၤ။

ဃုၤလံ ၁၉၉၆ ကိုၣ်တဲာ်ပဒိုၣ် မၤလံာ်ဆံးဃာ်လၢ တၢ်နၢ်ပာ်လိာ်သးအဂီၢ် (MoU) ဒီးပယီၤသုးပဒိုၣ်လၢ ကိုၣ်တဲာ်ကမ္ဘၤ လီမ့ၢ်အူၢ်ဂံၢ်ဘါလၢအဆူၣ်ဝဲ ၁,၅၀၀ မံကၣ်ဝး လၢကိၢ်ပယီၤအပူၤ စးထီၣ် ၂၀၁၀ နံၣ်န့ၢ်လီၤ။ ဒီးဘိးဘၣ်ရၢလီၤဝဲလၢဆူညါကမၤဒံး လံာ်ဆံးဃာ်လၢတၢ်နၢ်ပာ်လိာ်သးအဂီၢ် ဘၣ်ဘးကဘျီတမာ်ဒီး သုးပဒိုၣ်အံၤန့ၢ်လီၤ။

၁၂ ၂၀၀၂ Sittiporn Rattanopas,လၢအမ့ၢ် EGAT အခိၣ် လဲၤထံၣ်လိာ်သးဒီး ပယီၤသးပဒိၣ် လၢအဘၣ်သးဒီးတၢ်ကဘျီထီၣ်သိၣ်လိာ်ကျိတမၢ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢအတၢ်ထံၣ်လိာ်ခံၤအလီၢ်ခံၤ အဝဲစံးဘၣ်တၢ်ကစီၣ်တဖၣ်လၢEGAT ကမ့ၢ်ပှၤအျၢလီၤစ့ၢ် အဘိကတၢ်တၢ်လၢတၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤအပူၤလီၤ. EGAT စံးစ့ၢ်ကိးဝဲလၢ တမၢ်ခံၤဖျၢၣ်အံၤ ကမၤစ့ၤလီၤ မ့ၢ်အူၤအပှၤလၢကီၣ်တဲၣ်အဂီၢ်လီၤ.

၅၂ ၂၀၀၃ EGAT ဒုးသ့ၣ်ညါ စံးန့ၣ်ဘျီၣ်ဒိၣ်ကရၢ အထံၣ်ဂုၤကိာ်ဂၤဂ့ၢ်ဝိကမံးတံာ် လၢ အကမၤတၢ်အၢၣ်လီၤဒီးသးပဒိၣ်လၢတၢ်ဘျီတမၢ်အဂီၢ်, တၢ်သ့သ့ၣ်ညါအီၣ်တၢ်ဘျီတမၢ်အဂီၢ်, ဒီး တၢ်သိထံပှၤဂ့ၢ်ဝိဒီး န့ၤဆၢခိၣ်သၢၤအတၢ်ဘၣ်ဒိယၢ်လၢတဖၣ်ဝဲ ၂၀၀၃အပူၤလီၤ.

မး ၂၀၀၃ ထးစံၣ် ဆုံနးဝး ကီၣ်တဲၣ်ကိာ်ခိၣ်ကျၢၢ် စံးဘၣ်တၢ်ကစီၣ်တဖၣ်လၢ ကီၣ်တဲၣ်ပဒိၣ်ကစီၣ်ထွဲတမၢ်ခံၤဖျၢၣ်အတၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤမ့ၢ်လၢ အကဟ့ၣ်ထီၣ်အသူအသၣ်လၢ မ့ၢ်အူၤပှၤကလီၤစ့ၤအဂ့ၢ်တမံၤ, ဒီး လီမ့ၢ်အူၤဂံၢ်ဘါလၢထံၣ်န့ၣ် တလၢၣ်ပှၤလၢၣ်ကလံၤဘၣ်အသိလီၤ.

ယူၤ ၂၀၀၃ လၢ EGAT အတၢ်ကျဲၤ ၂၀၀၃ - ၂၀၁၆ တၢ်မၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် လီမ့ၢ်အူၤဂံၢ်ဘါလၢ ကီၣ်တဲၣ်ကိာ်အဂီၢ် အတၢ်တိာ်ကျဲၤအပူၤ ဖၢန့ၣ်သုၣ်ဝဲဒီး သိၣ်လိာ်တမၢ်တၢ်တိာ်ကျဲၤန့ၣ်လီၤ. သဟီၣ်ဂံၢ်ဘါကိာ်တဲၣ် ဝဲအဆၢကတိာ်န့ၣ်တခီ စံးဘၣ်ပှၤတၢ်ကစီၣ်ဖိတဖၣ်လၢ ကဆိၣ်အူၤညါၣ်သိးတၢ်ကျဲၤအံၤကကဲထီၣ်မ့ၢ်လၢ သိၣ်လိာ်တမၢ်တၢ်တိာ်ကျဲၤကမ့ၢ်လီမ့ၢ်အူၤဂံၢ်ဘါမိၢ်ပှၤလၢကဟ့ၣ်ထီၣ်လၢထံၣ်ကိာ်အဂီၢ်အသိန့ၣ်လီၤ.

တကတိာ်သိ တရူၢ်ကိာ်ယူၤန့ၣ်ကိာ်ဝဲတခီ တရူၢ်အခီပနံၣ်တဖၣ်ပာ်လီၤသးလၢကဘျီထီၣ်တမၢ် ၁၃ ဖျၢၣ်လၢသိၣ်လိာ်ကျိအပူၤ ဝဲတရူၢ်ကိာ်တတိၤန့ၣ်လီၤ.

ကညီဝ်သြဲ ဒီးပယီၤကျိၣ်ဝ်သဲတနီၤ လၢတၢ်သ့အိၤလၢလံာ်ပုၤဒ်ပုၤကိၣ်သးအဝ်သြဲ အသိးဒီးအခိပညီအဘူး
ကတၢၢ်လၢအကလံးကျိၣ်

တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ် - တၢ်လဲလိာ်အကျဲကပူၤတဖၣ်လၢအမၤအသးလၢ ပုၤဂ့ၢ်ဝီ, မုၢ်ကျိၤဝဲကွၢ်, ထံၣ်ကီၢ်
သး, ခိၣ်ယၤန့ဆၢၣ် အတၢ်တီၣ်တဖၣ်အပူၤ -development, process of change

တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီ - တၢ်လၢအမၤအသးဆုၣ်ညါတခီကွၢ်ကွၢ်-development, progress

လီသံ - မၤအိၤလၢကျဲကပူၤတရံးအပူၤဒ်သိးဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်, ဟူးဂဲၤသုတသ့ Neutralize

ဒူးကုဒူးကွၢ် - မၤဆံးလီၤစုၤလီၤအိၤလၢ နီၣ်ခိမ့ၢ်ဂုၤ (ဂံၢ်ဘါ) ဒီးသးသဟီၣ်မ့ၢ်ဂုၤ ဒ်သိးဟူးဂဲၤဒ်သိးလၢညါသုတ
န့ၢ်တဂ့ၢ်အဂီၢ် demobilise

ဒီးကဆဲ - ကွဲၣ်န့ၢ်လွဲၣ်န့ၢ်အိၤလၢတၢ်ကျဲတခါအပူၤ lure

တၢ်ကွၢ်ဘျးစဲၣ်တဝၢ - တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘီၣ်ထီၣ်လၢအဘျးစဲၣ်ပုၤတဝၢတဖၣ်မ့တမ့ၢ် ကဲဘျးပုၤတဝၢအတၢ်ဆဲးကျိးလိာ်
သးအဂီၢ် ဒ်ကျဲ, တၢ်ဆဲးကျိးတမၢ်လီၢ်ဂံၢ်ဘါလၢ သဝီအါဖျၢၣ်အဂီၢ် စံးတၢ်တဖၣ် infrastructure

ဂ့ၢ်ခး - တၢ်ဂ့ၢ်ကိတခါလၢအကဲထီၣ်သးလၢန့ဆၢၣ်အယိမ့ၢ်ဂုၤ, ပုၤကညီအစုအယိမ့ၢ်ဂုၤ လၢအအိၣ်ဒီးအဂ့ၢ်
အခးလီၤတၢ်လီၤဆဲးဒီးဘၣ်ယးဒီးပုၤအါဂုၤ - issue

တၢ်ဆံးတၢ်စုၤ - တၢ်တကူတယၤ, တၢ်လၢတၢ်လိာ်တအိၣ် constraints

မၤလူၤကွၢ် - မၤလုၤ, မၤကၢၢ်လၢကွၢ်, အိၣ်ဂီၤကွၢ် erode

တိနံ - ဃါမနၤ, လၢအလီၢ်တအိၣ်လၢပကဂ့ၢ်လိာ်သမၤအိၤဘၣ်, inevitably

ဖျၢၣ်အုၣ်န့ၢ် - မၤညီထီၣ်တၢ် facilitate

ထီထီ - ပီၤလၢတၢ်သ့အိၤလၢတၢ်ဆုၢ်ကဲသဝံတဖၣ်ဒ် တဟံးဒိသံးအထီဘိ, delivery pipe

ဘၣ်လိာ်ခး - ဘၣ်လိာ်သးဒီး fit

(မၤ)လီၤကဆၢၣ် -တဂဲၤပျၢၢ်ဂဲၤဆးလၢဘၣ် pacify

ထီၣ်အဂီၢ် -push forward

ပုၤမၤမုၢ်ပုၤဝဲၤမုၢ်ဆ့ၣ်မုၢ်ဂီၤ - ပုၤမၤမုၢ်မၤဝဲၤမုၢ်လၢအသ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်ဖဲအမၤဝဲၤန့ၢ်ဒီးကူဝဲလၢဝဲလၢန့ၣ်ဖိထီထီ
ကအိၣ်အဂီၢ် ဒီးတမ့ၢ်လၢကဆါဝဲလိာ်လိာ်ကွၢ်ကွၢ်အဂီၢ်ဘၣ်-subsistence farmer

ယၢ်လၢ် - တၢ်ဟဲဘၣ်ဒိဝီၣ်ထွဲထီၣ်အခံ, အတၢ်သါလုာ် - effect, impact

ထံဒုထံဆၢ - ထံကျိအဒုလၢအဖးဒုဖးတြၢလၢထံကျိမိၢ်ပုၤတဖၣ် tributaries

ကိတိာ်ကရၢ - ပဒိၣ်ဝဲၤကျိၤခဲလၢ်အတၢ်စဖျိၣ်သးအက့ၢ်အဂီၢ် - cabinet

တၢ်မၤသံခၢ်လီၤတၢ် - မၤသံတုၣ်ကီၢ်, မၤသံတၢ်လၢတအိၣ်ဒီးဘၢကွီၢ်ဂ့ၢ်ဝီဘၣ် - summery execution,

ည့ၣ်ယုသဝီ - သဝီလၢပယီၤသုးဟံပနီၣ်လၢအတၢ်ဟအဖီလၢ် (ငြိမ်းချမ်းရေးရွာ)

ဗူလၢ်စနး - တၢ်ဒူးကုၣ်တရံးအကျဲလၢအခဲၣ်ခွီကွၢ်လီၢ်ကဝီၤဒ်သိးတၢ်ဟံးဆါဖိတဖၣ်ဒီးအတၢ်ဘၣ်ယးတဖၣ်အိၣ်
သုတသ့တဂ့ၢ် (မြေလှန်စနစ် - scorched earth tactic)

တၢ်မူတဝၢဘျးစဲ -eco-system. န့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၤတဝၢ တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိ, ဆၢၣ်ဖိကီၢ်ဖိအတၢ်ဘျးစဲလိာ်သးလၢ
အဘၣ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဝီ. အဒိ ဆၢၣ်ဖိကီၢ်ဖိသါန့ၣ် Oxegen သါထီၣ် carbondioxide, သ့ၣ်

သါန့ၣ် carbondioxide ဒီးသါထီၣ် Oxegen

တူၢ်ဘူးတူၢ်လဲ - တူၢ်ဘူးတူၢ်လဲန့ၢ်တၢ်လၢပုၤလၢအဂီၢ်

ထံနုကွန်စီးဟိန်ကဝီ - (ထံခံကွန်စိန်ဟိန်ကဝီ) ထံမိပ်ပုဂံတဘိအတြိယူ ထံကျိဒုအဆုတ်တဖုအကလးလး
အဟုန်ထိန်ထံတဖုဆုထံမိပ်ပုဂံအဂီ - catchment area, watershed

နဂါမုဒုယးရဲဂ်ကျဲ - တဂ်ဒုး ဖဲ ၁၉၉၁ အလက် ဒီး တု ၁၉၉၂ အလက်တရ (၁၂လါ
တိတိ) အကတိ ပယိသုးမဲလဲကထိန်ဟံးနုမနုပျိအဂီ (ပယိစီပဒုယးရဲဂ်ကျဲ)

သုဂ်ပဟ်ဘိ - သုဂ်ပဟ်လအညုဘိ. သုဂ်ပဟ်အိဂ်ဝဲဒုအကလုဂ်ကလု ဒီးအဘိတကလုဂ်နုအိဂ်
ဖဲ သိသံကစာ်တု. တိနိဂ်ကစာ်တု. ဒီးတနီတရံဂ်ကစာ်တုတဖုနုအါမးလီ.

Karen Rivers Watch
November 2004